

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἔτος 65 – Τεύχος 1

«Θέλει ἀρετήν καί τόλμην ἢ ἐλευθερία»

Ἰανουάριος - Φεβρουάριος 2016

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑ του Μακ. Αρχιεπισκόπου Αθηνών και πάσης Ελλάδος κ. ΙΕΡΩΝΥΜΟΥ

ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ: Κλάδου Εκδόσεων τῆς Ἐπικοινωνιακῆς καὶ Μορφωτικῆς
Ἰπηρεσίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

ΕΚΔΟΤΗΣ: Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κηφισίας κ. Κύριλλος

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ: Ἀλέξανδρος Ἰ. Κατσιάρας

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ 2014-2015 ΜΕ ΔΙΕΤΗ ΘΗΤΕΙΑ: πρωτοπρ. Κωνσταντῖνος Καραϊσαρίδης, καθηγητῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Α.Π.Θ., ἀρχιμ. Δαμασκηνός Πετροῦκος, πρωτοπρ. Ἀντώνιος Καλλιγέρης, πρωτοπρ. Χριστόδουλος Μπίθας, πρωτοπρ. Δημήτριος Θεοφίλου, καθηγ. Γεώργιος Φίλιππος, – ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΥΛΗΣ: Λίτσα Ἰ. Χατζηφώτη, – ΕΙΚΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Ἀλέξανδρος Κατσιάρας, – ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΚΕΙΜΕΝΩΝ: Λίτσα Ἰ. Χατζηφώτη, Κων. Χολέβας καὶ Βασίλειος Τζέρπος, – ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ - ΕΚΤΥΠΩΣΗ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: Ἀποστολική Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἰπεύθυνος Τυπογραφείου: Χ. Κωβαῖος, Ἰασίου 1 – 115 21 Ἀθήνα, Τηλ.: 210-7272.356 – Fax 210-7272.380. Τιμὴ τεύχους 1 € (γιά ὅσους δέν τό δικαιούνται δωρεάν).

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ:

Ἰωάννου Γενναδίου 14, 115 21, ΑΘΗΝΑ Τηλ: 210 72.72.253, Fax: 210 72.72.251
e-mail: efimerios@ecclesia.gr

Φωτογραφία ἐξωφύλλου: Θεόδωρος Βρυζάκης, Δύο πολεμιστές, Ἀπό τήν ἐκδοση
τῆς Ἀνάθης Ζήση «Ἔργα τέχνης γιά τήν 25^η Μαρτίου»

Προμετωπίδα ἐξωφύλλου: Ἀνδρέα Κάλβου, Ὠδαί· Κριτική ἐκδοση Filippo Maria Pontani, Αθήνα, Ἰταρος, 1970

Οἱ διακοσμῆσεις τῶν σελίδων εἶναι ἀπό τήν ἐκδοση: Ὀρθοσκευτικά μνημεία
στό νομό Ξάνθης, Ἰ. Μ. Ξάνθης καὶ Περιθεωρίου, 2009.

Τό Περιοδικό «Ἐφημέριος» δέν εὐθύνεται γιά τό γλωσσικό ἰδίωμα τῶν ἀρθρογράφων του.

ΠΑΡΑΚΛΗΣΗ: Τά κείμενα τῶν συνεργατῶν νά μήν ὑπερβαίνουν τίς 350 λέξεις ὅσον ἀφορᾶ στήν πρώτη σελίδα
καί τίς 450 λέξεις γιά κάθε μία ἀπό τίς σελίδες πού ἔπονται.

Δέν γίνονται δεκτά δημοσιευμένα κείμενα.

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

Έτος 65

Ίανουάριος - Φεβρουάριος 2016

Τεύχος 1

Περιεχόμενα

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΚΑΤΣΙΑΡΑ	
Είσοδικόν	3
ΑΡΧΙΜ. ΦΙΛΟΘΕΟΥ ΔΕΔΕ	
Ή ἀρχιτεκτονική τῆς πίστεως καί ἡ πίστη στήν ἀρχιτεκτονική	4
ΜΙΛΤΙΑΔΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ	
Ή Ίστορία ὡς Θεολογία. Ἐσπερινός τῆς Ὑπαπαντῆς τοῦ Κυρίου	
Α΄ Ἀνάγνωσμα: Ἐξο 13:11-16	8
ΠΡΩΤ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ	
Ποιές εἶναι οἱ σωτηριολογικές διαστάσεις τῆς οἰκογένειας τοῦ Θεοῦ;	11
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΣΚΑΛΤΣΗ	
Ή προβαπτισματική ἀγωγή στήν ἀρχαία Ἐκκλησία	13
π. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΚΑΡΙΩΤΟΓΛΟΥ	
Βασικά θέματα τῆς Κατήχησης. Εγώ καί ἡ Ἐκκλησία	16
ΔΗΜΗΤΡΗ ΜΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ	
Ή ταυτότητα τῆς Ἐκκλησίας Ε΄	18
ΠΡΩΤ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΔΟΡΜΠΑΡΑΚΗ	
Κυριακή ΙΒ΄ Λουκᾶ (10 Λεπρῶν)	21
ΑΡΧΙΜ. ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝΟΣ ΤΣΟΡΜΠΑΤΖΟΓΛΟΥ	
Κυριακή ΙΒ΄ Λουκᾶ «Τῶν δέκα λεπρῶν»	23
ΣΤΑΥΡΟΥ ΓΟΥΛΟΥΔΗ	
Ή θρονική ἐορτή τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης (4ος αἰ.): παρελθόν καί μέλλον	25
ΠΡΩΤ. ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΛΟΝΤΟΥ	
Μεγιδδώ	28
ΠΡΩΤ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΥ	
Θεοσοφία. Ἡ μήτρα τοῦ νεότερου θρησκευτικοῦ συγκρητισμοῦ	30
ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΝΑΤΟΛΙΚΙΩΤΟΥ	
Τό μεσονυκτικόν τῆς Κυριακῆς	32
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΜΠΟΥΜΗ	
Ἀποστολικοί Κανόνες (ε΄)	33
ΠΡΩΤ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΑΛΛΙΑΝΟΥ	
Ταπεινή προσωπική κατάθεση	34
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗ	
Τρεῖς ἅγιοι τοῦ δυτικοῦ μεσαίωνα προστάτες τῆς δυτικῆς Εὐρώπης	36
Ἐπικοινωνία	39
Βιβλιοπαρουσίαση	44
Ἐφημεριακά	48

ΕΙΣ ΤΗΝ ΥΠΑΠΑΝΤΗΝ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

Ἦς μιμηθοῦμε τῆς μακαρίας Ἦννας τίς ἔντονες κι ἐπίμονες νηστεῖες καί προσευχές. Ἦς μή φανοῦμε κατώτεροι ἀπό γυναίκα καί μάλιστα πού πέρασε τή ζωή της στή σκιά τοῦ νόμου, ὅπου ἡ εὐδοκίμησι στά ἔργα αὐτά ἦταν σπάνια. Ἦλλά ἐμεῖς, καταφωτιζόμενοι ἀπό τό φῶς τῆς χάριτος καί βοηθούμενοι ἀπό τήν πιό καθαρή καί πιό ἀνάγλυφη ἐλπίδα μας καί ἐνισχυμένοι μέ τή δύναμη τοῦ Πνεύματος, ἄς μήν ἀπομακρυνθοῦμε ἀπό τά ἱερά διδάγματα, ἀπό τά ὅποια συνήθως γεννιέται στίς ψυχές ἡ σωτήρια συνήθεια. Ὅπως καί ἡ Ἦννα μαρτυρεῖται ὅτι ἦταν ἀχώριστη ἀπό τό ἱερό κι ἐμεῖς ἄς μήν ἀφήνομε τοὺς λογισμούς μας νά πλανιοῦνται μακριά ἀπό τό φόβο τοῦ Θεοῦ, ἀλλά ἄς κατηλώσομε τίς σάρκες καί τίς σκέψεις μας ἀπό αὐτόν καί μέσα σ' αὐτόν, σύμφωνα μέ τήν εὐχή τοῦ προφήτη. Ἦς ἀκούσομε τή διδασκαλία τοῦ μεγάλου Παύλου· «σᾶς ἀρραβῶνιασα μ' ἓναν ἄνδρα, γιά νά σᾶς παρουσιάσω στό Χριστό σάν ἀγνή παρθένο», κι ἄς μήν ἀθετήσομε τίς συμφωνίες μας μαζί του μέ τήν ἐπιμιξία μας μέ τό φθορέα τῆς ζωῆς μας μέ τό νά κάνομε τά θελήματα ἐκείνου. Ἦς μιμηθοῦμε καί σ' αὐτό τή σωφροσύνη καί τήν μονογαμία τῆς προφητίσσης. Ἦλλά μήν παραλείψετε σύμφωνα μέ τή δυνατότητά σας νά τή μιμεῖσθε, ὅσοι ἔχετε ἐλευθερωθεῖ ἀπό τή μονογαμία, κι ἂν δυνατό μή συνάψετε δεῦτερο γάμο. Ἦτσι θά εἶναι πιό μακάριο γιά σᾶς, μᾶς διαβεβαιώνει γι' αὐτό ὁ Παῦλος.

Λόγος εἰς τήν Ὑπαπαντήν τοῦ Κυρίου, καί εἰς τήν Θεοτόκον, καί εἰς δίκαιον Συμεῶνα.

ΕΠΕ 107, Γρηγορίου Νύσσης Ἦπαντα τά ἔργα 11, μετάφραση Ἦγνάτιος Σακαλλῆς

Σεβαστοί πατέρες,

ἡ πρώτη Ἰανουαρίου θεωρεῖται, ὡς ἡ ἀρχή τοῦ νέου χρόνου. Ὁ χρόνος πού ἔχουμε χωρίζει σέ παρελθόν, παρόν καί μέλλον, ὧρες, κ.λπ. εἶναι συνώνυμος τῆς δημιουργίας ἐνώ ἡ αἰωνιότητα χαρακτηρίζει τόν Θεό. Ὁ χρόνος θέτει τόν ἄνθρωπο ἐνώπιον τῆς ἀποδοχῆς ἢ μή τοῦ γεγονότος ὅτι εἶναι δημιούργημα. Γιά τήν ὀρθόδοξη θεολογία ὁ μόνος τρόπος γιά νά ζοῦσε ὁ ἄνθρωπος ἦταν νά ἐνωτόταν μέ τόν τριαδικό Θεό, ἐν Χριστῷ. Ἀπό τήν στιγμή πού ἕνα ὄν δημιουργεῖται ἀπό τό μηδέν σηματοδοτεῖται ἀπό τήν ἔλλειψη τῆς ἀθανασίας, ἀλλά καί ἀπό πρόσκληση τοῦ Θεοῦ γιά μελλοντική ὑπέρβασή της. Ἴσως αὐτή ἡ ἔλλειψη νά ὑπονοεῖται μέ τό «καλῶς λίαν» τῆς βιβλικῆς διηγήσεως. Ἐπομένως ἡ ἐν χρόνῳ δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου τόν θέτει ἐνώπιον τῆς πραγματικότητος τῆς θνητότητάς του πού καλεῖται νά ὑπερβεῖ διά τοῦ Θεοῦ, διότι ἡ ἀνθρώπινη φύση δέν περιέχει τίς δυνάμεις νά ζήσει γιά πάντα. Ἐάν τίς εἶχε δέν θά πέθαινε ποτέ. Ἡ θετική ἀπάντηση στήν πρόσκληση τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ γιά κοινωνία μαζί Του θά σήμαινε τήν ἀναγνώριση αὐτῆς τῆς ἐλλείψεως καί συνάμα τῆς ἐτερότητας ἄλλης τάξεως, ἄκτιστης, δηλαδή τῆς Ἁγ. Τριάδας. Τέτοια χρήση τῆς ἐλευθερίας ἐκ μέρους τοῦ Ἀδάμ θά ἦταν ἡ οὐσία τῆς ἐν Χριστῷ ἀσκήσεως, κατά τήν ὁποία ἡ διαφορά εἶναι προϋπόθεση τῆς κοινωνίας. Ἡ ἄρνηση τῆς πρόκλησης τοῦ Θεοῦ ἐκ μέρους του ἦταν καί ἄρνηση τῆς ἐν χρόνῳ δημιουργίας του ἀπό τόν Θεό. Οὐσιαστικά ἦταν ἀπόπειρα νά ἐλέγξει ὁ ἴδιος τήν ἀρχή του, νά ἀποδείξει ὅτι ἦταν αὐτοδημιουργητος, αὐθύπαρκτος, αὐτοκίνητος, ὡς ἄλλος Οἰδίποδας, ὁ ὁποῖος σκοτώνοντας τόν πατέρα του, οὐσιαστικά εἶναι σάν νά θέλει νά ἐξαφανίσει αὐτόν πού τόν «ἴδρυσε». Αὐτό εἶναι τό περιεχόμενο τῆς φιλαυτίας. Ἡ ἄρνηση τοῦ θανάτου, ἡ ἄρνηση τοῦ χρόνου, πού ὀδήγησε σέ παταγώδη ἀποτυχία τόν ἄνθρωπο, ὀδήγησε καί ὀδηγεῖ πάντοτε σέ «περισσότερο» θάνατο, σέ ψεύτικη, πῆλινη παντοδυναμία μέ ποικίλα συμπτώματα. Ὁ πυρήνας τέτοιας ἐπιλογῆς οὐσιαστικά εἶναι ἡ ἐξαφάνιση, ἡ δολοφονία τοῦ Ἄ(α)λλου, ἀφοῦ φέρει στό ἐπίκεντρο τῆς ζωῆς τοῦ κάθε ἀνθρώπου τό ὅτι δέν εἶναι αὐτοδημιουργητος καί ὅτι ἡ ζωή του διερχεται ἀπό τή θετική ἀποδοχή τῆς παρουσίας τοῦ ἄλλου, δηλαδή τοῦ ἄκτιστου Τριαδικοῦ Θεοῦ καί τοῦ συνανθρώπου. Γι' αὐτό ἡ ἀντίληψη περί τοῦ χρόνου, τοῦ θανάτου καί τῆς φθορᾶς εἶναι ἀποφασιστικῆς σημασίας καί ἡ ἀπώθησή τους δέν ὀδηγεῖ στήν ὑπέρβαση, στήν ἀνάσταση, ἀλλά σέ βία.

*Ἀλέξανδρος Κατσιάρας
Διευθυντής Σύνταξης*

Ἡ ἀρχιτεκτονική τῆς πίστεως καί ἡ πίστη στήν ἀρχιτεκτονική*

Ἄρχιμ. Φιλότηου Χρ. Δέδε
Διευθυντὴ Ὑπηρεσίας Δόμησης τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

Η ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ τῆς Καστίλλης Ἰωάννα ἡ Τρελή (Juana la Loca), θυγατέρα τῶν καθολικῶν βασιλέων Φερδινάνδου τῆς Ἀραγώνας καὶ Ἰσαβέλλας τῆς Καστίλλης, σέ ἓνα διάλογο μέ τόν Καρδινάλιο τῆς Ἰσπανίας Φραγκίσκο Χιμένες ντέ Θισνέρος τοῦ λέγει ὅτι: «Σκανδαλίζεσθε ὅταν λέω ὅτι ὁ Θεός εἶναι τό τίποτα. Τό τίποτα δέν εἶναι ὁ Θεός, ἀλλά εἶναι τό μέσο γιά νά τόν προσεγγίσεις, εἶναι ἡ ἀπαρχή».¹

Σ' αὐτό τό θεατρικό ἔργο ὁ συγγραφέας ὁ ὁποῖος χαρακτηρίζεται ἰδιαίτερα γιά τόν πεσιμισμό του, στό πρόσωπο τῆς βασίλισσας ἀποπειρᾶται νά καταδείξει τό ἀδιέξοδο πού προκύπτει, ὅταν ἡ πίστη μετατρέπεται σέ μέσο ἐξουσίας.

Ἡ ἀληθινή ὁμως πίστη φαίνεται νά ἀνθεῖ ὅταν κάποιος βρεθεῖ σ' ἓνα εἶδος «τίποτα», σ' ἓνα εἶδος «ἀπόγνωσης», μαρτυρία πού ἔρχεται νά πιστοποιήσῃ καί ἓνα ἄλλο κείμενο τοῦ 7ου αἰῶνα τοῦ μεγάλου ἡσυχαστῆ, τοῦ Ἰσαάκ τοῦ Σύρου, ὁ ὁποῖος λέει χαρακτηριστικά: «Τίποτε δέν εἶναι ἰσχυρότερο ἀπό τήν ἀπόγνωση. Αὐτή δέν γνωρίζει ἤττα (πῶς νά ἠτᾶται) ἀπό κανένα... Ὅταν ὁ ἄνθρωπος μέσα στό νοῦ του (διάνοιά του) κόψει τήν ἐλπίδα ἀπό τή ζωή του, (δέν ὑπάρχει) τίποτε πιό θαρραλέο/τολμηρό/παράτολμο. Γιατί κάθε θλίψη πού γίνεται, εἶναι κάτω (χαμηλότερη) ἀπό τό θάνατο. Καί αὐτός ἔσκυψε γιά νά δεχτεῖ πάνω του τόν θάνατο ... Γιατί θεωρεῖται (γίνεται ἀντιληπτή ὡς) θαυμαστή ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ πρὸς τόν ἄνθρωπο, ὅταν κάποτε/κάποια φορά βρεθεῖ στό μέσο πραγμάτων πού διακόπτουν τήν ἐλπίδα αὐτοῦ. Καί σέ ἐκεῖνο τό σημεῖο δείχνει/ἀποδεικνύει ὁ Θεός τή δύναμή του στή σωτηρία πού γίνεται μπροστά Του. Γιατί οὐδέποτε μαθαίνει ὁ ἄνθρωπος τή δύναμη τῆ θεϊκῆ μέσα σέ ἀνάπαυση καί ἄνεση σέ ἀνοιχτό χῶρο»². «... ἡ πραγματική πίστη γεννιέται σέ πραγματικό κενό: σέ χαοτική παρουσία ἐγγυήσεων καί σιγουριᾶς. Ὅταν ἐξαλειφθεῖ κάθε ἐμπιστοσύνη στή νόηση, στή λογική, στό αἶσθημα, στό μυστικό βίωμα, στήν ἀρετή, στόν νόμο, σέ ὑπερκείμενες αὐθεντίες, τότε ξεχωρίζει ἡ πίστη ὡς πραγματική βεβαιότητα σχέσης. Χρειάζεται νά γυμνωθεῖ ὁ ἄνθρωπος ἀπό τά ψυχολογικά ἀναπληρώματα τοῦ πραγματικοῦ, τή μεταποίηση τῆς μεταφυσικῆς σέ φαντασιώδη φυσική. Νά παραιτηθεῖ ἀπό κάθε δική του (φυσική) δυνατότητα ὑπαρξῆς, γνώσης, ἐλπίδας. Νά ἀποδεχθεῖ τόν θάνατο ὡς πραγματικό μηδενισμό τῆς

* Ἡ παροῦσα ἀνακοίνωση, τροποποιημένη γιά τίς ἀνάγκες τοῦ περιοδικοῦ «Ἐφημέριος» ἀφιερώνεται στή μνήμη τοῦ Βασιλῆ Γ. Τσοῦρα, Καθηγητοῦ στή Σχολή Ἀρχιτεκτονικῆς τοῦ ΕΜΠ, φίλου καί συνεργάτη.

φύσης του νά φτάσει στην πλήρη απόγνωση και στην ολοκληρωτική αυτοπαραίτηση. Τότε υπάρχει έτοιμότητα αποδοχής και διάκρισης τῶν δώρων τῆς πίστης, ζωτική αἴσθηση πραγματικῆς σχέσης μέ τόν Θεό»³.

Ζοῦμε στούς παράξενους χρόνους τῆς μετανεωτερικότητάς⁴ ἤ γιά ἄλλους στούς καιρούς τῆς ὕστερης νεωτερικότητάς⁵ ἤ ὁποία «σέ κοινωνικό καί πολιτισμικό ἐπίπεδο, περιγράφεται ὡς φάση ἐκτεταμένων ἀλλαγῶν πού ἐπισυμβαίνουν στό πλαίσιο τῶν ἀνεπτυγμένων κοινωνιῶν ἀπό τά μέσα τοῦ 20οῦ αἰῶνα κ.έ. Ὡς ἐκ τούτου, εἶναι μία φάση μετάβασης ἀσαφῆς πρός κάτι πού δέν ἔχει διαφανεῖ ἀκόμη ἡ ταυτότητά του»⁶.

Ἡ ταυτότητα τῆς ἐποχῆς μας ἀποτελεῖ χαρακτηριστικό τῶν ἀνεπτυγμένων κοινωνιῶν στίς ὁποῖες τεκταινεται ἕνα, ὄχι ἀκόμη ἀλλά ὁσονούπω νέο πολιτισμικό συλλογικό ὑποκείμενο. Στόν ἐνδιάμεσο χρόνο τῆς ἀναμονῆς ἤ ὠρίμανσης «... οἱ νέοι κυρίως ἄνθρωποι στράφηκαν πρός ἐναλλακτικά κοινωνικά κινήματα (οἰκολογικό, εἰρημιστικό, φεμινιστικό κ.ἄ.). Σέ θρησκευτικό ἐπίπεδο, ἐγκατέλειψαν τόν Χριστιανισμό, ἀποδοκιμάζοντας τίς δογματικές ἀγκυλώσεις καί τίς χειραγωγικές διαθέσεις τῆς θεσμοποιημένης Ἐκκλησίας ἀλλά καί διότι τόν θεωροῦσαν, κι ὄχι ἄδικα, ὡς τή θρησκευτική μήτρα τῆς νεωτερικότητάς, πού τόσα δεινά εἶχε ἐπισυσσωρεύσει στήν ἀνθρωπότητα. Κάθε ἱερατική διαμεσολάβηση στή σχέση τοῦ ἀτόμου μέ τόν Θεό καταγγέλλθηκε καί ἀναζητήθηκαν δρόμοι ἄμεσης ἐμπειρίας τοῦ Ἱεροῦ»⁷.

Σ' αὐτή τήν πραγματικότητα ὁ βηματισμός τῶν νέων ἀνθρώπων κυρίως εἶναι ἀνυπόφορα τραχύς καί ἀφιλόξενος. Ὁ χρόνος γιά ἐνασχόληση μέ θέματα πού ἀφοροῦν τή θρησκεία καί τήν πίστη εἶναι σχεδόν ἀνεπαρκῆς ἤ περιορισμένος. Ἐξάλλου εἶναι τόσο λίγος ὁ χρόνος τῶν σύγχρονων ἀνθρώπων, τῶν βυθισμένων στή χρήση –ἢ καί ἀφομοιωμένων ἀπό αὐτήν– τῶν νέων τεχνολογιῶν καί ἀναζήτησης εὐκαιριῶν, πού δέν τούς ἀπομένει χρόνος νά ἀναζητήσουν νόημα στό μεταφυσικό. Ὁ χρόνος τους δέν ἐπαρκεῖ γιά ὑπαρξιακή ἀναζήτηση. Κατά μία παραδοξότητα, συμβατή ὅμως –ὅπως θά διαπιστώσουμε στή συνέχεια– μέ τήν πίστη τῆς Ἐκκλησίας, ἡ πραγματικότητα - ἡ ἱστορία νοσηματοδοτεῖται ἀπό τό μέλλον· ἡ τεχνολογική πρόοδος τρέχει μέ ἱλιγγιώδη ταχύτητα καί ὑπ' αὐτή τήν ἔννοια φέρει πάμπολλες δυνατότητες, πού μέ τήν πίστη τῆς Ἐκκλησίας, τῶν ὁποίων οἱ ρίζες καί τῶν δύο, ἔρχονται ἀπό τό μέλλον καί τίς ὁποῖες ὁ μέσος ἄνθρωπος δέν μποροῦσε νά φαντασθεῖ. Στό σημεῖο αὐτό πρέπει νά ληφθεῖ ὑπ' ὄψιν, ἰδιαίτερα σήμερα, ἡ ἐπιστημονικά βαρύνουσα θέση ὅτι στή γλώσσα τῆς νεωτέρων φυσικῆς ἢ πραγματικότητά ὀρίζεται ὡς τό μηχανικό σύνολο δεδομένων ὄντοτήτων, ἐνῶ σ' αὐτή τῆς κβαντικῆς φυσικῆς ὡς τό σύνολο ἐνεργούμενων σχέσεων⁸.

Ἡ ἀνωτέρω βέβαια διαπίστωση σχετικά μέ τούς προβληματισμούς τῶν σύγχρονων ἀνθρώπων ὀφείλεται κατά πᾶσα πιθανότητα στό γεγονός ὅτι «... ἡ θεολογική σκέψη σήμερα μαστίζεται ἀπό τόν ἰό τοῦ νέου συντηρητισμοῦ, ὁ ὁποῖος μολύνει χειρότερα ἀπό τόν παλαιό, καθότι δρᾷ ὑποδορίως. Ὑπό τήν πρόφαση τῆς ἐπανεύρεσης τῆς παράδοσης, ἔχει ἐξωθηθεῖ ἡ θεολογία στήν σχολαστική ἐνασχόληση μέ τό

γράμμα τῶν Πατερικῶν ἔργων, ἐνῶ τῆς διαφεύγει τό πνεῦμα πού ἔκανε αὐτά τά ἔργα μεγάλα καί πού ἂν διατηρηθεῖ ζωντανό μπορεί νά δώσει νέες ἀπαντήσεις σέ νέα προβλήματα. Ἐμμένει σέ μιᾶ ἀπέλπιδα προσπάθεια δικαίωσης τοῦ βυζαντινοκεντρισμοῦ, πού καταδυναστεύει ἐπί δεκαετίες τόν ἐκκλησιαστικό μας βίο σέ κάθε ἐπίπεδο (λατρεία, τέχνη, διοίκηση), ἀντιμετωπίζοντας φετιχιστικά, δηλαδή εἰδωλολατρικά, τήν παράδοση»⁹. «Εἶναι εὐκαιρία, λοιπόν, σήμερα ἡ θεολογία νά ἀποτολμήσει ἐπιτέλους νά στοχαστεῖ ἐλεύθερα καί μέ πρωτοτυπία, ὥστε νά ἀναδιατυπώσει τήν ἀλήθεια τοῦ Εὐαγγελίου κατά τρόπο πού νά ἀνταποκρίνεται στίς ἀνάγκες τῶν καιρῶν, ἀποδεικνύοντας ὅτι ἔχει ἀφομοιώσει τό Ὁρθόδοξο φρόνημα τῶν πατέρων της καί εἶναι ἰκανή ὄχι ἀπλῶς νά ἀντιγράψει, ἀλλά καί νά δημιουργεῖ τήν παράδοση»¹⁰.

Ἐάν ξεκινήσουμε ἀπό τό «τίποτα» μιᾶς «τρελῆς βασιλίσσας», πού ἔζησε ἀπό τό 1479 ἕως τό 1555, καί ἡ ὁποία μπορεί νά «ἀνασαιίνει τόν Θεό» ὅταν βρίσκεται στό «τίποτα», θά λέγαμε μέ θεολογική γλώσσα, τότε παύει νά ἀντλεῖ νόημα ζωῆς ἀπό ὅτιδήποτε κτιστό. «Ἡ πίστη εἶναι ἓνα θαῦμα· ὅμως κανεῖς δέν ἐξαιρεῖται ἀπό αὐτό· γιατί ἐκεῖνο στό ὁποῖο ὀλόκληρη ἡ ἀνθρώπινη ζωὴ βρίσκει τήν ἐνότητά της, εἶναι ἓνα πάθος, καί ἡ πίστη εἶναι ἓνα πάθος»¹¹.

Ἡ πίστη στήν περίοδο τῆς ὕστερης νεωτερικότητας – μετανεωτερικότητας ἐκδιώκεται καί στίς περισσότερες περιπτώσεις στρεβλώνεται σέ ψυχολογικό ἀναπλήρωμα: «ἡ διανοητική περιέργεια (καί τό ὄργανό της: ἡ γλώσσα) ἀνήκουν στόν τρόπο τοῦ ἔρωτα, τῆς αὐθυπέμβασης, τῆς δίχως ὑπαρκτικά ὄρια ἀγάπης»¹². Κάπως ἔτσι θά μπορούσε νά ἐρμηνευθεῖ ἡ στάση καί ὁ λόγος τῆς Ἰωάννας τῆς Τρελῆς.

Ἡ πίστη ἀνοίγεται στό μέλλον. Δέν ἐξασφαλίζει φαντασιακές ἀσφάλειες. «Ἡ πίστη ἐπιτρέπει νά ἀπορεῖς, ἐνῶ γνωρίζεις ὅτι μπορείς νά ἐμπιστευέσαι. Καί γνωρίζεις τήν ἐμπιστοσύνη μέ τήν ἐμπειρία ἢ ἀμεσότητα (τοῦ κατορθώματος ἢ χαρίσματος) τῆς σχέσης. Ρωτᾶς γιά τό ἄγνωστο πρὸς τό ὁποῖο βαδίζεις, χωρίς τήν ἀγωνία τοῦ ἐνδεχόμενου ὑπαρκτικοῦ κενοῦ: τῆς ἀπειλῆς τοῦ μηδενισμοῦ σου»¹³.

Στό σημεῖο αὐτό μπορούμε νά ἀναφερθοῦμε στόν ὀρισμό τῆς πίστεως κατά τόν Ἀπόστολο Παῦλο, γιά τόν ὁποῖο ἡ πίστη εἶναι ἡ ἀφετηρία πού βασίζεται στό μέλλον καί ἡ ὁποία θά ὀλοκληρωθεῖ στό μέλλον: «πίστη σημαίνει σιγουριά γι' αὐτά πού ἐλπίζουμε καί βεβαιότητα γι' αὐτά πού δέν βλέπουμε»¹⁴.

Στή βαπτισματική λειτουργική πράξη τῆς πρώτης Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία μᾶς παραδίδεται ἤδη ἀπό τόν 2^ο αἰῶνα ἀπό τόν ἅγιο Ἰουστῖνο καί ἐν συνέχειᾳ ἀπό τόν ἅγιο Κύριλλο Ἱεροσολύμων πρὶν ἀπό τή βάπτισμα, ὁ εἰσερχόμενος στήν Ἐκκλησία ἐκαλεῖτο νά προβεῖ σέ μιᾶ ἀλλαγὴ στάσης· νά σταθεῖ, δηλαδή, στρεφόμενος ἀπό τή δύση πρὸς τήν ἀνατολή. Πρὶν ἀπό τήν συσσωμάτωσή του στό σῶμα τῆς Ἐκκλησίας τό ὑποψήφιο μέλος καλεῖται ἀπό τήν κοινότητα νά ὁμολογήσει τήν κοινή πίστη καί νά προβεῖ σέ μιᾶ πράξη μεταστροφῆς, ἀλλαγῆς δηλαδή στάσης ἔναντι τῶν ὄντων.

Ἡ πίστη ἀποτελεῖ μιᾶ νέα στάση τοῦ ἀνθρώπου ἔναντι μιᾶς νέας ἀντίληψης περὶ Θεοῦ, ἀνθρώπου καί κτίσης, ἀντίθετη ἐκείνης πού εἶχε μέ βάση τή βιολογική του

υπόσταση. Έπομένως, λέγοντας, «πιστεύω», ὁ ἄνθρωπος παύει νά εἶναι προσκολλημένος στήν μέχρι χθές κατεύθυνση προέλευσης τοῦ ὑπαρξιακοῦ του εἶναι. Ἡ στροφή πρὸς ἀνατολάς ἀπὸ τή δύση κατά τήν Ἀκολουθία τῆς Κατηχήσεως σημαίνει τήν ἀναμονή τῆς ἐπανόδου τοῦ Χριστοῦ· πρόκειται γιά ἕνα ἐσχατολογικό σημεῖο, τό ὁποῖο ἔχει ἤδη εἰσέλθει στήν ἱστορία καί ἀναμένουμε τήν τελική του φανέρωση καί τό ὁποῖο δημιουργεῖ νέο ἦθος στήν τέχνη καί στήν ἀρχιτεκτονική

(Συνεχίζεται)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ: **1.** ΜΟΝΤΕΡΑΑΝ, ΑΝΡΥ ΝΤΕ, *Ὁ Καρδινάλιος τῆς Ἰσπανίας* (μετάφρ. καί πρόλογος Παντελῆ Πρεβελάκη), Θεατρική Βιβλιοθήκη, Ἐταιρεία Σπουδῶν Νεοελληνικοῦ Πολιτισμοῦ καί Γενικῆς Παιδείας, Ἀθήνα 1980, σ. 114. **2.** ΓΣΑΑΚ Ο ΣΥΡΟΣ, *Τά εὑρεθέντα ἀσκητικά, Λόγος ΙΘ'*, ἔκδ. Νικηφόρου Θεοτόκη (ἀνατύπ. Χ. Σπανοῦ). **3.** ΓΙΑΝΝΑΡΑΣ, ΧΡ., *Τό ρητό καί τό ἄρρητο*, ἔκδ. Ἰκαρος, Ἀθήνα 2008 (=1999), σ. 233. **4.** μεταμοντέρνος **1.** αὐτός πού σχετίζεται μέ τό σύγχρονο ρεῦμα τῆς τέχνης (ἀρχικῶς τῆς ἀρχιτεκτονικῆς), πού ἀντιδρᾷ στίς φόρμες τοῦ μοντερνισμοῦ καί χρησιμοποιεῖ ποικιλία παραδοσιακῶν στοιχείων σέ πρωτότυπες συνθέσεις **2.** (κατ' ἐπέκτ.) αὐτός πού εἶναι χαρακτηριστικός μιᾶς αἰσθητικῆς (καί τελικά ἐνός τρόπου ζωῆς) πού ἀναμειγνύει πληθώρα διαφορετικῶν στοιχείων (ἢ τά παραθέτει μέ ἰλιγγιώδη ταχύτητα), ἀκολουθεῖ ἀδιάκοπα τίς ἐκάστοτε τάσεις χωρίς ἀρχές καί σταθερά σημεῖα ἀναφορᾶς, μέ στόχ τήν ἐμπορικότητα, τήν πρωτοτυπία, τόν ἐντυπωσιασμό (ἐκφράζεται μεταξὺ ἄλλων στά βιντεοκλίπ, σέ σύγχρονες διαφημίσεις, στά δελτία εἰδήσεων τῶν ἰδιωτικῶν καναλιῶν κ.ἄ.) **3.** (κατ' ἐπέκτ. στίς κοινωνικές ἐπιστήμες) ὁ ἀκραῖος σχετικισμός στίς ἀξίες καί στήν ἐπιστημονική μέθοδο καί ἡ ἀπόρριψη τῆς ἀντικειμενικότητας. – μεταμοντερνισμός (ο), μεταμοντερνιστής (ο), μεταμοντερνίστρια (η). [ΕΤΥΜ. Μεταφρ. δάνειο ἀπό ἀγγλ. postmodern]. **5.** νεωτερικότητα ἢ κατὰσταση πού ἐπέφερε ὁ Εὐρωπαϊκός Διαφωτισμός στόν χώρο τῆς ἐπιστήμης, τῆς φιλοσοφίας, τῆς αἰσθητικῆς θεωρίας κ.λπ. καί πού χαρακτηρίζεται ἀπό τήν κριτική λειτουργία τοῦ ὀρθοῦ λόγου σέ ὅλα τά ἐπίπεδα, προσδιορίζοντας ἔτσι τή φυσιογνωμία τῶν βιομηχανικῶν καί μεταβιομηχανικῶν κοινωνιῶν. ΣΥΝ. μοντερνισμός. **6.** ΜΠΕΚΡΙΑΚΗΣ ΔΗΜ., «Μετανεωτερικότητα, θρησκεία καί ὀρθόδοξη θεολογία – κριτικές ἐπισημάνσεις γιά τή μεταξύ τους σχέση», στό *Πρόγραμμα τῆς Ἀκαδημίας Θεολογικῶν Σπουδῶν*, Ἰ. Μ. Δημητριάδος, ἔκδ. Ἰνδικοτος, Ἀθήναι 2007, σ. 436. **7.** Ὁ.π., σ. 444-5. **8.** Βλ. ΓΙΑΝΝΑΡΑΣ, *Τό ρητό καί τό ἄρρητο*, ὁ.π., σ. 107. **9.** ΜΠΕΚΡΙΑΚΗΣ ΔΗΜ., «Μετανεωτερικότητα, θρησκεία καί ὀρθόδοξη θεολογία – κριτικές ἐπισημάνσεις γιά τή μεταξύ τους σχέση», στό *Πρόγραμμα τῆς Ἀκαδημίας Θεολογικῶν Σπουδῶν*, Ἰ. Μ. Δημητριάδος, ἔκδ. Ἰνδικοτος, Ἀθήναι 2007, σ. 450. **10.** Ὁ.π., σ. 451. **11.** ΚΙΡΚΕΓΚΩΡ, ΣΑΙΡΕΝ, *Φόβος καί Τρόμος* (μετάφρ. Ἄννα Σολωμοῦ), ἔκδ. Νεφέλη, Ἀθήνα 1980, σ. 98. **12.** ΓΙΑΝΝΑΡΑΣ, ΧΡ., *Τό ρητό καί τό ἄρρητο*, ὁ.π., σ. 161. **13.** Ὁ.π., σ. 159. **14.** *Ἐβραίουσ ια', 1* «Ἐστι πίστις ἐλπιζομένων ὑπόστασις, πραγμάτων ἐλεγχος οὐ βλεπομένων».

Ἡ Ἱερά Μονή τῆς Παναγίας Καλαμοῦς (Φωτ. 1965)

Ἡ Ἱστορία ὡς Θεολογία Ἑσπερινός τῆς Ὑπαπαντῆς τοῦ Κυρίου

Μιλτιάδη Κωνσταντίνου

Κοσμήτορος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Α.Π.Θ.

Α' Ανάγνωσμα: Ἐξο 13:11-16

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ τῆς γιορτῆς τῆς Ὑπαπαντῆς ἀποτελεῖ ἡ ἀνάμνηση μιᾶς συνάντησης πού θά μπορούσε νά χαρακτηριστεῖ ὀριακή, καθὼς τό ἕνα ἀπό τά πρόσωπα πού μετέχουν σ' αὐτήν βρίσκεται στό τέλος τῆς ζωῆς του, ἐνῶ τό ἄλλο μόλις στήν ἀρχή της. Ἀπό τή μιὰ μεριά ἕνας γέρος Ἰουδαῖος ἱερέας, ὁ Συμεών, καί ἀπό τήν ἄλλη ὁ νεογέννητος, μόλις σαράντα ἡμερῶν, Ἰησοῦς. Ἡ συνάντηση γίνεται στά Ἱεροσόλυμα, ὅταν ὁ Ἰωσήφ καί ἡ Μαρία πῆγαν στόν ναό, γιά νά προσφέρουν τίς προβλεπόμενες ἀπό τόν Ἰουδαϊκό Νόμο θυσίες γιά τόν νεογέννητο Ἰησοῦ. Ἡ ἰδιαιτερότητα τῆς συνάντησης μεταξύ Συμεών καί Ἰησοῦ βρίσκεται σ' αὐτό πού τά δύο πρόσωπα ἀντιπροσωπεύουν: στήν πραγματικότητα γιά τή συνάντηση δύο κόσμων· ἐνός παλιοῦ πού σβῆνει καί χάνεται καί ἐνός καινούριου πού μόλις ἀνατέλλει.

Παρ' ὅλα αὐτά, ὁ παλιός κόσμος πού ἔφυγε ἔχει πάντα κάτι νά πεῖ ἀπό τήν ἐμπειρία του στόν καινούργιο πού ἔρχεται, γι' αὐτό ἡ Ἐκκλησία φρόντισε στήν ἀρχή κάθε μεγάλης γιορτῆς νά διαβάζονται ἀποσπάσματα ἀπό τήν πνευματική κληρονομιά αὐτοῦ τοῦ παλιοῦ κόσμου. Τό πρῶτο ἀνάγνωσμα τοῦ Ἑσπερινοῦ τῆς γιορτῆς τῆς Ὑπαπαντῆς τοῦ Κυρίου συγκροτεῖται ἀπό συλλογή διατάξεων

τοῦ Νόμου¹ πού ἀναφέρονται στήν ἀφιέρωση τῶν πρωτότοκων ἀρσενικῶν τῶν Ἰσραηλιτῶν στόν Θεό. Οἱ διατάξεις, βέβαια, αὐτές καθ' αὐτές δέν ἔχουν πιά σημασία γιά τόν νέο κόσμος, τό θεολογικό ὑπόβαθρο ὅμως πού τίς διαμόρφωσε παραμένει ὡς σήμερα ἐπίκαιρο καί σημαντικό. Ἡ πρώτη ἀπό αὐτές (Ἐξο 13:11-16), εἶναι ἐνταγμένη στήν ἴδια συνάφεια πού περιέχει τίς ὁδηγίες τοῦ Θεοῦ πρὸς τόν Μωυσῆ γιά τόν ἑορτασμό τοῦ Πάσχα (Ἐξο 12:1-28, 43-49) καί τήν καθιέρωση τῆς γιορτῆς τῶν Ἀζύμων (13:2-10). Κοινό στοιχεῖο τους εἶναι ἡ ὑπόμνηση πρὸς τοὺς Ἰσραηλιῆτες ὅτι ὀφείλουν νά ἐξηγήσουν στά παιδιά τους τή σχέση τῶν τελετῶν μέ τά γεγονότα τῆς ἐξόδου ἀπό τήν Αἴγυπτο: «Ἐπειτα, ἂν σᾶς ρωτήσουν τά παιδιά σας: Τί σημαίνει αὐτό; θά τοὺς πεῖτε: Μέ τήν ἀκαταμάχητη δύναμή του ὁ Κύριος μᾶς ἔβγαλε ἀπό τήν Αἴγυπτο, τόν τόπο τῆς δουλείας... Γι' αὐτό κι ἐμεῖς θυσιάζουμε στόν Κύριο κάθε πρωτογέννητο ἀρσενικό ζῶο καί ἐξαγοράζουμε κάθε πρωτότοκο γιό μας»². Ἡ στενή σύνδεση ὁμολογίας τῆς πίστεως μέ κάποιο ἱστορικό γεγονός ἀποτελεῖ ἰδιαιτερότητα τῆς βιβλικῆς θεολογικῆς σκέψης, καθὼς βασικό χαρακτηριστικό τῆς βιβλικῆς πίστεως εἶναι ἡ πεποίθηση πῶς ὁ Θεός παρεμβαίνει ἐνεργά στήν ἀνθρώπινη Ἱστορία

συνεργαζόμενος μέ τούς ἀνθρώπους.

Ἡ πεποίθηση αὐτή διήκει ὀλόκληρη τή Βίβλο καί συνιστᾷ τή βάση τῆς χριστιανικῆς πίστεως πού τή διαφοροποιεῖ οὐσιαστικά ἀπό ὅλες τίς θρησκείες καί τά φιλοσοφικά συστήματα. Ἡ παρέμβαση ὁμως τοῦ Θεοῦ μέσα στήν ἀνθρώπινη Ἱστορία προϋποθέτει τήν ὑπαρξη κοινότητας ἀνθρώπων, πού βιώνει τήν παρέμβαση αὐτήν. Ἔτσι, τό περιεχόμενο τῆς Βίβλου εἶναι τό τελικό ἀποτέλεσμα μακραιώνης διαδικασίας, ὅπου πρωταγωνιστικό ρόλο παίζει ἡ κοινότητα ἐκείνη πού βίωσε τήν ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ μέσα στήν ἱστορία της καί διατήρησε τήν ἐμπειρία της αὐτή ζωντανή στήν προφορική της παράδοση, πρὶν τήν καταγράψει καί στή συνέχεια ἡ ἴδια αὐτή κοινότητα ἀναγνωρίσει αὐτήν τήν καταγραφή ὡς αὐθεντική μαρτυρία τῆς ἐμπειρίας της. Ἡ Ἁγία Γραφή, ἐπομένως, δέν εἶναι ἕνα κείμενο πού ὑπαγορεύτηκε στοὺς ἀνθρώπους ἀπό τόν Θεό, εἶδος διακήρυξης ἀρχῶν τῆς πίστεως, ἀλλά ἔργο πού καταγράφει τήν ἐμπειρία τῆς ἀποκάλυψης τοῦ Θεοῦ ἀπό τούς ἀνθρώπους.

Ὡς καταγραφή ἐμπειριῶν ἡ Βίβλος δέν εἶναι διδακτικό ἠθικοπλαστικό βιβλίο. Ἀφηγεῖται στό μεγαλύτερο μέρος της Ἱστορία, μιᾷ ἱστορία παγκόσμια πού ἀρχίζει μέ τή δημιουργία τοῦ κόσμου καί φτάνει μέχρι τά ἔσχατα, ἱστορία ὁμως πού δέν ἀποσκοπεῖ στήν καταγραφή τῶν γεγονότων τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας τοῦ παρελθόντος, ἀλλά στήν περιγραφή τῶν σχέσεων τοῦ Θεοῦ μέ τόν ἄνθρωπο. Εἶναι αὐτή ἀκριβῶς ἡ καταγραφή τῶν ἐμπειριῶν τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ στήν ἱστορία τοῦ λαοῦ του πού διαφοροποιεῖ τήν Π. Διαθήκη ἀπό τίς

μυθολογίες τῶν λαῶν τῆς περιοχῆς. Ἐνῶ, δηλαδή, γιά τούς γύρω λαούς ὁ Θεός λατρεύεται γιά κάτι πού βεβαιώνεται ἀπό τόν μῦθο, στόν Ἰσραήλ ἰσχύει τό ἀντίθετο· ἡ Ἱστορία εἶναι σέ πρώτη γραμμῆ τό πεδίο ὅπου ἐμφανίζεται ἡ σωτήρια δύναμη τοῦ Θεοῦ. Αὐτό φαίνεται καθαρά στήν πρώτη ἐντολή (Ἐξο 20:2), σύμφωνα μέ τήν ὁποία ὁ Ἰσραήλ καλεῖται νά λατρεύει τόν Θεό ὄχι γιά κάποιες ἐνέργειές του στό ἀρχέγονο παρελθόν (δημιουργία, κατακλυσμός, συντριβή τῶν δυνάμεων τοῦ χάους, κ.λπ.) ἀλλά γιά τή συγκεκριμένη ἐπέμβαση του στήν ἔξοδο ἀπό τήν Αἴγυπτο.

Αὐτός εἶναι ὁ λόγος πού ἡ ἀφήγηση Ἱστορίας συνιστᾷ τό βασικό χαρακτηριστικό ὅλων τῶν ἀρχαίων ὁμολογιῶν πίστεως τῶν Ἰσραηλιτῶν. Σέ κάποιον ἀπό τούς τελευταίους λόγους του, πού ἀπευθύνει ὁ Μωυσῆς πρὸς τούς Ἰσραηλίτες πού ἐτοιμάζονται νά μποῦν στή Χαναάν, τούς προτρέπει νά ὁμολογήσουν τήν πίστη τους κατά τήν προσφορά τῶν πρώτων καρπῶν. μέ τά ἐξῆς λόγια: «Ὁ πρόπάτοράς μου ἔφυγε ἀπό τή Συρία καί κατέβηκε στήν Αἴγυπτο, ὅπου ἐγκαταστάθηκε ὡς ξένος, μέ λίγους ἀνθρώπους γύρω του, ἀλλά ἐκεῖ ἔγινε ἕνας μέγας λαός, πολυάριθμος καί ἰσχυρός. Ὅμως, οἱ Αἰγύπτιοι μᾶς κακομεταχειρίστηκαν, μᾶς ταπείνωσαν καί μᾶς ἐπέβαλαν σκληρή ἐργασία. Τότε ἐπικαλεστήκαμε τόν Κύριο, τόν Θεό τῶν προγόνων μας, κι ἐκεῖνος ... μᾶς ἔβγαλε ἀπό τήν Αἴγυπτο μέ τή μεγάλη του ἰσχύ, τό χέρι του τό στιβαρό καί τή δύναμή του τήν ἀκατανίκητη ... καί μᾶς ἔφερε σ' αὐτόν τόν τόπο καί μᾶς ἔδωσε τή χώρα αὐτή, χώρα ὅπου ῥέει γάλα καί μέλι»³.

Στήν ἴδια γραμμὴ κινεῖται καὶ ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ, ὁ διάδοχός του, ὁ ὁποῖος στὸν τελευταῖο λόγο του πρὸς τοὺς Ἰσραηλῖτες, ἀφοῦ παραθέτει ὅσα ὁ Θεὸς ἔκανε γιὰ χάρη τους, καλεῖ τὸν λαὸ νὰ πάρει ἀπόφαση ζωῆς σχετικά μὲ τὸ ποιὸν θεὸ θέλει νὰ λατρεύει⁴. Ὁ λαὸς ἀνταποκρίνεται διατυπώνοντας μιὰ ὁμολογία πίστεως: «Ὁ Κύριος ὁ Θεὸς μας αὐτὸς εἶναι Θεός· αὐτὸς ἀνέβασε ἐμᾶς καὶ τοὺς προγόνους μας ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο καὶ μᾶς προστάτεψε καθ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς πορείας πού ἀκολουθήσαμε καὶ ἀπὸ ὅλους τοὺς λαοὺς ἀνάμεσα ἀπὸ τοὺς ὁποῖους περάσαμε ... γι' αὐτό, λοιπόν, καὶ ἐμεῖς τὸν Κύριο θά λατρεύουμε, γιατί αὐτὸς εἶναι ὁ Θεὸς μας»⁵.

Ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω προκύπτουν ὀρισμένα βασικά χαρακτηριστικά μιᾶς αὐθεντικῆς ὁμολογίας πίστεως, ὅπως τὴν καταννοῦν οἱ βιβλικοὶ συγγραφεῖς, ἀλλὰ καὶ κάποια ἐρωτήματα γιὰ τὴν ποιότητα τῆς πίστεως τῶν σύγχρονων χριστιανῶν. Συγκεκριμένα, ἡ ὁμολογία πίστεως δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι γενικὴ καὶ ἀφηρημένη διατύπωση κάποιων πεποιθήσεων, ἀλλὰ συνιστᾷ συγκεκριμένη ἀπάντηση σέ συγκεκριμένο ἐρώτημα. Ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ ρώτησε τὸν λαὸ σέ ποιὸν θεὸ θέλει νὰ πιστεύει καὶ ὁ λαὸς ἀπάντησε στηριζόμενος στὴν ἐμπειρία του ἀπὸ τίς ἐνέργειες τοῦ Θεοῦ. Κατὰ συνέπεια, ἡ ὁμολογία πίστεως δὲν μπορεῖ νὰ σημαίνει συναισθηματικὴ ἢ ἐκ παραδόσεως ἔνταξη σέ κάποια θρησκευτικὴ κοινότητα,

οὔτε νὰ εἶναι κατάφαση σέ θεωρητικὴ διδασκαλία περὶ Θεοῦ. Προϋποθέτει ἐλεύθερη καὶ συνειδητὴ ἐπιλογὴ πού θὰ στηρίζεται στὴν ἐμπειρία τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Θεοῦ καὶ θὰ συνεπάγεται συγκεκριμένη στάση ζωῆς. Τὰ ἐρωτήματα πού προκύπτουν γιὰ κάθε σύγχρονο χριστιανὸ εἶναι κατὰ πόσο μπῆκε ποτέ στὴ δικαιοσύνη νὰ συζητήσει ἢ νὰ ἐξηγήσει τοὺς λόγους γιὰ τοὺς ὁποῖους πιστεύει στὸν Θεό, ποιές ἐμπειρίες τὸν ὀδήγησαν στὴν ἐπιλογὴ νὰ γίνῃ ὀρθόδοξος καὶ τί σημαίνει αὐτό γιὰ τὴν καθημερινή του ζωή.

Ἄν, λοιπόν, σήμερα ἡ σημασία τοῦ ὄρου ὁμολογία περιορίστηκε στὴ δήλωσι μιᾶς σειρᾶς τυποποιημένων ἐκφράσεων, πού ἐπαναλαμβάνονται τελετουργικά, συνοφίζοντας μὲ ἓνα λεκτικὸ παρωχημένο καὶ χωρὶς ὀπωσδήποτε σύνδεση μὲ τὴ ζωὴ, τὰ βασικά δόγματα τῆς πίστεως, εἶναι προφανές πὼς τὸ περιεχόμενο τῆς ὁμολογίας χάνει τὴ δυνατότητα νὰ πείσει τὸν σύγχρονο ἄνθρωπο. Ἀπὸ τὴν ἀποψη αὐτὴ τὸ μήνυμα πού ὁ παλιὸς κόσμος μεταφέρει στὸν καινούργιο διατηρεῖ τὴν ἐπικαιρότητά του μέχρι σήμερα. Ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἶναι, ὅπως ἀκριβῶς κάποτε ἡ Χαναάν γιὰ τοὺς Ἰσραηλῖτες, ἓνα δῶρο τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. Ἡ εἴσοδος ὁμῶς σ' αὐτὴν ἐξαρθᾶται ἀπὸ τὴν ποιότητα τῶν σχέσεων τοῦ λαοῦ μὲ τὸν Θεό του. Καὶ ἀκριβῶς αὐτὴ ἡ ποιότητα εἶναι πού διαφοροποιεῖ μιὰ αὐθεντικὴ ὁμολογία πίστεως ἀπὸ μιὰ τυπικὴ διατύπωση.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Ἐξο 13:1,2^α,3^{α-δ},10^α,11-12^α,14-16^α, 22:28^β. Λευ 12:2^β,3,4^{α,γ},6^β,8^{β,δ}. Ἄρι 8:16^{α,γ},17^{β,γ}. 2. Ἐξο 13:14-15 [Ἑλληνικὴ Βιβλικὴ Ἐταιρεία, *Προφητολόγιον. Τὰ Λειτουργικὰ Ἀναγνώσματα ἀπὸ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη*, Ἀθῆναι 2009, σελ. 601]· πρβλ Ἐξο 12:26-27· 13:8. 3. Δευ 26:5-9. Ἀπόδοση κατὰ τὸ κείμενο τῶν Ο'. 4. Ἰησ 24:14-15. 5. Ἰησ 24:16-18. Ἀπόδοση κατὰ τὸ κείμενο τῶν Ο'.

ΤΙΝΑ ΜΕ ΛΕΓΟΥΣΙΝ ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΕΙΝΑΙ;

61. Ποιές είναι οι σωτηριολογικές διαστάσεις τῆς «οικογένειας» τοῦ Θεοῦ;

Πρωτ. Κωνσταντίνου Παπαθανασίου
Ἐφημ. Ἱ.Ν. Κοιμ. Θεοτόκου Παλαιοῦ Φαλήρου, Ἱ.Μ. Νέας Σμύρνης

ΣΤΟ μικρό βιβλίο τῆς ΚΔ, τὴν Α΄ Ἐπιστολή Ἰωάννου, πού ἀπό φιλολογική ἀποψη εἶναι ἓνα ἐντελῶς πρωτότυπο κείμενο, καί τῆς ὁποίας τό θεολογικό περιεχόμενο ἐκφράζει τὴν ἐμπειρία τῆς πρωτοχριστιανικῆς Ἐκκλησίας, ἓνα ἀπό τὰ μεγάλα θέματά της εἶναι αὐτό τῆς κοινωνίας (1 Ἰω 1:3.6), ὡς βεβαιότητας μόνιμης σχέσης μέ τόν Θεό μέσω τοῦ Υἱοῦ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ (2:28· 5:13). Ὀλόκληρη αὐτή ἡ ἐπιστολή εἶναι γραμμένη γιά νά ἐνθαρρύνει τοὺς πιστοὺς σ' αὐτὴ τῆ στενὴ ἀμοιβαία σχέση τῆς σωτηρίας θεοκοινωνίας.

Τό γεγονός αὐτό ἐκφράζει τὴ σωτηρία ὡς ἓνα πολυδιάστατο καί συλλογικό γεγονός, ἀφοῦ πολλὰ πρόσωπα ἐμπλέκονται μέ διαφορετικό τρόπο σέ αὐτό τό μοναδικό σωτήριο γεγονός. Καθένα ἔχει συγκεκριμένο ἑταιρικό ρόλο καί λειτουργία-διάσταση, πού ἐκφράζει καί προσδιορίζει τὴ φύση τῆς οἰκογένειας τοῦ Θεοῦ. Πρόκειται γιά τόν Θεό Πατέρα, τόν Υἱό, τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ καί τό Πνεῦμα.

(α) Ἡ δυναμική διάσταση τῆς σωτηρίας ὡς ἀγάπης καί πρωτοβουλίας τοῦ Θεοῦ (1 Ἰω 4:7-16). Κεντρικό πρόσωπο εἶναι ὁ Θεός Πατήρ, ὁ ὁποῖος ἀποστέλλει τόν Υἱό τοῦ στόν κόσμον γιά νά χαρίσει σέ ἐκείνους πού πιστεύουν στόν Υἱό τὴν αἰώνια ζωή, δίνοντάς τους τὴ δυνατότητα νά συμμετάσχουν στὴ νέα οἰκογένεια τοῦ

Θεοῦ. Εἰδικότερα, ὁ ἱερός συγγραφέας ἐρμηνεύει αὐτὴ τὴν πράξη τῆς ἀποστολῆς τοῦ Ἰησοῦ ἀπό τόν Πατέρα, ἀπό τρεῖς –στενά συνδεδεμένες καί συμπληρωματικές– προοπτικές. Ἔτσι ἀποδείχτηκε ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ γιά μᾶς: Ἀπέστειλε τόν Υἱό τοῦ τόν μονογενῆ στόν κόσμον γιά νά μᾶς χαρίσει τὴ νέα ζωὴ, ἃν ἐνθωοῦμε μ' αὐτόν. Ἡ δράση τοῦ Θεοῦ ἐκδηλώνεται μέσα ἀπό τὴν ἀγάπη καί τὴν πρωτοβουλία τοῦ στὴ σωτήρια ἀποστολή τοῦ Υἱοῦ τοῦ, κατέρχεται «ἵνα ζήσωμεν δι' αὐτοῦ», νά γίνει «ἰλασμός περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν» καί νά καταστῆ «σωτήρ τοῦ κόσμου (στ. 9.10.14). Σέ κάθε στίχο τῆς ἐν λόγῳ περικοπῆς φαίνεται ὅτι ὁ Θεός Πατήρ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ συμμετέχει ἐνεργά στόν κόσμον πού δημιουργήσε, γιά τὴ σωτηρία τῆς ἀνθρωπότητας.

(β) Ἡ διάσταση τῆς σωτηρίας ὡς κόστος ζωῆς τοῦ Υἱοῦ. Ἐδῶ δεσπόζει τό πρόσωπο τοῦ Υἱοῦ. Ἡ σωστικὴ πρωτοβουλία τοῦ Θεοῦ Πατρός κορυφώθηκε στόν θάνατο τοῦ Ἰησοῦ. Στὴν Α΄ Ἰωάννου ἐπανειλημμένα τονίζεται ὅτι ἡ ἁμαρτία συγχωρεῖται μέσω τῆς ἐξιλαστήριας θυσίας τοῦ Ἰησοῦ. Ἐπομένως, εἶναι οὐσιαστικός ὁ ρόλος τοῦ Ἰησοῦ στὴ συγχώρηση τῆς ἁμαρτίας: «καί τό αἷμα Ἰησοῦ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ καθαρίζει ἡμᾶς ἀπό πάσης ἁμαρτίας»· δηλ. οἱ πιστοὶ συνιστοῦν οἰκογένεια τοῦ Θεοῦ σέ κοινωνία μεταξὺ

τους, ἀφοῦ τό αἷμα πού πρόσφερε μέ τό θάνατό του ὁ Υἱός του τούς καθαρίζει ἀπό κάθε ἁμαρτία (1 Ἰω 2:12· 3:5· 3:16). Ἡ ἐξιλέωση ἀπό τήν ἁμαρτία ἀποτελεῖ τόν μόνο τρόπο γιά νά ἀποτελέσει νέα σχέση μεταξύ Θεοῦ καί ἀνθρώπου· πρόκειται γιά τό κόστος ἢ τή «δαπανηρή διάσταση» τῆς σωτηρίας.

(γ) Ἡ διάσταση τῆς σωτηρίας ὡς εὐθύνης τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ. Ἡ διάσταση αὐτή σχετίζεται μέ τά παιδιά τοῦ Θεοῦ. Οἱ ἄνθρωποι μόνο μέσω τῆς πίστεως μποροῦν νά λάβουν τό φῶς τῆς σωτηρίας τοῦ Θεοῦ καί νά ἀναγεννηθοῦν μέσα στήν οἰκογένεια τοῦ Θεοῦ. Αὐτό ἀναπτύσσεται στό 1 Ἰω 5, ὅπου ὁ Ἰωάννης δείχνει ὅτι ἡ πίστη στόν Ἰησοῦ ὡς τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καί τοῦ Χριστοῦ ὁδηγεῖ στό δῶρο τῆς ζωῆς τοῦ Θεοῦ στά τέκνα του· «καί αὕτη ἐστίν ἡ μαρτυρία, ὅτι ζωὴν αἰώνιον ἔδωκεν ἡμῖν ὁ Θεός, καί αὕτη ἡ ζωὴ ἐν τῷ υἱῷ αὐτοῦ ἐστίν»· αὕτη ἡ μαρτυρία εἶναι ἡ ἐξῆς, ὁ Θεός μᾶς χάρισε τήν αἰώνια ζωή, καί αὕτη ἡ ζωὴ ὑπάρχει στήν κοινωνία μέ τόν Υἱό του. Καί στή συνέχεια· «ὁ ἔχων τόν Υἱόν ἔχει τήν ζωὴν· ὁ μὴ ἔχων τόν Υἱόν τοῦ Θεοῦ τήν ζωὴν οὐκ ἔχει» (5:11-12).

Αὐτό πρακτικά σημαίνει ὅτι τά παιδιά τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀδύνατον νά ἔχουν ἀληθινή πίστη, ἐάν δέν ζοῦν σύμφωνα μέ τήν ἀλήθεια (2 Ἰω 4· 3 Ἰω 3.4), ἐάν δέν ζοῦν μέσα στό φῶς (1 Ἰω. 1:7), ἐάν δέν ζοῦν μέσα σύμφωνα μέ τίς ἐντολές τοῦ Θεοῦ (2 Ἰω 6), ἐάν δέν ζοῦν ὅπως ἀκριβῶς ἔζησε ὁ Ἰησοῦς (Ἰω 2:6)· ἐάν ὁ λόγος

τοῦ Θεοῦ δέν ζεῖ μέσα τους (στ. 24), ἐάν δέν ἐμπιστεύονται τόν ἑαυτό τους στήν ἀγάπη (4:16)· ἐάν δέν μένουν ἔτσι ἐνωμένοι μέ τόν Υἱό (2:28). Ἄν λοιπόν ἐνεργοῦν λανθασμένα, ἢ ἁμαρτία θά συνεχίζει νά διαπράττεται ἀπό αὐτούς. Ἡ ἐπιστολή δείχνει ὅτι ἡ σωτήρια πίστη συνεπάγεται τήν πλήρη ἀποδοχή τοῦ προσώπου τοῦ Ἰησοῦ, ὡς Χριστοῦ, Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καθὼς καί ἀποδοχή τῆς ταυτότητάς του ὡς Σωτῆρα.

(δ) Ἡ διάσταση τῆς σωτηρίας ὡς ἐμπειρίας. Ἡ ἐμπειρική διάσταση τῆς σωτηρίας προκύπτει ἀπό τό ἐρώτημα· Πῶς μπορεῖ αὐτό τό νέο μέλος νά βιώσει μέ συγκεκριμένο τρόπο στήν οἰκογένεια τοῦ Θεοῦ; Σύμφωνα μέ τήν 1 Ἰω., ὁ Θεός ζεῖ ἀπό τώρα μέ τά παιδιά του μέσω τοῦ Ἁγίου Πνεύματος (3:24). Τό Ἅγιο Πνεῦμα εἶναι αὐτό πού ὁδηγεῖ τά παιδιά τοῦ Θεοῦ στό λυτρωτικό ἔργο τοῦ Πατρός καί τοῦ Υἱοῦ (2:20). Τό Πνεῦμα γίνεται ἡ κατευθυντήρια ἐπιρροή στή ζωὴ τῶν παιδιῶν τοῦ Θεοῦ (στ. 20-7· 5:7), πού ἐπηρεάζουν τή συμπεριφορά τους. Ἔτσι, ὁ Θεός Πατήρ φροντίζει τήν οἰκογένειά του μέσω τοῦ Πνεύματος, τό ὁποῖο τούς χορηγεῖ τή γνώση τοῦ Θεοῦ.

Ὅλες αὐτές οἱ διαστάσεις τῆς οἰκογένειας τοῦ Θεοῦ (Familia Dei) δείχνει ὅτι ἡ σωτηρία εἶναι πολυδιάστατη. Κάθε μία ἀπό αὐτές τίς ὀντότητες ἔχει μιὰ λειτουργία στή διαδικασία τῆς σωτηρίας.

Γιά περαιτέρω μελέτη:

D. G. VAN DER MERWE, «Salvation in the Johannine Epistles», στό J. G. VAN DER WATT (ed.), *Salvation in the New Testament: Perspectives on Soteriology* (Supplements to Novum Testamentum, 121; Leiden: Brill, 2005) 437-64. ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ, «“Those who have been born of God do not sin, because God’s seed abides in them” – Soteriology in 1 John», *HTS Theologische Studies/Theological Studies* 68 (1/2012) 1-10. J. VAN DER WATT, *An Introduction to the Johannine Gospel and Letters* (T. & T Clark Approaches to Biblical Studies; London: T & T Clark, 2007).

Ἡ προβαπτισματική ἀγωγή στήν ἀρχαία Ἐκκλησία

Τοῦ Παναγιώτη Ἰ. Σκαλτσῆ
Ἀναπλ. Καθηγητῆ Α.Π.Θ.

ΕΙΝΑΙ γεγονός ὅτι ἡ νέα πραγματικό-
τητα γιά κάθε μέλος τῆς Ἐκκλησίας
ὡς σώματος Χριστοῦ ξεκινᾷ ἀπό τό ἅγι-
ο Βάπτισμα. Τό μυστήριο, τό ὁποῖο κα-
τά τόν ἅγιο Νικόλαο Καβάσιλα εἶναι ἡ
ἴδια ἡ κατά Χριστόν γέννηση, «Θεῶ τόν
ἄνθρωπον καταλλάττει» καί τούς «χρι-
στιανούς εἰς τήν καινήν εἰσάγει ζωήν»¹.
Ἡ ἡμέρα τοῦ Βαπτίσματος εἶναι ἡ σωτή-
ριος ἡμέρα, ἀλλά καί ἡ ὀνομαστήριος γιά
μᾶς τούς χριστιανούς. Τότε πλασσόμα-
στε καί τυπωνόμαστε, τότε λαμβάνει
εἶδος καί σχῆμα ἡ ἀνείδεος καί ἀόριστος
ζωή μας². Ἡ Ἐκκλησία ἀπ' ἀρχῆς φρόν-
τιζε νά προετοιμάζει θεολογικά καί
πνευματικά ὄσους ἐπέλεξαν νά ἐντα-
χθοῦν στό σῶμα τῆς. Μέ συγκεκριμένο
τρόπο καί σέ συγκεκριμένη περίοδο μυσ-
ταγωγοῦσε μετά τό Βάπτισμα τούς
νεοφωτίστους προκειμένου νά καταλή-
γουν «οἱ πάντες εἰς τήν ἐνότητα τῆς πί-
στεως καί τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ
Θεοῦ, εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλι-
κίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ»³.

Στήν Κ. Διαθήκη μέ τό «ἐβαπτίσθημεν
εἰς Χριστόν Ἰησοῦν, εἰς τόν θάνατον
αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν»⁴ καί «εἰς ἓν σῶμα
ἐβαπτίσθημεν»⁵ ἐξαίρονται ἰδιαίτερα ὁ
θεολογικός καί ἐκκλησιολογικός χα-
ρακτήρας τοῦ μυστηρίου. Εἶναι οἱ προϋ-
ποθέσεις καί οἱ ὅροι ἀγωγῆς πού μέ τή
σχετική διδασκαλία καί τήν ὁμολογία τῆς

πίστεως πού προηγοῦντο στόχευαν στή
μόρφωση τοῦ Χριστοῦ στίς καρδιές τῶν
ἀνθρώπων⁶ καί στή χάραξη μίας
καινούργιας ζωῆς⁷ φωτισμένης ἀπό τό
φωτεινό τοῦ Χριστοῦ ἔνδυμα⁸, τόν Σταυ-
ρό καί τήν Ἀνάστασή Του. «Ὁ ἄνθρωπος
πού βαπτίσθηκε καί αἰσθάνθηκε μέσα
του τό σκίρτημα τῆς ζωῆς τοῦ Χριστοῦ,
γίνεται διά βίου ἐργάτης τῶν ἐντολῶν τοῦ
Χριστοῦ, φύλακας τῆς καρδιάς του καί
τῆς ζωῆς του, τῆς ζωῆς τοῦ Χριστοῦ»⁹.

Ἡ μετέπειτα ἐξέλιξη καί διαμόρφωση
τοῦ μυστηρίου τοῦ Βαπτίσματος ἕως καί
τόν 4^ο αἰ. δημιουργεῖ νέα δυναμική ὅσον
ἀφορᾷ στή βαπτισματική ἀγωγή, πού
προσαρμόσθηκε στή νέα πραγματικότη-
τα καί μᾶς ἔδωσε πλούσιο ὕλικό, ἱκανό
νά ἀξιοποιηθεῖ ἀκόμη καί σήμερα στήν
προσπάθεια τῆς Ἐκκλησίας νά κρατήσῃ
στίς ψυχές τῶν χριστιανῶν τό λουτρό τῆς
παλιγγενεσίας ἀκηλίδωτο, τό φῶς τοῦ
Βαπτίσματος ἄσβεστο καί τήν ἀθανατο-
ποιό του σφραγίδα ἄθραυστη¹⁰.

Ἐπειδή στήν ἀρχαία Ἐκκλησία τά νέα
μέλη τῆς βαπτίζονταν ὡς γνωστόν σέ με-
γάλη ἡλικία καί ἡ κατήχηση διαρκοῦσε
ἀπό ἓνα ἕως καί τρία χρόνια¹¹. Ὑπῆρχε τό
περιθώριο καί ἡ δυνατότητα ὀλο-
κληρωμένης βαπτισματικῆς ἀγωγῆς. Ἡ
ἐν λόγῳ ἀγωγή κατά τή Διακαινήσιμο
Ἑβδομάδα ἔπαιρνε τόν χαρακτήρα μυσ-
ταγωγικῆς ἀναφορᾶς καί θεολογικῆς

ἐμβάθυνσης στά τρία εισαγωγικά στή ζωή τῆς Ἐκκλησίας μυστήρια, τό Βάπτισμα, τό Χρῖσμα καί τή θεία Εὐχαριστία.

Συγκεκριμένα οἱ μέλλοντες νά προσέλθουν στό μυστήριο τοῦ Βαπτίσματος, πού γινόταν κατά τήν ἀγρυπνία τοῦ Πάσχα, ἐκτός ἀπό τό ὅτι προετοιμάζονταν «προσευχαῖς πυκναῖς, νηστεῖαις καί γοιυκλισίαις καί ἀγρυπνίαις» καί μέ ἐξομολόγηση «πάντων τῶν πρότερον ἡμαρτημένων»¹², ἔπρεπε νά γνωρίζουν τόσο τίς προϋποθέσεις, ὅσο καί τή θεολογία τοῦ Βαπτίσματος. Ὅσον ἀφορᾷ στό πρῶτο, σύμφωνα μέ τίς προβαπτισματικές κατηχήσεις τοῦ ἁγίου Κυρίλλου Ἱεροσολύμων, οἱ κατηχούμενοι μέ τόν πρόποντα καί πρωτοποριακό γιά τήν ἐποχή παιδαγωγικό λόγο καί τρόπο μάθαιναν, μέσα ἀπό παραδείγματα τῆς Ἁγίας Γραφῆς, γιά τήν ὀρθή πίστη πού πρέπει νά ἔχουν, ἀλλά καί τό ἀνάλογο ἦθος, προκειμένου νά δεχθοῦν «τὴν ἐλευθερίον τῆς υἰοθεσίας ἀναγέννησιν»¹³.

Ἡ πρός τό Βάπτισμα ἀγωγή δέν περιοριζόταν μόνο στήν ἐπισήμανση ὄλων ἐκείνων τῶν ἀθλημάτων, ὅπως καθαρότητα ψυχῆς, θερμή προσευχή, ἀπόρριψη τοῦ πρότερου βίου (μετάνοια), συγχωρητικότητα, ταπείνωση καί ἄσκηση, πού μαρτυροῦν «τῆς ψυχῆς τό νενευρωμένον»¹⁴, ἀλλά ἐπεκτεινόταν καί στήν ἀνάδειξη τῆς ἀλήθειας καί τοῦ γεγονότος πού δίδει ἀξία καί νόημα στόν προσωπικό τοῦ ἀνθρώπου ἀγώνα. Τό γεγονός αὐτό εἶναι τό ὅτι ὅλα πρέπει νά γίνονται ἐν ἐλευθερίᾳ, μέ προαίρεση ἀγαθή, εἰλικρινῆ ἀπόφαση νά ἐνταχθεῖ κανεῖς στήν Ἐκκλησία καί μεγάλη ἐμπιστοσύνη στήν ἀγάπη καί τή φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ¹⁵.

Σέ θεολογικό ἐπίπεδο ὁ ἅγιος Κύριλ-

λος τονίζει τόν ἀπολυτρωτικό χαρακτήρα τοῦ Βαπτίσματος¹⁶ διὰ τοῦ ὁποῖου «λύεται τοῦ θανάτου τό κέντρον»¹⁷ καί ὁ πιστός γίνεται «κληρονόμος μέν Θεοῦ, συγκληρονόμος δέ Χριστοῦ»¹⁸. Τό Βάπτισμα εἶναι γάμος πνευματικός τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς μέ τόν νυμφίο Χριστό. Κι ἂν στίς κατά κόσμον ἐπιγαμίες καί συνθήκες τό κριτήριο πολλές φορές εἶναι ὁ πλοῦτος καί τό κάλλος, ἐδῶ «οὐχ ὅπου σωμάτων ἔστι κάλλος, ἀλλ' ὅπου ψυχῆς ἀκατάγνωστος συνείδησις»¹⁹. Στή βάση αὐτή καλοῦνται οἱ κατηχούμενοι νά ἐτοιμάσουν «τῆς ψυχῆς τά ἀργεῖα καθαρά διὰ τῆς ἀνυποκρίτου πίστεως, πρός ὑποδοχὴν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἄρξασθε πλύνειν τάς στολάς ὑμῶν διὰ μετανοίας, ἵνα εἰς τόν νυμφῶνα καθαροί κληθέντες εὑρεθῆτε. Ὁ μέν γάρ νυμφίος καλεῖ πάντας ἀπλῶς, ἐπειδή δαφιλής ἢ χάρις· καί μεγαλοφῶνων κηρύκων φωνῆ συνάγει τούς πάντας»²⁰.

Ἀνάλογες πληροφορίες περί προβαπτισματικῆς ἀγωγῆς καί ἐτοιμασίας τῶν κατηχουμένων γιά τήν ὑποδοχή τοῦ μυστηρίου τῆς ἐν Χριστῷ υἰοθεσίας καί τῆς πνευματικῆς ἀναγέννησης τοῦ ἀνθρώπου μᾶς δίδουν καί ἄλλες πηγές τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας. Στίς Ἀποστολικές Διαταγές π.χ. ἐπισημαίνεται ἡ μαθητεία τῶν κατηχουμένων στή διδασκαλία τῆς Γραφῆς· «εἰ δέ τις λόγου κατήχησις γένηται, προτιμησάτωσαν τοῦ ἔργου τόν λόγον τῆς εὐσεβείας»²¹. Αὐτός πού προετοιμαζόταν γιά τό Βάπτισμα ἔπρεπε νά γνωρίζει τά «τῆς τοῦ Κυρίου ἐνανθρωπήσεως, τά τε περί τοῦ πάθους αὐτοῦ καί τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως καί ἀναλήψεως»²². Ὁφείλε ἐπίσης πρῖν γίνει κοινωνός τῶν μυστηρίων νά μάθει «τά περί τῆς ἀπο-

ταγῆς τοῦ διαβόλου καί τά περί τῆς συνταγῆς τοῦ Χριστοῦ»²³.

Γιά «καθημερινή διδασκαλία», χωρίς νά γνωρίζουμε τό περιεχόμενό της, ἀνάλυση θεμάτων ἀπό τή Γραφή, πού σχετίζονται μέ τή δημιουργία τοῦ κόσμου, τήν πτώση καί τή σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου, κάνει λόγο καί ὁ ἱερός Χρυσόστομος στίς κατηχήσεις του²⁴. Δίδει μάλιστα ἰδιαίτερη ἔμφαση σέ θέματα πού σχετίζονται μέ τήν ἠθική καί τίς ἀγαθές πράξεις τοῦ ἀνθρώπου²⁵. Ὁ σχολιασμός τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως ἐθεωρεῖτο ἡ βάση καί

τό ἀρραγές θεμέλιο τῆς πνευματικῆς οἰκοδομῆς ἐνός χριστιανοῦ²⁶.

Τό ἔργο αὐτῆς τῆς οἰκοδομῆς καί κατάρτισης τό ἀναλαμβάναν οἱ ἔμπειροί τοῦ λόγου καί γνῶστες τῆς πίστεως, κληρικοί καί λαϊκοί ἐγγυητές τοῦ τρόπου ζωῆς τῶν ὑποψηφίων γιά τό Βάπτισμα²⁷. Εἶναι οἱ ὁδηγοί στήν πίστη των, ἀνάδοχοί πού καί μετά τό Βάπτισμα ἀναλαμβάνουν ὡς «πατέρες πνευματικοί» νά παραινοῦν, συμβουλεύουν καί διορθῶνουν τοὺς ἀναδεχομένους «ἐν τοῖς πνευματικοῖς καί εἰς τόν τῆς ἀρετῆς λόγον»²⁸.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. *Περί τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς*, 2, Sources Chrétiennes (SC) 355, 136-138. 2. Ὁ.π., SC 355, 144: «Ἰσως δέ διά ταῦτα καί ὀνομαστήριός ἐστίν ἡ σωτήριος τοῦ Βαπτίσματος ἡμέρα χριστιανοῖς· ὅτι τριηκοῦτα πλαττόμεθα καί τυπούμεθα, καί εἶδος καί ὄρον ἡ ἀνείδεος ἡμῶν καί ἀόριστος λαμβάνει ζωή». 3. Εφρ. 4, 13. 4. Ρωμ. 6, 3. 5. Α΄ Κορ. 12, 13. 6. Γαλ. 4, 19: «Τεκνία μου, οὓς πάλιν ὠδίνω, ἄχρις οὗ μορφωθῆ Χριστός ἐν ὑμῖν». 7. Ρωμ. 6, 4: «Συνετάφημεν οὖν αὐτῷ διά τοῦ Βαπτίσματος εἰς τόν θάνατον, ἵνα ὡσπερ ἠγέρθη Χριστός ἐκ νεκρῶν διά τῆς δόξης τοῦ Πατρὸς, οὕτω καί ἡμεῖς ἐν καινότητι ζωῆς περιπατήσωμεν». 8. Γαλ. 3, 27: «Ὅσοι γάρ εἰς Χριστόν ἐβαπτίσθητε, Χριστόν ἐνεδύσασθε». 9. ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ, *Τό Ἅγιον Βάπτισμα, Σχόλια*, Ἀθήνα 1989, σ. 39. 10. Π. Ι. ΣΚΑΛΤΣΗ, «Οἱ συμβολισμοί στήν Ἀκολουθία τοῦ Βαπτίσματος», ἐν *Λειτουργικές Μελέτες Ι*, ἐκδ. Π. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 1999, σ. 56. 11. Π. ΤΡΕΜΠΕΛΑ, *Ἡ τελετουργία τοῦ Βαπτίσματος πάλαι τε καί νῦν*, Ἀθήνα 1925. Ι. (Η.) ΓΑΖΙΓΙ (Ἱεροδ.), *Ἡ τελετή τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος (ἱστορική, θεολογική καί τελετουργική θεώρησις)*, Διατριβή ἐπί Διδακτορίας, Θεσσαλονίκη 1982. Η. ΒΟΥΓΑΡΑΚΗ, *Αἱ κατηχήσεις τοῦ Κυρίλλου Ἱεροσολύμων (ἱεραποστολική θεώρησις)* [Ἀνάλεκτα Βλατάδων 24], Θεσσαλονίκη 1977. Γ. Ν. ΦΙΛΙΑ, *Λειτουργική*, τόμ. Α΄, ἐκδ. Γρηγόρη, Ἀθήνα 2006, σσ. 295-332. 12. ΤΕΡΤΥΛΙΑΝΟΥ, *De baptismo*, 16, PL 1, 1217A. 13. PG 33, 372B. Βλ. καί Χ. Κ. ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΟΥ, *Οἱ κατηχήσεις τοῦ Κυρίλλου Ἱεροσολύμων, Ψυχοπαιδαγωγική προσέγγιση*, Θεσσαλονίκη 1992. 14. PG 33, 376B-377A. 15. PG 33, 424C: «Πάντες δέ εἰς τήν Θεοῦ φιλανθρωπίαν ἀποβλέποντες, εὐέλπιδες γίνεσθε· οὐχ ἵνα τοῖς αὐτοῖς πάλιν ἀμαρτήμασιν περιπίπτωμεν, ἀλλ' ἵνα, τῆς λυτρώσεως ἀπολαύσαντες καί τῆς χάριτος ἄξια πράξαντες, τό καθ' ἡμῶν χειρόγραφον ἀγαθοεργίας ἐξαλειψαίμεν· τῆ δυνάμει τοῦ μονογενοῦς, τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καί Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ». Βλ. καί PG 33, 373A· 389B· 393A· 429A. 16. PG 33, 369A. 17. PG 33, 441B. 18. Ρωμ. 8, 17· PG 33, 445A. 19. PG 33, 425A. 20. PG 33, 425B· 428A. Βλ. καί Ν. ΣΚΡΕΤΤΑ (Ἀρχιμ.), *Τό Βάπτισμα κατά τίς προβαπτισματικές καί μυσταγωγικές κατηχήσεις τοῦ ἁγίου Κυρίλλου Ἱεροσολύμων*, Ἀνάπτυο ἀπό Ἐπιστημονική Ἐπετηρίδα Θεολογικῆς Σχολῆς, Τμήμα Ποιμαντικῆς, τόμ. 1, Θεσσαλονίκη 1990, σ. 370. 21. 8, 32, 18, SC 336, 240. 22. 7, 39, 4, SC 336, 94-96. 23. 7, 40, 1, SC 336, 96. Βλ. καί Γ. Ν. ΦΙΛΙΑ, *Τό Βάπτισμα κατά τίς λειτουργικές πηγές τῆς Ἀντιοχειανῆς Ἐκκλησίας*, Ἀθήνα 1996, σσ. 54-55. 24. *Λόγος Β΄*, 1-8, SC 50bis, 133-138. 25. Ὁ πέμπτος λόγος π.χ. ἔχει ὡς περιεχόμενο τήν ἀποφυγή τῆς πολυτελοῦς ζωῆς καί τῆς μέθης (SC 50bis, 200-214). Ὁ ἕκτος λόγος ἔχει ὡς θέμα τή μὴ συμμετοχή τῶν πιστῶν στά θέατρα καί τίς ἵπποδρομίες (SC 50bis, 215-228). Βλ. καί Γ. Ν. ΦΙΛΙΑ, ὁ.π., σσ. 56-57. 26. *Λόγος Α΄*, 20-21, SC 50bis, 118-119. Βλ. καί Γ. Ν. ΦΙΛΙΑ, ὁ.π., σ. 58. 27. ΤΕΡΤΥΛΙΑΝΟΥ, *De corona* 3, 3, PL 2, 99A. Βλ. καί Γ. Ν. ΦΙΛΙΑ, ὁ.π., σ. 50. 28. ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, *Λόγος Β΄*, 16, SC 50bis, 142. Βλ. καί Γ. Ν. ΦΙΛΙΑ, ὁ.π., σσ. 50-51.

41. Βασικά θέματα τῆς κατήχησης Ἐγώ καί ἡ Ἐκκλησία (Β')

π. Ἀλεξάνδρου Σ. Καριώτογλου
Δρος Θεολογίας

ΠΡΟΣΠΑΘΗΣΑΜΕ σέ προηγούμενο κείμενό μας νά ἐξηγήσουμε τί εἶναι ἡ Ἐκκλησία. Ὡστόσο ἓνας κατηχούμενος θά μπορούσε νά ἐρωτήσει: ἂν ἡ Ἐκκλησία δέν εἶναι θρησκεία καί εἶναι τό Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, δηλαδή πέρα ἀπό γνωστές συμβατικότητες, δέν ἔχει καί πολλά στοιχεῖα μίας θρησκείας; Ὅταν ἐγώ βρίσκομαι στό χῶρο τῆς Ἐκκλησίας δέν βρίσκομαι στό χῶρο τῆς θρησκείας; Πρόχειρα θά μπορούσε κανεῖς νά ἀπαντήσει καί ναί καί ὄχι. Ναί μέν, ἐφ' ὅσον ἡ Ἐκκλησία ἔχει πολλά στοιχεῖα τῆς θρησκείας: καί ἱερή Γραφή καί κληρο καί θρησκευτικές τελετές καί σύμβολα καί μία ιδιαίτερη θρησκευτική γλῶσσα. Ὡστόσο ἡ Ἐκκλησία εἶναι πολύ πέρα ἀπό τήν εἰκόνα ἐνός θρησκευτικοῦ καθιδρύματος, μίας θρησκείας. Θά δανεισθῶ τή σκέψη τοῦ Παύλου Εὐδοκίμου, ὁ ὁποῖος γράφει: « Ἡ ἀγιότητα, ἡ προφητική ιδιότητα τῶν σάρατες (γερόντων), ἡ μυστική ζωή, εἶναι ἔξω ἀπ' τό καθορισμένο πλαίσιο τοῦ καθιδρύματος. Οἱ ἐνέργειες τῆς θεώσεως δέν ἐπιδέχονται διόλου ὀργάνωση καί θεσμοθέτηση. Παράλληλα πρός τίς καθιδρυμένες μορφές ὑπάρχουν καί οἱ μορφές τοῦ ἔκτακτου γεγονότος. «Τό πνεῦμα μή σβέννυτε, προφητείας μή ἐξουθενεῖτε» (Α' Θεσ. 5.19-20). Στό ἐπίπεδο αὐτό ἡ Ἐκκλησία ὑπερβαίνει τήν πραγματικότητα τοῦ κα-

θιδρυμένου. Οἱ δύο αὐτές ὁμως ὄψεις τῆς μίας χάριτος δέν πρέπει ποτέ νά ἔρχονται σέ ἀντίθεση ἢ νά χωρίζονται, ἀφοῦ ἡ μία συμπληρώνει τήν ἄλλη. Τό καθιδρυμα ἔχει τίς ρίζες του μέσα στήν ἑξέλιξη πηγῆ τοῦ Πνεύματος, ὅπως καί τό ἔκτακτο γεγονός δέν ἐνεργεῖ παρά μόνον στό πλαίσιο τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ καθιδρύματος. Τό Πνεῦμα ἀπευθύνεται στούς «ιδιικούς του», σ' αὐτούς πού ἔχουν «χριστοποιηθεῖ»¹. Στό χῶρο τῆς θρησκείας βασικός στόχος εἶναι νά δοθῶν «σημεῖα» τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ, ὥστε ὁ ἄνθρωπος νά τόν λατρεύσει, νά προσευχηθεῖ σ' Αὐτόν, νά ἀναζητήσει μέ σεβασμό ἢ φόβο τήν ἐπέμβαση τῆς δύναμης του γιά νά ἐξορκιστεῖ τό κακό ἀπό τή ζωή του μέ βασικά ἐργαλεῖα τελετές, σύμβολα καί γραφές. Ἀλλ' ὁμως στήν Ἐκκλησία τά πράγματα εἶναι ἐντελῶς διαφορετικά. Ὁ ἄνθρωπος μπαίνει στήν Ἐκκλησία μέ τό Βάπτισμα. Ἔτσι συντελεῖται ἡ παρουσία τοῦ Χριστοῦ μέσα του. Ἀναπλασμένος κατ' εἰκόνα τοῦ ἀρχετύπου του, γίνεται «καινή κτίσις» καί σφραγίζεται κατὰ τό χρίσμα μέ τά δῶρα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἐνῶ ἡ νέα αὐτή ζωή του ξεδιπλώνεται καί ἀνθίζει στή Θ. Εὐχαριστία. «Σ' αὐτήν τήν «μύησιν», ὅπως τήν ὀνομάζουν οἱ πατέρες, τά μυστήρια δέν εἶναι σημεῖα, ἀλλά πηγές τοῦ ξαναγεννημοῦ

τοῦ ἀνθρώπου, τῆς ἀναγεννήσεως· ἀνήκουν στό «εἶναι» καί ἀποτελοῦν τήν ἴδια τήν οὐσία τῆς Ἐκκλησίας. Κάτω ἀπ' αὐτήν τήν μυστηριακή ἀποψη ὅποιαδήποτε μορφή μέ χαρακτηρα κοινωνιολογικόν ὑπερβαίνεται ὀλοκληρωτικά ἀπό τό γεγονός ὅτι γεννιέται μία νέα κτίση. Ἡ Ἐκκλησία κατηγεῖ καί κηρύττει, ἀγγέλλει καί μαρτυρεῖ, τό πρῶτο της ὄμως ἔργο εἶναι ἡ μεταστροφή τῶν ἀνθρώπων μέ τήν ἐντονώτατη μάλιστα σημασία μίας μεταλλαγῆς, πού ξεπερνᾷ κατά πολύ ὅποιαδήποτε ἀπλή διανοητική προσχώρηση ἢ δοξασία»².

Ἦντας, ἐπομένως, μέσα στό χῶρο τῆς Ἐκκλησίας δέν θρησκεύω ἀπλά, ἀλλά ζῶ ὑπαρξιακά τό μυστήριο τοῦ θανάτου καί τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ καί καλοῦμαι νά τό βιώσω ὡς θάνατο τοῦ δικοῦ μου μεταπτωτικοῦ ἑαυτοῦ καί ἀνάσταση ἐν Χριστῷ μέ τή συμμετοχή μου στή Βασιλεία τοῦ Θεοῦ, τώρα στή ζωή πού ζῶ καί μελλοντικά στή Βασιλεία τοῦ Ἐρχόμενου. Αὐτό σημαίνει ὅτι ἀπό τήν Ἐκκλησία θά μπορούσαν νά λείψουν πολλά θρησκευτικά «σημεῖα» - ἄλλωστε στήν πρωτοχριστιανική Ἐκκλησία ἔλειπαν ἔτσι κι ἄλλιῶς-, ἐνῶ ἕνα στοιχεῖο δέν εἶναι δυνατό νά λείψει: τό «μυστήριον τῶν μυστηρίων» κατά τόν

ἅγιο Διονύσιο Ἀρεοπαγίτη, ἡ Θ. Εὐχαριστία, πού εἶναι τό μυστήριο τῆς παρουσίας τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ καί πού μαζί μέ τό βάπτισμα καί τό χρίσμα, στήν ἀρχαία Ἐκκλησία ὀνομαζόταν «μύησις».

Σ' ἕνα κατηχούμενο, ὅπως καί σ' ἕνα χριστιανό θά χρειαζόταν νά τοῦ δώσουμε νά κατανοήσει ὅτι ὄντας μέσα στήν Ἐκκλησία βρίσκεται μέσα στό μυστήριο τῆς «εὐσέβειας» καί ὄχι τῆς θρησκείας, ὅπως τό περιγράφει ὁ ἀπ. Παῦλος στόν Τιμόθεο: «..σοῦ γράφω γιά νά μάθεις πῶς πρέπει νά συμπεριφέρεται κανεῖς στόν οἶκο τοῦ Θεοῦ, πού εἶναι ἡ ἐκκλησία τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, ὁ στῦλος καί τό θεμέλιο τῆς ἀλήθειας. Ὅπως ὀμολογοῦμε, εἶναι μεγάλο τό μυστήριο τῆς πίστεως πού μᾶς ἀποκαλύφθηκε: Ὁ Θεός φανερώθηκε ὡς ἄνθρωπος, τό Πνεῦμα ἀπέδειξε ποιός ἦταν φανερώθηκε στους ἀγγέλους, κηρύχθηκε στά ἔθνη, τόν πίστεψε ὁ κόσμος, ἀναλήφθηκε μέ δόξα»³. Τό μυστήριο τῆς «εὐσέβειας», δηλ. τῆς πίστεως εἶναι διαφορετικό ἀπό τήν θρησκεία, γιά τήν ὅποια ὁ ἅγ. Γρηγόριος ὁ Θεολόγος ἀναφέρει: «Θρησκείαν οἶδα καί τῶν δαιμόνων σέβας. Ἡ δ' εὐσέβεια, προσκύνησις Τριάδος»⁴, δηλαδή τή θρησκεία τή σέβονται καί οἱ δαίμονες, ἐνῶ ἡ εὐσέβεια εἶναι ἡ προσκύνηση τῆς ἁγ. Τριάδος.

Ἐκδρομή τῶν μαθητῶν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς στή Μονή τῆ δεκαετία τοῦ '50

Ἡ ταυτότητα τῆς Ἐκκλησίας Ε΄

Δημήτρης Μαυρόπουλος

ΕΝΑ κορυφαίο θέμα πού θά μπορούσαμε νά προσεγγίσουμε, στό πλαίσιο τῶν ὄσων καταθέσαμε μέχρι τώρα, ὅσον ἀφορᾷ στό σῶμα Χριστοῦ τοῦ ὁποίου μέλη εἶναι οἱ πιστοί, εἶναι τό θέμα τῆς αγιότητας. Τί σημαίνει «ἅγιος» στόν ἐκκλησιαστικό μας βίο καί πῶς οικειοποιεῖται ἓνας πιστός τήν αγιότητα; Ὅλοι γνωρίζουμε ὅτι ἡ αγιότητα εἶναι ὁμολογη ἔννοια μέ τή σωτηρία, δηλαδή ἀποτελεῖ τό τέλος μιᾶς ὁδοιπορίας ἐκάστου πιστοῦ, ἐνός τέλους πού ὁ ἀπόστολος Παῦλος ὀνομάζει «στέφανο τῆς δικαιοσύνης» («τόν καλόν ἀγῶνα ἠγωνίσαι, τόν δρόμον τετέλεκα, τήν πίστιν τετήρηκα· λοιπόν ἀπόκειται μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος, ὃν ἀποδώσει μοι ὁ Κύριος ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ», Β΄ Τιμ. 4,7-8).

Ἄλλά, τί σημαίνει ἀκριβῶς αγιότητα; Ἡ ἔννοια «ἅγιος» εἰσάγεται καί ἀναδύεται στή θεολογία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, συνδεδεμένη κατ' ἀρχήν ἀποκλειστικά μέ τή θεότητα. Ὁ μόνος καί ἀποκλειστικά ἅγιος εἶναι ὁ Θεός, ἐπειδή ὁ Θεός εἶναι μία ἔτερότητα ὡς πρός τά ὄντα καί τήν κατάσταση τοῦ πεπτωκότος κόσμου. Εἶναι κάτι τό ξεχωριστό, ἤ μᾶλλον κάποιος ξεχωριστός ἀπό τά δημιουργήματα. Ἡ ἴδια ἡ ἑβραϊκή λέξη (χοντές / qodes) παράγεται ἀπό μία ρίζα πού σημαίνει «κόβω», «χωρίζω», σημαίνει ἐπομένως τόν ξεχωριστό. Μέ τή λέξη αὐτή προσδιορίζεται στήν ἰουδαϊκή

γραμματεία ἡ μία καί μόνη αγιότητα τοῦ Θεοῦ. Σέ αὐτή τήν αγιότητα μετέχουν ὅσοι καί ὅσα συνδέονται μέ τόν Θεό, ἓνας ἄνθρωπος, ἓνας λαός, ἓνας τόπος, ἓνα ἀντικείμενο, ἤ μία ἐνέργεια. Εἶναι γνωστό τό περιστατικό πού συνδέεται μέ τή φλεγόμενη καί μή καιόμενη βᾶτο· ὅταν ὁ Μωυσῆς πλησιάζει νά δεῖ αὐτό τό παράδοξο φαινόμενο, ἀκούει τόν Θεό νά τοῦ ἐπισημαίνει ὅτι πρέπει νά βγάλει τά ὑποδήματά του γιατί ὁ τόπος εἶναι ἅγιος («Ὡς δέ εἶδε Κύριος ὅτι προσάγει ἰδεῖν, ἐκάλεσεν αὐτόν ὁ Κύριος ἐκ τοῦ βᾶτου λέγων· Μωυσῆ, Μωυσῆ. Ὁ δέ εἶπε· τί ἐστί; Ὁ δέ εἶπε· μή ἐγγίσῃς ὧδε. Λύσαι τό ὑπόδημα ἐκ τῶν ποδῶν σου· ὁ γάρ τόπος, ἐν ᾧ σύ ἔστηκας, γῆ ἁγία ἐστί», Ἐξοδ. 3,4-5). Ἐπομένως ἡ αγιότητα λαμβάνει περιεχόμενο ἀπό τήν πηγῆ της, τόν Θεό, καί τελειοῦται στή σχέση μέ τόν Θεό, ὅπως διατυπώνεται ἀπό τή θεία ἀποκάλυψη· «Καί ἔσεσθε ἅγιοι, ὅτι ἅγιος ἐγώ Κύριος ὁ Θεός ὑμῶν [...] Ἐγώ Κύριος ὁ ἀγιάζων ὑμᾶς» (Λευ. 20,7-8), ἀποκάλυψη τήν ὁποία θά ἐπαναλάβει ὁ ἀπόστολος Πέτρος· «Ἄλλά κατά τόν καλέσαντα ὑμᾶς ἅγιον καί αὐτοί ἅγιοι ἐν πάσῃ ἀναστροφῇ γενήθητε, διότι γέγραπται· ἅγιοι γίνεσθε, ὅτι ἐγώ ἅγιός εἰμι» (Α΄ Πέτρ. 1,15-16). Ὅτι ἀκυρώνει αὐτή τή μετοχή στήν αγιότητα, εἶναι ἁμαρτία.

Αὐτή ἡ αγιότητα ἀποδίδεται ἀπό τόν Θεό στά μέλη τοῦ λαοῦ του, εἴτε στά μέλη

τοῦ ἰουδαϊκοῦ λαοῦ ὡς λαοῦ τοῦ Θεοῦ (Παλαιά Διαθήκη), μέ ἰδρυτική πράξη τῆν περιτομή, εἴτε στά μέλη τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ (Καινή Διαθήκη), μέ ἰδρυτική πράξη τό βάπτισμα. Αὐτή ἡ ἰδρυτική ἀγιότητα δέν δίδεται μέ ἀξιολογικά κριτήρια, ἀλλά ἀποτελεῖ συνέπεια ἐπιλογῆς ἐκάστου πιστοῦ νά ἀποτελεῖ μέλος τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ. Γι' αὐτό καί στήν ἀποστολική περίοδο ὅλοι οἱ βαπτισμένοι εἶναι ἅγιοι, ὅπως μαθαίνουμε ἀπό τίς Πράξεις καί τίς ἐπιστολές τῶν Ἀποστόλων (βλ. μεταξὺ ἄλλων «Ἐγένετο δέ Πέτρον διερχόμενον διά πάντων κατελθεῖν καί πρός τοὺς ἁγίους τοὺς κατοικοῦντας Λύδδαν», Πράξ. 9,32· «...πᾶσι τοῖς ἁγίοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τοῖς οὖσιν ἐν Φιλίπποις», Φιλ. 1,1· «τοῖς ἐν Κολοσσαῖς ἁγίοις καί πιστοῖς ἀδελφοῖς ἐν Χριστῷ», Κολ. 1,2).

Ἐπάρχει ὅμως, ἐντός τῆς ἱστορίας, ἓνα κεφαλαῖωδες γεγονός πού ἀποκαλύπτει τό περιεχόμενο τῆς ἀγιότητος τῶν πιστῶν ὡς ἀγιότητα δωρεῶν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος – καί ἀναφέρομαι στό γεγονός τῆς Πεντηκοστῆς. Ἐκτοτε, ἡ ἀγιότητα ἐγκαθίσταται ἐντός τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας, γίνεται κατάσταση ὑπαρξιακῆς τάξεως. Ἡ κεφαλή τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ὁ Χριστός, ὡς ὁ κατεξοχῆν ἅγιος, καί μάλιστα κατὰ τῆ θεανθρώπινη ὑπόστασή του. Ὁ ἴδιος, στή λεγόμενη ἀρχιερατική προσευχή του, διατυπώνει αὐτή τῆ νέα κατάσταση πού ἐγκαινιάζει· «Ἐγὼ ἁγιάζω ἑμαυτόν, ἵνα καί αὐτοὶ ὧσιν ἡγιασμένοι» (Ἰωάν. 17,19-24). Αὐτή ἡ ἀγιότητα ἐκχέεται πρός τά μέλη τοῦ σώματός του διά τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Κατ' ἀρχὴν μέ αὐτή τῆν ἀγιότητα σφραγίζεται ἕκαστος πιστός μέ τό βάπτισμα καί τό χρίσμα, συνθήκη πού διατυπώνει ὁ ἱερεὺς· «Σφραγίς δωρεᾶς

Πνεύματος Ἁγίου», καί ἀνανεώνεται συνεχῶς γιὰ καθέναν πού παραμένει μέλος τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ. Θέλω νά πῶ, καί νά ὑπογραμμίσω μάλιστα, ὅτι αὐτή ἡ ἀγιότητα δέν ἔχει ἠθικό περιεχόμενο, ἀλλά ὑπαρξιακό, δηλαδή ἀναφέρεται στήν ἀνθρώπινη φύση. Ἐγκαινιάζει μία ὁδό, τὴν «ὁδό Κυρίου». Τό μέγα θέμα, θέμα ζωῆς, εἶναι νά διατηροῦμε αὐτή τῆν ἀγιότητα ἐνεργό, παρά τίς συνεχεῖς πτώσεις μας καί τὴν ἐγγενῆ ροπή τῆς φύσης μας πρός τὴν ἁμαρτία. Μὴν ξεχνᾶμε ὅτι ἡ ζωὴ ἐκάστου πιστοῦ διακρίνεται ἀπὸ τὴ δυναμικὴ παρουσία τῆς μετάνοιας.

Ἰδιαίτερα αὐτό τό μυστήριο τῆς ἀγιότητος ἐνεργεῖται μέσα στό μυστήριο τῆς θείας Εὐχαριστίας, πού ἀπὸ τὴν ἀρχὴ μέχρι τὴν ἀπόλυση (καί πέραν αὐτῆς) ἀποτελεῖ φανέρωση τῆς δεύτερης παρουσίας τοῦ Χριστοῦ (βλ. τὰ λόγια τοῦ Χριστοῦ στὸν Μυστικὸ Δεῖπνο· «Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ πῖω ἀπὸ τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου ἕως ὅτου ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἔλθῃ», Λουκ. 22,18). Ἄλλωστε, ἡ θεία Λειτουργία ἀποτελεῖ κατάσταση ἐντός τῆς θείας Βασιλείας, ὅπως ἐξαγγέλλει ἡ ἐναρκτήρια φράση· «Εὐλογημένη ἡ Βασιλεία τοῦ Πατρὸς καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος». Ἡ παρουσία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος συγκροτεῖ τό ὅλον τῆς ἱερᾶς συνάξεως καί διανέμει τὰ δῶρα πρός τά ἅγια μέλη τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ. Γι' αὐτό κατὰ τὴν εὐχὴ τῆς ἁγίας Ἀναφορᾶς ζητᾶμε ἀπὸ τὸν οὐράνιο Πατέρα νά μᾶς ἐνώσει ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι· «κατάπεμψον τό Πνεῦμα σου τό Ἅγιον ἐφ' ἡμᾶς καί ἐπὶ τά προκείμενα δῶρα...». Ἐάν ἐμεῖς, ὡς λαὸς ἅγιος Θεοῦ, δέν παραδοθῶμε στήν παρουσία τοῦ Πνεύματος, κάθε περαιτέρω βηματισμός μένει μετέωρος. Καί ἀκόμη πιό δυναμικά,

ὁ ἱερέας μᾶς καλεῖ, μετά τόν καθαγιασμό καί τή μεταβολή τῶν Δώρων μας σέ σῶμα καί αἷμα Χριστοῦ, νά προσέλθουμε σέ κοινωνία μέ τόν Χριστό ὡς ἅγιοι· «Τά Ἅγια τοῖς ἁγίοις». Ἀσφαλῶς γνωρίζουμε ὅτι εἴμαστε ἁμαρτωλοί, ὅτι δέν εἴμαστε ἅγιοι, ὅτι ἕνας μόνον ἅγιος ὑπάρχει, καί αὐτός εἶναι ὁ Χριστός· «εἷς Ἅγιος, εἷς Κύριος, Ἰησοῦς Χριστός...». Τήν ἀποδεχόμεστε ὅμως αὐτή τήν ἀγιότητα πού μᾶς προσφέρεται ὡς δωρεά τοῦ Θεοῦ, πού μᾶς σφράγισε κατά τό βάπτισμά μας, πού ἀνανεώνεται διαρκῶς μέ τήν παρουσία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καί προσερχόμεστε στή θεία Κοινωνία. Ἀποδεχόμεστε δηλαδή τό μυστήριον τῆς θείας υἰοθεσίας, δυνάμει τῆς συμμετοχῆς μας στό σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Μήν ξεχνᾶμε, ὅτι μέ τήν προσέλευσή μας στήν εὐχαριστιακή σύναξη ἔχουμε καταθέσει τήν προαίρεσή μας νά εἴμαστε πολῖτες τῆς θείας Βασιλείας.

Μιλᾶμε λοιπόν γιά μιᾶ ἀγιότητα πού μᾶς ἔχει σφραγίσει ὅταν βαφτιστήκαμε, ὅταν δηλαδή προσχωρήσαμε στήν κοινότητα πού ἐγκαθιδρύθηκε τήν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς διά τήν παρουσίας τοῦ Πνεύματος, ἀλλά ἐπίσης μιλᾶμε γιά μιᾶ ἀγιότητα ἀπό τήν ὁποία συνεχῶς ἀπομακρυνόμαστε λόγω τῆς ἁμαρτωλότητάς μας. Γι' αὐτό ἀντιλαμβανόμεστε τή ζωή μας ὡς ἕναν διαρκῆ ἀγῶνα, ἤ, γιά νά χρησιμοποιήσω τήν καταστατική τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ μας βίου λέξη, ὡς διαρκῆ μετάνοια. Ἡ μετάνοια, πού τόσο χαρακτηριστικά περιγράφεται στήν παραβολή τοῦ Ἀσώτου, ἤ στήν περίπτωση τοῦ Πέτρου (πού μετά τήν τριπλῆ ἄρνηση «ἐξελθὼν ἔξω ἔκλαυσεν πικρῶς»), εἶναι ἡ πιό «τρυφερή», ἡ πιό φιλόνηρη συνθήκη πού ὡς δωρεά τοῦ Θεοῦ χαρακτηρίζει τόν βίο μας. Μέσω αὐτῆς ἡ ἀγιότητα εἶναι διαρκῶς παροῦσα, ἀκόμη κι ὅταν τραγικά βιώνουμε τήν ἀπουσία της.

Ὁ Μητροπολίτης Ἀντώνιος μέ καθηγητές καί μαθητές τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς στό δρόμο ἀπό τή Μονή πρὸς τήν Ξάνθη

Κυριακή ΙΒ΄ Λουκᾶ
(10 Λεπρῶν)Πρωτ. Γεωργίου Δορμπαράκη
τῆς Ἱ. Μ. Δημητριάδος καὶ Ἀλυμοῦ

«Οἱ δὲ ἐννέα ποῦ; Οὐχ εὐρέθησαν ὑποστρέψαντες δοῦναι δόξαν τῷ Θεῷ, εἰ μὴ ὁ ἀλλογενὴς οὗτος;» (Λουκ. 17, 17-18)

Ο ΚΥΡΙΟΣ στό Εὐαγγελικό ἀνάγνωσμα ἔρχεται ἀντιμέτωπος μέ τό κοινωνικό περιθώριο, μέ τούς ἀνθρώπους πού ἡ Ἰουδαϊκή κοινωνία εἶχε ἀποκλείσει λόγω τῆς φοβερῆς ἀρρώστιας τῆς λέπρας. Κι ἀνταποκρίνεται στό αἴτημά τους νά τούς θεραπεύει, μ' ἕναν ἔμμεσο ὅμως τρόπο: στέλνοντάς τους ἐκεῖ πού κατά τόν Μωσαϊκό Νόμο ἐπιβιβαιώνεται ἡ ἀποκατάσταση ἀπό τήν ἀρρώστια: στούς ἱερεῖς. Ἡ ἀγνωμοσύνη ὅμως πού ἐπιδεικνύουν οἱ ἐννέα ἀπό τούς δέκα Τόν κάνει νά ἐκφράσει τό δίκαιο παράπονο: «Οὐχί οἱ δέκα ἐκαθαρίσθησαν; Οἱ δὲ ἐννέα ποῦ; Οὐχ εὐρέθησαν ὑποστρέψαντες δοῦναι δόξαν τῷ Θεῷ, εἰ μὴ ὁ ἀλλογενὴς οὗτος;»

1. Ὁ Κύριος ζητεῖ τή δοξολογία τοῦ Θεοῦ ἀπό τόν ἄνθρωπο πού γεύτηκε τίς δωρεές καί τίς εὐεργεσίες Ἐκείνου. Κι ὄχι βεβαίως διότι ὁ Θεός ἔχει ἀνάγκη ἀπό δοξολογίες –ὁ Θεός εἶναι ἀπολύτως ἀνεκδηγής–, ἀλλά διότι ἡ δοξολογία Του ὡς ἔκφραση εὐγνωμοσύνης γιά ὅ,τι Αὐτός δίνει στόν ἄνθρωπο κάνει τόν ἄνθρωπο νά λειτουργεῖ μέ φυσιολογικό τρόπο: μέ πίστη καί ἀγάπη πρὸς τόν Δη-

μιουργό του. Μόνον ὅποιος πιστεύει ἀληθινά βλέπει ὅτι τά πάντα πηγάζουν ἀπό τόν Θεό, διακρατοῦνται ἀπό τόν Θεό καί κατευθύνονται σ' Ἐκεῖνον. «Ὅτι ἐξ Αὐτοῦ καί δι' Αὐτοῦ καί εἰς Αὐτόν τά πάντα ἔκτισται» (ἀπ. Παῦλος). Ἡ δοξολογία τοῦ Θεοῦ ἀποτελεῖ σημεῖο πνευματικῆς υἰείας τοῦ ἀνθρώπου. Ἐμεῖς τήν ἔχουμε ἀνάγκη καί ὄχι ὁ Θεός.

2. Ἡ δοξολογία αὐτή φαίνεται νά ταυτίζεται μέ τήν εὐχαριστία πρὸς τόν Κύριο. Γύρισε ὁ ἕνας πρῶην λεπρός δοξολογώντας τόν Θεό καί ἤλθε καί πρόσπεσε στόν Χριστό εὐχαριστώντας Αὐτόν. «Ἦπέστρεψε μετὰ φωνῆς μεγάλης δοξάζων τόν Θεόν, καί ἔπεσεν ἐπί πρόσωπον παρά τούς πόδας αὐτοῦ εὐχαριστῶν αὐτῷ». Τό νά δοξολογῶ δηλαδή τόν Θεό σημαίνει ὅτι ὀδηγοῦμαι πρὸς τόν Χριστό ἐν εὐχαριστία. Διότι ἡ μεγαλύτερη δωρεά καί εὐεργεσία τοῦ Θεοῦ στόν ἄνθρωπο εἶναι ὁ ἴδιος ὁ ἐρχομός Του στόν κόσμο ὡς ἀνθρώπου. Δέν ὑπάρχει πιό μεγάλη δοξολογία Του ἐπομένως ἀπό τή στροφή πρὸς τόν Χριστό καί τήν ἀναγνώριση ὅτι Αὐτός εἶναι ἡ πηγὴ τῆς εὐεργεσίας καί τῆς θεραπείας στόν ἄνθρωπο. «Αὐτός διῆλθεν εὐεργετῶν καί ἰώμενος πάντας».

3. Πολύ περισσότερο ἰσχύει τοῦτο γιά τήν κατ' ἐξοχὴν εὐχαριστία πρὸς τόν

Χριστό, τή Θεία Εὐχαριστία. Στή Θεία Εὐχαριστία, τό κέντρο τῶν μυστηρίων τῆς Ἐκκλησίας, ἔχουμε τήν ἀποκορύφωση τῆς πίστεως τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος λατρεύει καί δοξολογεῖ σωστά τόν Θεό. Διότι ἐκεῖ λειτουργεῖ ἡ πραγματική ταυτότητα τοῦ πιστοῦ – ἐκείνη πού τοῦ δόθηκε διά τοῦ ἁγίου βαπτίσματος– καί συνεπῶς κινεῖται αὐτός σύμφωνα μέ τόν ρυθμό τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ. Πότε π.χ. τά φυσικά μέλη τοῦ σώματος εἶναι ὑγιή καί φυσιολογικά; Ὅταν εἶναι συνδεδεμένα μέ τό σῶμα καί λειτουργοῦν μέ τόν ρυθμό τοῦ σώματος. Τό ἴδιο καί στό πνευματικό σῶμα τοῦ Χριστοῦ, τήν Ἐκκλησία: στή Θεία Εὐχαριστία ἔχουμε τήν ὀρθή θέση καί κίνηση τοῦ μέλους, τό ὁποῖο δοξολογεῖ σωστά τόν Θεό, ἐν κοινωνία μέ «τήν κεφαλήν», τόν Χριστό, καί μέ τά ἄλλα μέλη, τούς συνανθρώπους του. Δέν ὑπάρχει λοιπόν μεγαλύτερη χαρά γιά τόν Κύριο ἀπό τή συμμετοχή ἐν μετανοίᾳ στή Θεία Εὐχαριστία. Δέν εἶναι τυχαῖο ὅτι ἐκεῖ συνειδητοποιοῦμε πῶς τά πάντα στή ζωή μας, ἀκόμη καί τά θεωρούμενα δυσάρεστα, ἀποτελοῦν εὐεργεσίες Του, καί πῶς ὁ Θεός δέν εἶναι ἀπλῶς ὁ Παντοδύναμος Κύριος, ἀλλά ὁ ἴδιος ὁ Πατέρας μας.

4. Στό περιστατικό ὅμως τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ Σαμαρείτη, πού ἀποδίδει τή δοξολογία πρὸς τόν Θεό καί τήν εὐχαριστία στόν Κύριο, συγκλονίζει κυριολεκτικά ἡ ἀποτίμηση πού κάνει ὁ Ἰδιος: «ἡ πίστις σου σέσωκέ σε». Καί συγκλονίζει, γιατί πίστη στόν Χριστό ἔδειξαν καί οἱ ἄλλοι ἐννέα λεπροί μέ τήν

ὑπακοή πού ἐπέδειξαν στόν λόγο τοῦ Κυρίου – δεῖγμα ὅτι μπορῶ νά ἔχω πίστη στόν Χριστό καί νά εἰσπράττω τήν ἐκπλήρωση κάποιου αἰτήματός μου, ἀλλά τελικῶς νά μή σώζομαι. Τό ἐπιπλέον τοῦ «ἀλλογενοῦς» πού τόν ἔσωσε ἦταν ἡ ἐπιστροφή καί ἡ παραμονή του στόν Κύριο, πού σημαίνει ὅτι τό ζητούμενο ἀπό τόν Χριστό δέν εἶναι νά πάρει κανεῖς κάτι ἀπό τόν Θεό, ἀλλά νά στήσει μία μόνιμη σχέση μαζί Του. Μέ ἄλλα λόγια ὁ εὐγνώμων Σαμαρείτης «εἶδε» καθαρά ὅτι ὑπεράνω ὅλων, ἀκόμη καί τῆς κοινωνικῆς ἀποδοχῆς καί τῆς υἰείας του –πράγματα πού ἐξασφάλιζε πιά μέ τή θεραπεία του ἀπό τή λέπρα– ἦταν νά γυρίσει στόν Χριστό. Κατάλαβε ὅτι Ἐκεῖνος ἦταν ἡ σωτηρία του. Σάν τόν ἀπόστολο Παῦλο πού ἔγραφε: «ἠγοῦμαι πάντα σκύβαλα εἶναι, ἵνα Χριστόν κερδήσω».

Κανείς δέν ἀμφισβητεῖ ὅτι κι ἐμεῖς εἴμαστε πιστοί στόν Χριστό: τό φανεροῦν οἱ προσευχές μας, οἱ παρακλήσεις μας πρὸς Αὐτόν, ἡ ὑπακοή μας συχνά στά λόγια Του, προκειμένου μάλιστα νά «θεραπευτοῦμε» ἀπό διάφορες δυστυχίες μας. Ἰδιαιτέρως σήμερα, μέ τήν κρίση τῆς ἐποχῆς μας, οἱ κραυγές πρὸς τόν Χριστό ἔχουν πολλαπλασιαστεῖ. Πρέπει νά προσέξουμε ὅμως, μήπως ἀνήκουμε στή χορεία τῶν ἐννέα καί ὄχι τοῦ ἐνός. Ὁ Χριστός ἐπαίνεσε τόν ἕνα γιά τήν ἀληθινή του πίστη, ἡ ὁποία ἔδειξε ὅτι ὑπεράνω ὅλων τῶν ἀγαπῶν, ἀκόμη καί τήν ἀγάπη πρὸς τόν ἑαυτό του, ἦταν ἡ ἀγάπη πρὸς Ἐκεῖνον.

Κυριακή ΙΒ΄ Λουκά, «Τῶν δέκα λεπρῶν» (Λουκ. 17,12-19)

Ἄρχιμ. Παντελεήμονος Τσορμπατζόγλου
Δρος Θ., Βυζαντινολόγου
Ἱ. Προϊσταμένου Ἱ. Ν. Ἀγ. Ἀναργύρων Ψυρροῦ

Η ΛΕΠΡΑ, ἡ νόσος τοῦ Χάνσεν, εἶναι ἀσθένεια πού προσβάλλει τό δέρμα καί τά νεῦρα πού βρίσκονται σ' αὐτό. Τό ὄνομά της τό πῆρε ἀπό τήν λέξη λεπρός καί ἔχει σχέση μέ τίς ἀλλαγές πού προκαλοῦνται στό δέρμα τῶν ἀσθενῶν, τό ὁποῖο ξεφλουδίζεται σάν λέπια. Τά νεῦρα ἀπονεκρώνονται μέ ἀποτέλεσμα οἱ ἀσθενεῖς νά χάνουν τήν αἴσθηση τοῦ κρύου, τῆς ζέστης καί τοῦ πόνου γενικώτερα. Οἱ διογκώσεις καί τά στίγματα στό κεφάλι τό ἔκαναν νά μοιάζει μέ κεφάλι λιονταριοῦ, «λεόντειο προσωπεῖο».

Στήν Παλαιά Διαθήκη ὑπάρχουν πολλές ἀναφορές γιά τήν λέπρα. Στό Λευιτικό (κεφ. 13) δίδονται σαφεῖς ὁδηγίες γιά τήν διάγνωση καί τήν ἀντιμετώπιση της. Ὁ Ἄαρων, μάλιστα, μέ φρίκη διαπιστώνει γιά τήν λεπρῆ ἀδελφή του Μαριάμ, «*Μαριάμ λεπρῶσα ὡσεὶ χιών... ὡσεὶ ἔκτρωμα ἐκπορευόμενον ἐκ μήτρας μητρὸς καί κατεσθίει τό ἥμισυ τῶν σαρκῶν αὐτῆς*», (Ἀριθμ. 12,10-12).

Ἐπειδὴ μέ τά μέσα τῆς ἐποχῆς ἦταν ἀνίατη ἡ ἀσθένεια, συνηθέστερη ἀντιμετώπιση ἦταν ἡ ἀπομάκρυνση τῶν πασχόντων σέ χώρους ἐκτός τῶν πόλεων καί τήν ἀπαγόρευση ἐπικοινωνίας μέ τούς ὑγιεῖς πρὸς ἀποφυγή μεταδόσεως τῆς ἀσθενείας· ἔτσι, λοιπόν, ζοῦσαν μόνοι τους, σέ ἀποικίες, ὅπου ὁ ἕνας βοή-

θοῦσε τόν ἄλλον, καί περίμεναν νά ἐπιβιώσουν μέ τά ξεροκόμματα πού θά τοὺς πετοῦσαν οἱ εὐσπλαχνικοὶ περαστικοί. Γιά τόν λόγο αὐτό παροιμιώδης ἔμεινε ἡ θαυμαστή θεραπεία τοῦ Νεεμάν τοῦ Σύρου ἀπὸ τόν προφήτη Ἐλισσαῖο (Δ΄ Βασιλειῶν κεφ. 5), ἡ ὁποία μνημονεύεται καί ἀπὸ τόν Χριστό (Λουκ. 4,27). Ἡ ὑπαρξη ἑνὸς λεπροῦ ταυτόχρονα στιγμάτιζε καί ὅλη τήν οἰκογένειά του, ὅπως γιά παράδειγμα ἡ οἰκογένεια καί τό σπίτι τοῦ γνωστοῦ μας, φίλου τοῦ Χριστοῦ τοῦ Λαζάρου στήν Βιθανία ἦταν γνωστό ὡς ἡ «οἰκία Σίμωνος τοῦ λεπροῦ», (Ματθ. 26, 6-7· Μάρκ. 14,3 καί Ἰωάν. 11,1-2).

Στήν σχετική εὐαγγελική περικοπή, βλέπουμε πὺς μία ομάδα δέκα λεπρῶν εἶχε σχηματίσει τήν δική της ἀποικία καί ζοῦσαν στήν ἐρημιὰ ἔξω ἀπὸ ἕνα χωριό τῆς Γαλιλαίας. Ξεχασμένοι ἀπὸ τοὺς δικούς τους προσπαθοῦσαν νά ἐπιβιώσουν ἐκεῖ μέ τίς ἐλεημοσύνες τῶν περαστικῶν. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ὅταν ἄκουσαν ἢ ἀντίκρισαν ἀπὸ μακριὰ καί ἀναγνώρισαν τόν Χριστό μέ τοὺς μαθητές τους νά πορεύονται πρὸς τό χωριό ἄρχισαν νά φωνάζουν ὅσο πιό δυνατά μπορούσαν: «*Ἰησοῦ ἐπιστάτα, ἐλέησον ἡμᾶς*», προφανῶς γιά νά τοὺς δώσει κάποια ἐλεημοσύνη κατὰ τήν συνήθεια τῆς ἐποχῆς τους, ἀφοῦ δέν ἐπιτρεπόταν νά

πλησιάζουν άνθρωπο, επί ποινη λιθοβολισμού. Δέν υποφιάζονταν μέ κανένα τρόπο αυτό πού θά έπακολουθοῦσε. Ἐπό μακριά ὁ Χριστός τούς ἔδωσε ἐκεῖνο πού ζήτησαν, νά τούς ἐλεήσει· τούς φώναξε, λοιπόν, νά ἐπισκεφθοῦν τούς ἱερεῖς τῆς γειτονικῆς πόλεως καί νά ἐπιδείξουν τούς ἑαυτούς τους γιά νά πιστοποιήσουν τήν θεραπεία τους, ὅπως προέβλεπε ὁ Νόμος. Τρέχοντας πρός τήν πόλη μέ ἔκπληξη διαπίστωσαν νά συντελεῖται ἐπάνω τους καί στούς συντρόφους τους κάτι πρωτόγνωρο· μέ ἐνθουσιασμό ἔβλεπε ὁ ἕνας στόν ἄλλο τήν θαυμαστή ἀλλαγῆ· τά χέρια, τά πρόσωπα, τό δέρμα τους, ὅλα ἔλαμπαν μέ τήν ζωηράδα τῆς υγείας.

Μετά τήν θαυμαστή θεραπεία, μόνον ὁ ἕνας ἀπό τούς δέκα θεραπευθέντες λεπρούς ἐπέστρεψε στόν Χριστό καί πέφτοντας στά πόδια ἄρχισε νά τόν εὐχαριστεῖ μέ ὅλες ἐκεῖνες τίς ἐκφράσεις πού μόνον στήν ἀνατολή ξέρουν νά δείχνουν τά συναισθήματά τους. Καί ὁ Χριστός μέ ἀπορία ρώτησε τότε, «μά δέν καθαρίσθηκαν δέκα, οἱ ἄλλοι ἐννέα ποῦ εἶναι, καί μόνον αὐτός ὁ ἀλλογενής, ὁ Σαμαρείτης, βρέθηκε νά ἐπιστρέψει καί νά εὐχαριστήσῃ τόν Θεό;» θέλοντας ἔτσι νά ὑπογραμμίσῃ τήν διαφορά. Γιά νά προσθέσῃ ἀμέσως, «ἀναστάς πορεύου· ἡ πίστις σου σέσωκέ σε».

Ἐπό τίς λεπτομέρειες τῆς περικοπῆς πρέπει νά ἐπισημάνουμε ὅτι οἱ λεπροί φαίνεται νά ἀναγνώρισαν τόν Χριστό ἀπό μακριά. Ποῖος ξέρεῖ ἄραγε τί εἶχαν ἀκούσει καί τί περίμεναν ἀπό τόν Χριστό, ὅταν ζητοῦσαν νά τούς ἐλεήσει· πά-

ντως ὄχι αὐτό πού τούς συνέβη, τήν πλήρη θεραπεία, διότι δέν τήν ἐκτίμησαν δεόντως, ὅπως φάνηκε στήν συνέχεια. Ἐπό τούς δέκα λεπρούς ἐκεῖνος πού ἔδειξε πραγματικά ὅτι περίμενε τό κάτι ἄλλο ἀπό τόν Χριστό ἦταν ὁ Σαμαρείτης, ὅπως ἔδειξε ἡ κατοπινῆ εὐγνωμοσύνη του. Ὁ Σαμαρείτης ἦταν ὁ μόνος πού σώθηκε πραγματικά, διότι ἦταν προετοιμασμένος γι' αὐτό πού συνέβη. Ἐνῶ οἱ ἄλλοι λεπροί ἔλαβαν τήν σωματική θεραπεία, ὁ Σαμαρείτης ἔλαβε τήν σωτηρία καί αὐτό ἦταν ἀποκλειστικό κατόρθωμα τῆς πίστεώς του, «ἡ πίστις σου σέσωκέ σε».

Ὁ Σαμαρείτης ἐκπροσωπεῖ ὅλους ἐκεῖνους πού δέν εἶχαν σχετική παράδοση, τίς ἐπαγγελίες, ἀλλά ἦταν καλοπροαίρετοι ἀναζητές τῆς ἀλήθειας κι ἔτσι, ὅταν συνάντησαν τόν Χριστό καί εἶδαν ποῖος εἶναι, τόν ἀκολούθησαν μέ ὄλη τήν καρδιά τους. Τήν διαπίστωση τοῦ Χριστοῦ γιά τήν ἀγνωμοσύνη καί τήν σκληροκαρδία τῶν συμπατριωτῶν του ἐπιβεβαιώνει καί ἡ παρατήρηση τῶν ἀποστόλων Βαρνάβα καί Παύλου, ὅταν βρέθηκαν νά κηρύττουν στήν συναγωγή τῆς Ἀντιόχειας τῆς Πισιδίας, ὅπου ἐγκατέλειψαν τούς Ἰουδαίους λέγοντας, «ὕμιν ἦν ἀναγκαῖον πρῶτον λαληθῆναι τόν λόγον τοῦ Θεοῦ· ἐπειδή δέ ἀπαθεῖσθε αὐτόν καί οὐκ ἀξίους κρίνετε ἑαυτούς τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἰδοῦ στρεφόμεθα εἰς τά ἔθνη», (Πράξ. 13, 46), δηλαδή στούς ποικίλους Σαμαρείτες. Τό ἔλεος τοῦ Θεοῦ προσφέρεται σέ ὅλους ἀδιακρίτως, ἀλλά ὁ καθένας παίρνει αὐτό πού θέλει.

Ἡ θρονική ἑορτή τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης (4ος αἰ.): παρελθόν καί μέλλον

Σταύρου Γ. Γουλούλη
Δρος βυζαντινῆς τέχνης

ΣΤΟ εἰκονογραφημένο Ἡμερολόγιο τοῦ 354 [= ἔτος 400/1 τοῦ Ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου] ἀναφέρεται κατάλογος τῶν χριστιανικῶν ἑορτῶν τῆς Ρώμης. Μόνο σέ δύο περιπτώσεις κατέχουν θέση παγανιστικῆς γιορτῆς, ἡ *Natale Petri de Cathedra* (22 Φεβρουαρίου), στή *Caristia*, ρωμαϊκή ταφική γιορτή, καί ἡ Γέννηση τοῦ Χριστοῦ (25 Δεκεμβρίου), στή θέση τῆς ἑορτῆς γεννήσεως τοῦ Ἡλίου¹. Τυχαιά ἢ ὄχι ἢ ἐπιλογή τους εἶναι δίδυμο ἑορτῶν, πού ὀρίζουν ἀντίστοιχα τόν ἱστορικό τόπο καί χρόνο τῆς Ρώμης.

Ἡ ἑορτή τῶν Χριστουγέννων στίς 25/12 εἰσάγεται στή Ρώμη περί τό 335. Ἔχουν γραφεῖ ἤδη πολλά. Εἰδική περίπτωση ὅμως εἶναι ἡ ἀρχαία θρονική ἑορτή τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης, ἡ *Cathedra Petri*. Ὑπό τό βάρος μιᾶς παράδοσης αἰώνων ὁ θρόνος τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου συνεχδοχικῶς ταυτίζεται μέ τό ἐπισκοπικό ἀξίωμα τοῦ Πάπα Ρώμης καί διαδόχου του. Εἶναι ἡ ἀποστολική διαδοχή της. Ὁ Ἀπόστολος Πέτρος θεωρήθηκε ἰδρυτής τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης. Τό θέμα δέν εἶναι νά ὑπερματισθεῖ αὐτή ἡ παράδοση ἄνευ τεκμηρίων ἢ τό ἄλλο ἄκρο, νά ἀπορροφηθεῖ, μιᾶ καί πολλοί ἀμφιβάλλουν ἄν ἐπισκέφθηκε ὁ Πέτρος τή Ρώμη.

Τά *Caristia* ἢ *Cara Cognatio* (= προσφιλῆς συγγένεια, 22/2) ἦταν εὐχάριστη οἰκογενειακή γιορτή, ἑλληνιστί “Προσφι-

λια”, στή συνέχεια περιόδου τιμῆς τῶν νεκρῶν στή *Parentalia* (13-21 Φεβρουαρίου), ὅταν ἔκλειναν οἱ ναοί καί δέν τελούνταν γάμοι. Μετά τό δημόσιο πένθος, ἡ ζωὴ ξανάρχιζε στίς 22 Φεβρουαρίου, ὅταν οἱ συγγενεῖς ἔφεραν φαγητά (ἔρανος), ἀντάλασσαν δῶρα, ἀπέκλειαν ὄσους ἐμφάνιζαν ἀντικοινωνικότητα ἢ ἀποδείχθηκαν ἔνοχοι. Δίνονταν τιμές στούς *Λάρητες*, σπιτικά πνεύματα, καί στή θεά *Concordia* (Ovidius, *Fasti* 2.623-632) ὡς ἔκφραση τῆς ὁμοψυχίας τῆς οἰκογένειας, μέ τερματισμό μάλιστα ἐντάσεων καί ἐρίδων μεταξύ τῶν μελῶν².

Ὅπως περιγράφεται ἡ ἑορτή, μᾶλλον Ἀγάπη, παρουσιάζει κοινά σημεῖα ἐπαφῆς μέ τή χριστιανική λατρεία. Κατ’ ἀρχήν ἐμφανίζει λεκτικό συνειρμό πρὸς τή λ. *Eucharistia*, ἀλλά καί νοηματικό μέ τίς Ἀγάπες, γεύματα στούς τάφους, εἰδικά τῶν μαρτύρων, σύναξη ἐνότητας τῶν Πιστῶν. Ἐάν τά *Parentalia* ἦταν ἡ ψυχογιορτή στήν ἐποχική ἀλλαγὴ, στή τέλος τοῦ θρησκευτικοῦ ἔτους μέ βάση τό παλαιό ἡμερολόγιο τοῦ Νουμᾶ (Πρωτοχρονιά 1η Μαρτίου), τά *Caristia*, προτελευταία ἡμέρα τοῦ ἔτους, ἦταν σύναξη γιά νά ἑορτασθεῖ ἡ συνοχή τῆς οἰκογένειας³. Ἡ δέ τελευταία ἡμέρα, ἡ 23^η Φεβρουαρίου μέ τά *Terminalia* (ἑορτή τῶν λίθινων ὀρίων. *Terminus*, *numen* τῶν λίθων (οἱ ἐπόμενες ἡμέρες ἦταν ἀπλῶς

ἐμβόλιμες) ἐμφανίζει ἀξιοσημείωτη τοπική ἐκδήλωση ὑπὲρ τοῦ Ἴ�ποστόλου Πέτρου ὡς θεμελιωτῆ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης, ἐκφραστῆ τῆς πέτρας-πίστεως, θεμέλιου λίθου τῆς Ἐκκλησίας (Ματθ. 16.18), κατὰ τὸ λόγιο τοῦ ἰδίου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Εἶναι δεύτερος συνειρμός, ἂν δὲν ἀποτελεῖ ἄμεσο πρότυπο γιὰ τὸν σχηματισμὸ τῆς χριστιανικῆς ἐκδοχῆς τῆς *Cara Cognatio*.

Τὰ *Terminalia* ὅμως ἀποτελοῦσαν σύμβολο τῆς ρωμαϊκῆς σταθερότητας. Τὰ χρησιμοποίησε ὁ Ἰουστινιανός, καταθέτοντας τὸν θεμέλιο λίθο τῆς νέας Ἁγίας Σοφίας (532) μετὰ τὴν καταστροφή της λίγες ἡμέρες πρὶν. Γιὰ τοὺς Χριστιανούς ἐθεωρεῖτο εἰδικὴ ἡμέρα, ἐφ' ὅσον, τὸ 303, ἦταν ἡμερομηνία ἐνάρξεως τοῦ Μεγάλου Διωγμοῦ [Λακτάντιος, *De Mortibus persecutorum*, 12: «...*Terminaliae ille dies primus leti primusque malorum causa fuit*». Ἡ ἡμέρα ἔφερε μνημῆς...

Ἄλλὰ μὲ τὸν Κωνσταντῖνο οἱ μνημῆες τῶν διωγμῶν ἔγιναν ἡμέρες δόξας, ἀφοῦ ἀμέσως μετὰ τὸ 312 ἐπέβαλε ἐπίσημα τὴν τιμὴ τῶν μαρτύρων τῆς Ρώμης (βλ. Θεοφάνης, ἔκδ. Βόννης, σελ. 20: «*Τὰ λείψανα τῶν ἁγίων μαρτύρων ἐκέλευσε συλλεγέντα ὅσα ταφῆ παραδοῦναι. Καὶ ἦσαν οἱ Ρωμαῖοι ἄγοντες ἐπινίκιον ἐορτὴν γεραίροντες τὸν κύριον καὶ ζωοποιὸν σταυρόν ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας ...*». Βέβαια δὲν εἶναι γνωστὲς οἱ ἡμέρες ὅταν τελέσθηκε ἡ ἐπταήμερος ἐορτῆ, ἀλλὰ ὁ Κωνσταντῖνος ὄρισε τοὺς Μάρτυρες προστάτες τῆς Ρώμης, ὅπως τὸ ἴδιο ἔκανε τὸ 330 στὴν Κωνσταντινούπολη (Εὐσέβιος, Βίος Κωνσταντίνου, III.48.1-2).

Ἡ περίοδος τοῦ Κωνσταντίνου ὑπῆρξε κομβικὴ γιὰ τὴν Ἐκκλησία τῆς Ρώμης,

παρὰ τὸ ἐλάχιστο διάστημα διαμονῆς του. Στὴν ἐποχὴ του κτίζεται ἡ βασιλικὴ τοῦ μάρτυρα Ἁγίου Πέτρου μὲ τὸν τάφο του (π. 320 κ.έ.). Τίποτα δὲν ἀποκλείει ἡ ἐορτὴ τοῦ θρόνου νὰ διαμορφώθηκε, ἐπίσημα τουλάχιστον, νωρὶς τὸν 4^ο αἰώνα, μὲ νωπὴ τὴ μνήμη τῶν διωγμῶν καὶ τὴν ὑποστήριξη τοῦ Κωνσταντίνου. Βέβαια ἡ ἐορτῆ (ἀπλή στίς 22/2, διπλή στίς 22-23/2) γιὰ νὰ εἶναι ταφικὴ καὶ ταυτοχρόνα θρονικὴ, σημαίνει ὅτι μᾶλλον ἄρχισε νὰ τελεῖται παλαιότερα τὸσο σὲ τάφους πρωτίστως τῶν ἐπισκόπων τῆς Ρώμης, π.χ. σὲ νεκροταφεῖο Βατικανοῦ, ἢ ἄλλου. Μέσα σὲ αὐτὸ τὸ “στενὸν” οἰκογενειακὸ περιβάλλον μπορεῖ νὰ ἀναδύθηκε ἡ τιμὴ τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου ὡς ἰδρυτῆ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης. [Ἀνεξάρτητο γεγονός εἶναι ἡ μεταφορὰ τῶν λειψάνων τῶν ἁγίων Πέτρου καὶ Παύλου στὴν κατακόμβη τοῦ Ἁγίου Σεβαστιανοῦ (258, 29 Ἰουνίου)⁴, ὅπου τιμᾶται τὸ λείψανο, ὅχι ὁ θρόνος τοῦ Πέτρου]. Φυσικὸ ἦταν, ἀμέσως μὲ τὴν ἐπίσημη λήξη τῶν διωγμῶν (311) ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρώμης νὰ ὄρισε δημόσια τὸν κύκλο τῆς συνέχειάς της ἀπὸ τὴν ἀποστολικὴ περίοδο.

Ἡ ἐπιλογὴ τῶν δύο ἐορτῶν [22/2 καὶ 25/12] μὲ καταβολὴς στὴν ἐθνικὴ παράδοση συνέβαλε στὴ διαμόρφωση τοῦ κυρίαρχου μέχρι σήμερα status τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ στὸν τόπο (Ρώμη πρῶτο πατριαρχεῖο λόγῳ Πέτρου) καὶ στὸν χρόνο (μέτρηση χρόνου ἀπὸ γεννήσεως Χριστοῦ). Ἡ μὲν θρονικὴ γιορτὴ κάλυψε τὴν τιμὴ τῶν ἱερῶν νεκρῶν στὸν τόπο τους, τὴν ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης ἀπὸ ἰδρυσεῶς της, μὲ τὴν παρουσία τοῦ Ἀποστόλου

Πέτρου, δηλαδή τή θεσμική της καταξίωση. Οί τάφοι τῶν παπῶν γύρω ἀπὸ τὸν τάφο-θρόνο τοῦ Πέτρου νομιμοποιοῦν τὸν κάτοχο, ὅπως κατὰ τὸ ἐθιμικὸ δίκαιο οἱ τάφοι τῶν προγόνων συγκροτοῦν δικαίωμα κατοχῆς τόπου γιὰ τοὺς μονίμους κατοίκους. Ἡ δὲ ἐορτὴ τῶν Χριστουγέννων, ἐμφαίνοντας τὸν Ἱστορικό Ἰησοῦ, ὀδήγησε στὸν προσδιορισμό, ἀρχὰς 6^{ου} αἰῶνα στή Ρώμη, τῆς ιστορικῆς Γεννήσεως καὶ ἐπιβλήθηκε ὡς χρονολογικὸ σύστημα ἀπὸ τὸ ἔτος 800 (25/12, στέψη Καρλομάγνου), ἐνισχύοντας τὰ νομικά της δικαιώματα στήν Ἐκκλησία – ἄλλωστε τὸ ρωμαϊκὸ δίκαιο ἰσχύει ἐκεῖ πού ὀρίζεται ἡ γέννηση τοῦ προσώπου, ἐδῶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Μέ τὴν περίπτωσή τῆς θρονικῆς ἐορτῆς φαίνεται ὅτι ἡ Ρώμη προετοίμασε τὴ δική της σχολὴ σκέψεως ἀρκετὰ νωρῖς, βλέποντας ἴσως ὅτι ἔχανε κάποια πρωτεῖα. Ἔθεσε στέρεες βάσεις καὶ μέ τὰ χρόνια μετὰ βρῆκε τὴ σταθερὴ πολιτικὴ της. Κληρονόμος τοῦ ρωμαϊκοῦ νομιτισμοῦ, ἀνέχθηκε ἀκόμη καὶ παραχάραξη –τὴ γνωστὴ κωνσταντίνειο Δωρεά (π. 752), ὅπου ὑποτίθεται ὅτι δόθηκε ἔγγραφο δικαίωμα νὰ ἄρχει ὁ πάπας στή Δύση – γιὰ νὰ πετύχει τὸν στόχο της, τὴν ὑπεροχὴ της στὸν χριστιανικὸ κόσμο ὡς σήμερα. Αἴσθημα συμφέροντος ἢ εὐθύ-

νης; Βέβαια καὶ τότε ὅλοι οἱ δρόμοι κατέληγαν στή Ρώμη, οἰκουμενικὸ κέντρο πολιτικῶν ἀποφάσεων ὡς μιὰ ἐποχὴ. Τυπικὰ αὐτὸ ἴσχυε ὡς τὸ 324-330, ὅταν ἰδρῦθηκε ἡ Κωνσταντινούπολη.

Ἡ τάση αὐτονόμησης τῆς Ρώμης, ἥδη ἀπὸ τὸν πρῶτο αἰῶνα τῆς ἐλευθερίας, ἐντοπίζεται τουλάχιστον στή λειτουργικὴ ζωὴ τῆς Ρώμης ἢ τὰ σύμβολά της, μέ πιὸ σημαντικὰ αὐτὰ τοῦ τόπου καὶ τοῦ χρόνου. Μὲ τὴν παρουσία τοῦ Κωνσταντίνου ἀναδιέταξε τὸ παρελθόν τῆς περιόδου τῶν κατακομβῶν. Μήπως ἐδῶ τελικὰ βρίσκεται ὁ μῖτος μιᾶς πιθανῆς ρύθμισης τοῦ Κωνσταντίνου στὸν θρόνο τῆς Ρώμης, πού κατέληξε στή φαντασίωσή τοῦ 8^{ου} αἰ. καὶ σὲ ἄλλες ἀπαιτήσεις;

Ἐναντι αὐτῶν, ἡ Ἀνατολὴ ἔδινε ἐμφαση στὶς ἐβραϊκὲς της ρίζες, πρῶτα μέ τὸ Πάσχα (Νίκαια, 325), καὶ τὸν ναὸ τῆς Ἀναστάσεως (335) – τὴν ἐποχὴ ἀκριβῶς πού ἡ Ρώμη εἰσήγαγε τὰ Χριστούγεννα. Ἡ χρονολόγησή στηριζόταν στήν ἐβραϊκὴ μέτρησή γιὰ τὴν ἰδρυση τοῦ κόσμου. Ἡ ρωμαϊκὴ σχολὴ θρησκευτικοῦ ρεαλισμοῦ ἔδωσε σημασία στήν Πίστη, στήν Ἐνσάρκωση, ὄχι στήν Ἀνάσταση/Πεντηκοστή, γι' αὐτὸ δὲν στηρίχθηκε τόσο στή Μεταμόρφωση, ὅσο π.χ. στήν ἐορτὴ τῆς Ἱερᾶς Καρδίας. Στὸν ρεαλιστὴ συντηρητικὸ ἡγέτη Πέτρο, ὄχι στὸν ὑφιπέτη Παῦλο.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. M.R. SALZMANN, *On Roman Time. The Codex Calendar of 354 and the Rhythms of urban Life in Late Antiquity*, University of California Press, Berkeley, Los Angeles, Oxford, 1990, 47. E. REBILLARD, *The Care of the Dead in Late Antiquity*, Cornell University Press, Ithaca - London, 2009, 141-142. 2. H.H. SCULLARD, *Festivals and Ceremonies of the Roman Republic*, Thames and Hudson, London 1981, 74-76. W. WARDE-FEWLER, *The Roman Festivals of the Period of the Republic*, New York 1899, 308-310. 3. Ὁ συνδυασμός θρόνου καὶ τιμῆς προγόνων ἐμφανίζεται π.χ. στὸν ἡγεμονικὸ δῖφρο, *cella curulis*, τῶν Ρωμαίων ἀξιωματοῦχων/ἀστυνόμων πού διακοσμείτο μέ πορτραῖτα προγόνων, βλ. H.I. FLOWER, *Ancestral Masks and Aristocratic Power in Roman Culture*, Clarendon Press, Oxford, 1996. 4. *ΘΗΕ*, τόμ. 10, 210.

Μεγιδδώ

Πρωτ. Σπυριδωνος Ν. Λόντου,
 Έφημερίου Παρεκκλησίου Αγίου Παντελεήμονος Βουλιαγμένης
 Μετοχίου Ί. Μ. Πετράκη

Η ΧΑΝΑΑΝΙΤΙΚΗ και κατόπιν Ισραηλιτική πόλη της Μεγιδδώ¹ (Tell el Mutesellim) ήταν, μαζί με την Ίερουσαλήμ, τη Χατσώρ και τη Γκέζερ, μία από τις αποκαλούμενες «βασιλικές»² πόλεις του Σολομώντα, που αναφέρονται στο Α΄ Βασ. 9:15 «Οὗτος δέ εἶναι ὁ τρόπος τοῦ φόρου, τόν ὅποιον ἐπέβαλεν ὁ βασιλεύς Σολομών, διά νά οἰκοδομήσῃ τόν οἶκον τοῦ Κυρίου καί τόν οἶκον ἑαυτοῦ καί τήν Μιλλώ καί τό περιτείχισμα τῆς Ίερουσαλήμ καί τήν Ἀσώρ καί τήν Μεγιδδώ καί τήν Γεζέρ». Συγκαταλέγεται μεταξύ τῶν ἀρχαιοτέρων πόλεων τῆς Παλαιστίνης καί ἡ ἱστορία της ἀνάγεται στίς ἀρχές τῆς Χαλκολιθικῆς περιόδου (4000-2800 π.Χ.)³.

Βρισκόταν σέ ἰδιαίτερος στρατηγικό σημεῖο, στό νοτιοδυτικό ἄκρο τῆς γόνιμης πεδιάδας Ἐσδραλών, στό πέρασμα μέσα ἀπό τήν ὄροσειρά τοῦ Καρμήλου, τοῦ δρόμου πού ἔνωσε τήν Αἴγυπτο μέ τή Συρία καί τή Μεσοποταμία. Τό ἑβραϊκό της ὄνομα σημαίνει «δῶρο Θεοῦ», ἐνῶ ἡ ἑβραϊκή λέξη σημαίνει «κόβω». Οἱ Ο΄ τή μεταφράζουν ὡς «Μαγγεδῶ»⁴.

Στήν Π. Διαθήκη, κατά τή περίοδο τῶν Κριτῶν, ἡ Μεγιδδώ ἀναφέρεται ὡς μία ἀπό τίς μεγαλύτερες πόλεις τῆς ἀρχαίας Χαναάν καί ἡ στρατηγική της θέση περιγράφεται παραστατικά στόν «Ύμνο τῆς

Δεβώρας»⁵. Ἐδῶ, κατά τή περιγραφή τῆς μεγάλης μάχης τῶν βασιλέων, ἡ Μεγιδδώ ἀναφέρεται μεταξύ τοῦ ὄρους Θαβώρ καί τῆς ἀρχαίας Ταανάχ, στίς ὄχθες τοῦ ποταμοῦ Κισῶν⁶. Κατά τήν περίοδο τῆς κατάκτησης τῆς Χαναάν ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ νίκησε τόν βασιλιά τῆς Μεγιδδώ (Ί. Ναυῆ 12:21) καί ἡ πόλη δόθηκε στή φυλή τοῦ Μανασσῆ (Ί. Ναυῆ 18:11). Στή Μεγιδδώ πέθανε ὁ Ὁχοζίας, βασιλιάς τοῦ Ἰούδα (Β΄ Βασ. 9:27) καί δολοφονήθηκε ὁ Ἰωσίας ἀπό τόν Φαραῶ Νεχαῶ (Β΄ Βασ. 23:29).

Στό βιβλίο τῆς Ἀποκάλυψης ἡ λέξη ἐμφανίζεται ὡς «Ἀρμαγεδδῶν»⁷. Ἡ στρατιωτική σημασία τῆς πόλης καί ἡ μακρά ἱστορία της ὡς διεθνούς πεδίου μάχης, ἀντανακλᾶται στήν Ἀποκάλυψη. Ἐκεῖ ἡ Ἀρμαγεδδῶν εἶναι τό μέρος ὅπου κατά τή συντέλεια τοῦ κόσμου θά γίνει ἡ τελειωτική μάχη τῶν δυνάμεων τοῦ κόσμου κατά τοῦ Θεοῦ⁸. Ὁ Π. Μπρατσιώτης ὑποστήριξε, ὅτι μέ τήν ἀναφορά τῆς πόλης Ἀρμαγεδδῶν στήν Ἀποκάλυψη καθώς καί τῆς Ίερουσαλήμ στό 20:9, ὀραματίζεται ὁ προφήτης τήν ἐκστρατεία τῆς ἀντιθέου δυνάμεως ἐναντίον τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ νά κατευθύνεται πρὸς τήν Ίερουσαλήμ, γύρω ἀπό τήν ὁποία θά λάβει χώρα ἡ τελική καί ὀριστική σύρραξη⁹. Στίς ἐξωβιβλικές πηγές ἡ Μεγιδδώ ἀναφέρεται στίς ἐπιστολές τοῦ Τέλλ ἐλ

Ἀμάρνα ὡς ma-gi-da ἢ ma-ki-da ἢ ma-kid-da. Ἐπίσης, ἡ πόλη καταγράφεται στὰ «Χρονικά» του Τουθμῶσις Γ', κείμενα πού ἀναφερόταν στίς στρατιωτικές ἐπιχειρήσεις του καί εἶναι χαραγμένα στούς τοίχους τοῦ ναοῦ τοῦ Καρνάκ¹⁰. Ἡ Μεγιδδώ ὑπῆρξε αἰγυπτιακό διοικητικό κέντρο κατά τόν 15^ο αἰ. π.Χ.¹¹

Οἱ πρῶτες ἀνασκαφές ξεκίνησαν τά ἔτη 1903-1905 ἀπό τόν G. Schumacher¹². Νέες ἀνασκαφές διεξήχθησαν ἀπό τό Πανεπιστήμιο τοῦ Σικάγου τά ἔτη 1925-1939 ὑπό τή διεύθυνση τῶν C.S. Fisher¹³, P.L. Guy¹⁴ καί G. Loud¹⁵. Οἱ ἐπόμενες ἀνασκαφές ἔγιναν ἀπό τό Ἑβραϊκό Πανεπιστήμιο τῆς Ἱερουσαλήμ ὑπό τή διεύθυνση τῶν Y. Yadin¹⁶ (1966-7 καί 1969-72), I. Dunayevsky¹⁷ (1963-65) καί A. Eitan¹⁸ (1974) καί συνεχίστηκαν ἀπό τόν Ben Tor (1990-1992) μέ τή συνεργασία τῶν Finkelstein – Silberman καί Halpern (1992-2012)¹⁹.

Ἄρκετοί ἐρευνητές «ταυτίζουν» τήν ἀκμή τῆς Μεγιδδώ μέ τήν ἐποχή τοῦ Σολομῶντα. Τά ἀρχαιολογικά εὐρήματα πού ἀνάγονται στήν περίοδο τῆς ἡγεμονίας του εἶναι τό συγκρότημα τῆς ἐσωτερικῆς πύλης καί ὀρισιμένα ἴχνη τῆς ἐξωτερικῆς, τό συμπαγές ὄχυρωματικό τεῖχος καί τό τεῖχος τύπου casemate, τά ἀνάκτορα 1723 καί 6000 καί τό οἰκοδόμημα 1482²⁰. Ἰδιαίτερη σημασία εἶχε ἡ Πύλη της, παρόμοια μέ αὐτές τῆς Χατσῶρ καί τῆς Γκεζερ. Ὁ Προφήτης Ἰεζεκιήλ περιγράφει ἀνάλογες πύλες στό ὄραμά του (Ἰεζ. 40: 6-10). Ὁ στρατηγικός σημασίας ρόλος τῆς διαφύλαξης τῶν περασμάτων τοῦ Καρμήλου ἔδωσε στή πόλη τῆς Μεγιδδώ ἰδιαίτερη σημασία καί τήν κατέστησε στούς αἰῶνες κομβικό σημεῖο ἐλέγχου ὄλων τῶν στρατιωτικῶν καί ἐμπορικῶν μετακινήσεων ἀπό Αἴγυπτο καί Μεσόγειο πρὸς Συρία, Φοινίκη καί Μεσοποταμίαν²¹.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. ΟΛΥΜΠΙΟΥ Ν., (1992), *Προϊσραηλιτικοί Ἱεροί Χῶροι καί Ναοί εἰς τήν Παλαιστίνην*, Ἀθήνα 1992, σσ. 49-146 καί NEGEV A., “The Archaeological Encyclopedia of the Holy Land”, 3d ed., Jerusalem, σσ. 237-9. 2. K. KENYON, *Royal Cities of the Old Testament*, London 1971, σσ. 36,53. 3. ΟΛΥΜΠΙΟΥ Ν., σσ. 140. 4. Ἴ. Ναυῆ 17,11. Κριτ.1:27. Α΄ Βασ. 4:12. Β΄ Βασ. 9:27. 5. Κριτ. 5:19-21, πρβλ. καί ALBRIGHT W., *The song of Deborah in the Light of Archaeology*, BASOR 62 (1936), σσ. 29. 6. Κριτ. 4:4-24. 7. Ἀποκ. 16:16. 8. YADIN Y., “Megiddo”, EAHEL, vol. 3, Jerusalem 1977, σσ. 831. 9. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗ Π.Ι., *Ἡ Ἀποκάλυψις τοῦ Ἰωάννου*, Ἀθήνα 1992, σσ. 244. 10. Ν. Π. ΟΛΥΜΠΙΟΥ Ν. Π., σ. 51, ὅπου σ. 4. 11. PFEIFFER C., (1966), *The Biblical World, A Dictionary of Biblical Archaeology*, Michigan 1966, σσ. 375. 12. SCHUMACHER G., (1908), *Tell el-Mutesellim*, Leipzig 1908. 13. FISHER G.S., *The Excavation of Armageddon*, OIC 4, Chicago 1929, USA. 14. GUY P.L., *New Light from Armageddon*, OIC 9, Chicago 1931, USA. 15. LOUD G., *News from Armageddon*, ILN 20/6/1936, σσ. 1108-11. 16. YADIN Y., “Megiddo”, IEJ 16, 1929, σσ. 278-80. 17. DUNAYEVSKY I.- KEMPINSKI A., IEJ 16, 1966, 142. 18. EITAN A., “Megiddo”, IEJ 24, 1974, σσ. 275-6. 19. LAUGHLIN J. C. H., *Fifty Major Cities of the Bible* 2006, N. York 2006, σσ. 183. 20. ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ Χ., (2012), *Ἱστορία τοῦ Ἀρχαίου Ἰσραήλ, ἡ περίοδος τοῦ ἐνιαίου βασιλείου*, Ἀθήνα 2012, σσ. 131. 21. Πρβλ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ Η., (1980), «Περίγραμμα Φυσικῆς Γεωγραφίας τῆς Βιβλικῆς Παλαιστίνης», Ἀθήνα, 27.

ΠΡΟΣ ΔΙΑΚΡΙΣΙΝ

Θεοσοφία, ἡ μήτρα τοῦ νεότερου θρησκευτικοῦ συγκρητισμοῦ

Πρωτ. Βασιλείου Ἀ. Γεωργόπουλου
Ἐπίκ. Καθηγητοῦ Θεολογικῆς Σχολῆς Α.Π.Θ.

Ο ΝΕΟΤΕΡΟΣ θρησκευτικός συγκρητισμός είναι ἓνα ἀπό τὰ πλέον ἐπικίνδυνα φαινόμενα τῆς ἐποχῆς μας. Κυρίαρχο σύνθημά του εἶναι ὁ γνωστός ισχυρισμός, ὅτι ὅλες οἱ θρησκείες τοῦ κόσμου ὁδηγοῦν στὸν ἴδιο Θεό, ἀσχέτως μέ τό πῶς ὁ καθένας τόν ὀνομάζει ἢ τόν λατρεύει¹.

Ἄν ἀναζητήσουμε ὁμως τήν ἱστορική ἀφετηρία αὐτοῦ τοῦ συνθήματος στά νεότερα χρόνια τότε χωρίς δυσκολία θά διαπιστώσουμε, ὅτι καλλιεργήθηκε καί προῆλθε ἀπό τό ἀποκρυφιστικό σύστημα τῆς Θεοσοφίας στό ὁποῖο ὁ συγκρητισμός ἀποτελεῖ ἓνα ἀπό τὰ βασικότερα γνωρίσματά της². Ἄς δοῦμε κάποιες χαρακτηριστικές καί ἀντιπροσωπευτικές μαρτυρίες ἀπό τό χῶρο τῆς Θεοσοφίας πού σχετίζονται ἄμεσα μέ τό πυρῆνα τοῦ φαινομένου πού ὀνομάζουμε θρησκευτικό συγκρητισμό.

i) Ὁ θεοσοφιστής Th. Pascal στό ἔργο του τό «Ἀλφαβητάρι τῆς Θεοσοφίας», πού ἐκλαίκευε τό θεωρητικό μέρος τοῦ ἀποκρυφιστικοῦ συστήματος τῆς Θεοσοφίας ὡς πρός τίς βασικές του παραδοχές, ὁμιλεῖ σαφῶς γιά «τὴν πνευματική ἐνότητα πασῶν τῶν θρησκειῶν»³. Ἀντίστοιχες ἀπόψεις ἐκφράζει καί ὁ γάλλος θεοσοφιστής Albert de Pouvourville στὸν πρόλογό του στό βιβλίο τῆς

Helena Blavatsky «Εἰς τὴν Χώραν τῶν Γαλάζιων Βουνῶν»⁴.

ii) Ἡ ἴδια ἢ Helena Blavatsky στό κλασικό ἔργο της «Τό Κλειδί τῆς Θεοσοφίας» ἀφοῦ χαρακτηρίσει π.χ. τὸν Χριστό καί τό Βούδδα θερμοῦς φιλόανθρωπους, μεταρρυθμιστές καί ἀλτροῦιστές, θά ὑποστηρίξει ὅτι: «Καί τό βουδδικό καί τό χριστιανικό εὐαγγέλιο κηρύχθηκαν μέ τὸν ἴδιο σκοπό»⁵.

iii) Στό ἴδιο πλαίσιο, ὁ θρησκευτικός συγκρητισμός ἐκφράζεται κατὰ τρόπο ἀπροκάλυπτο καί ἀπό τὴν Annie Besant, τῆ δεύτερη πρόεδρο τῆς Θεοσοφικῆς Ἐταιρείας, πού ὑποστήριξε ὅτι: «Εἴτε προσεύχεται τις στὸν Βούδδαν, τὸν Βισνοῦ, τὸν Χριστόν, τὸν Πατέρα, δέν ὑπάρχει κατ' οὐσίαν διαφορά»⁶.

iv) Στὴν ἴδια αὐτὴ γραμμὴ κινεῖται ἀκριβῶς καί ὁ ἑλληνικός θεοσοφικός χῶρος. Ἔτσι βλέπουμε ἑλληνας θεοσοφιστῆς νά ἀναφέρει ὅτι ἡ Θεοσοφία: «Εὐρίσκει ὅτι εἰς τὴν βάσιν των, τὴν οὐσία των, ὅλαι αἱ θρησκείαι κρύπτουσι τὴν αὐτὴν ἀλήθειαν, παρουσιαζομένην ὑπὸ διαφόρους μορφάς, ἀναλόγως τῆς ἐποχῆς καί τοῦ λαοῦ πρὸς ὃν ἀποτείνονται»⁷.

v) Πιὸ ἀπροκάλυπτα ὁ θρησκευτικός συγκρητισμός, ὅπως τὸν ἐκπροσωπεῖ ἡ Θεοσοφία, ἐκφράζεται ἀπό θεωρητικό

του ἑλληνικοῦ χώρου πού τονίζει σαφῶς ὅτι: «Ἡ Θεοσοφία δέν εἶναι θρησκεία, διότι εἶναι σύνθεση τῶν θρησκειῶν. Διότι εἶναι ἡ ἐσωτερική ζωὴ κάθε θρησκείας»⁸.

vi) Τό ἴδιο ξεκάθαρα, ὁ θρησκευτικός συγκρητισμός, ὁμολογεῖται ὡς κεφάλαιο τῆς θεοσοφικῆς πίστεως καί ἀπό τήν «Ἐνωμένη Ὀμάδα Θεοσόφων». Σέ ἔντυπο τῆς ὀργάνωσης διαβάζουμε τά ἐξῆς ἀποκαλυπτικά: «Δέν εἶναι παράξενο ὅτι ὅλοι οἱ μεγάλοι θρησκευτικοὶ δάσκαλοι ἐποχῶν πού τίς χωρίζουν μεγάλη χρονική ἀπόσταση δίδαξαν τήν ἴδια διδασκαλία; Γιά παράδειγμα, ἡ διδασκαλία τοῦ Βούδδα δέν διαφέρει στό ἐλάχιστο ἀπό τή διδασκαλία τοῦ Ἰησοῦ. Οὔτε διαφέρουν οἱ διδασκαλίες αὐτῶν τῶν δύο ἀπό τίς διδασκαλίες ἐκείνων πού προηγήθηκαν αὐτῶν»⁹.

Κάθε λόγος γιά σύνθεση τῶν διαφορῶν θρησκευτικῶν παραδόσεων, γιά ἐπί μέρους ἐνσωμάτωση καί σύγκλιση τῶν

ὑποτιθέμενων κοινῶν στοιχείων ὄλων τῶν θρησκειῶν, παρά τό ἄκρως ἐλκυστικό λεξιλόγιο πού οἱ θιασῶτες τοῦ φαινομένου χρησιμοποιοῦν, δέν εἶναι τίποτα ἄλλο παρά προσπάθεια νά ἐπιτευχθεῖ ἐνιαῖος συνδυασμός ἀντίθετων ἢ ἀσυμβίβαστων στοιχείων καί μεγεθῶν. Τό πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ στό πλαίσιο τοῦ θρησκευτικοῦ συγκρητισμοῦ, ἐπισημαίνει πολύ εὔστοχα ὁ δανός θρησκευολόγος καθηγητῆς J. Aagaard (1928-2007), «ἰσοπεδώνεται»¹⁰.

Ὅλοκληρώνοντας τή μικρὴ αὐτὴ ἀναφορά μας στό θρησκευτικό συγκρητισμό, ἔτσι ὅπως αὐτός ἐκπροσωπεῖται ἀπό τό ἀποκρυφιστικό σύστημα τῆς Θεοσοφίας, ἂν θέλαμε νά ἀξιολογήσουμε ἀπό ὀρθόδοξο πλευρᾶς τίς ἀνωτέρω θεοσοφικές θέσεις, θά μπορούσαμε νά ἰσχυριστοῦμε βασίμως, ὅτι βρισκόμαστε μπροστά σέ σύγχρονη ἐκδοχὴ αὐτοῦ πού ὁ Ἄπ. Παῦλος χαρακτηρίζει ὡς «βεβήλους καί γραῶδεις μύθους» (Α΄ Τιμ. 4, 7).

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Βλ. J. AAGAARD, *Synkretismus*, στό H. Krüger, W. Loser - W. Muller - Römhald, u.a (Hrsg), *Ökumene Lexikon. Kirchen, Religionen, Bewegungen*, 1983, στ. 1133. Πρβλ. Κ. ΣΚΟΥΤΕΡΗ, *Ὁρθόδοξία καί σύγχρονος θρησκευτικός Συγκρητισμός*, 1997, σσ. 9-10.

2. Βλ. J. AAGAARD, *Moderne religiöse Bewegungen*, στό *Ökumene Lexikon*, ὅπ.π., στ. 828 - 829. Πρβλ. W. MARTIN, *The Kingdom of the Cults*, (36η ἔκδ), 1985, σσ. 246-348.

3. Βλ. TH. PASCAL, *Τό Α.Β.Γ. τῆς Θεοσοφίας*, 1925, σ. 19.

4. Βλ. H. P. BLAVATSKY, *Εἰς τὴν Χώραν τῶν Γαλάζιων Βουνῶν*, 1930, σσ. 8-9.

5. Βλ. Περ. Ἰλιός, *Ἐπιλογὴ τριετίας 1959-1961*, σ. 77.

6. Βλ. ANNIE BESANT, *Τά ἑπτὰ στοιχεῖα τοῦ ἀνθρώπου*, σ. 58.

7. Βλ. Π. ΧΑΤΖΗΠΕΤΡΟΣ, *Θεοσοφία*, Μ.Ε.Ε. 12 (1930), σ. 530.

8. Βλ. Κ. ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΥ, *Εἰσαγωγή στή Θεοσοφία*, 1966, σ. 10.

9. Βλ. Ἐνωμένη Ὀμάδα Θεοσόφων, *Πρακτικὴ Θεοσοφία*, 2004, σ. 6.

10. J. AAGAARD, *Synkretismus*, στό *Ökumene Lexikon*, ὅπ.π., στ. 1133.

Τό μεσονυκτικόν τῆς Κυριακῆς

Διονυσίου Ἀνατολικιώτου
Δρος μουσικολόγου-τυπικολόγου
ἐπιμελητοῦ τῶν Διπτύχων

ΣΗΜΕΡΑ ὑπάρχουν τρεῖς τύποι μεσονυκτικοῦ στήν Ἐκκλησία, τό καθ' ἡμέραν μεσονυκτικόν, τό τοῦ Σαββάτου, καί τό τῆς Κυριακῆς. Τά δύο πρῶτα εἶναι μοναστικές ἀκολουθίες, ἀλλά τό τρίτο διαφέρει οὐσιωδῶς τῶν ἄλλων δύο. Κατ' ἀκριβείαν τήν Κυριακή τελεῖται πρὶν ἀπό τόν ὄρθρο μία εἰδική καί ἀρχαία ἀκολουθία, ἡ ὁποία συμβατικά μόνο ὀνομάζεται μεσονυκτικό· πρόκειται γιά μία μορφή τῆς «παννουχίδος», ἡ ὁποία ἐτελεῖτο τίς Κυριακές καί τίς ἑορτές σέ διάφορα μοναστήρια τῆς σπουδαιτικῆς παραδόσεως μέχρι τόν 13^ο αἰῶνα τουλάχιστον.

Ἡ «παννουχίς» ἔλκει τήν προέλευσί της ἀπό τόν ἀρχαῖο ἐνοριακό-ἀσματικό τύπο· διατηρήθηκε ὑπό ἐξελιγμένη μορφή στά μοναστικά περιβάλλοντα τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καί ἀπό ἐκεῖ διεσώθη καί στήν μοναστηριακή τάξι τῶν Ἱεροσολύμων μέχρι σήμερα. Ἀπό τίς μαρτυρίες τῶν ἀρχαίων τυπικῶν γίνεται ἀντιληπτό ὅτι ἦταν νυκτερινή ἀκολουθία καί ἐπεῖχε κάποτε θέσι ἀποδείπνου καί μεσονυκτικοῦ συγχρόνως· γι' αὐτό ἄλλοτε ἐτελεῖτο μετά τόν ἑσπερινό, στήν ἀρχή τῆς νυκτός, καί ἄλλοτε «ἐννουχα λίαν» πρὸ τοῦ βαθέος ὄρθρου.

Ἐφ' ὅσον οἱ ἀκολουθίες τοῦ ἀποδείπνου καί τοῦ μεσονυκτικοῦ (ἀμφότερες ἐπίσης νυκτερινές) εἶναι διάδοχοι τρόπον τινά τῆς

ἀρχαίας «παννουχίδος», εἶναι λογικό νά ἔχουν κοινά στοιχεῖα μέ αὐτήν ὅπως ψαλμούς, ὕμνους καί διατάξεις. Ἀρχικῶς ὅποτε ἐτελεῖτο «παννουχίς», δέν ἐτελεῖτο ἀπόδειπνο οὔτε μεσονυκτικό. Ἐφ' ὅσον λοιπόν τό ἰσχύον τυπικό προβλέπει τήν τέλεσι αὐτῆς τῆς παννουχίδος κάθε Κυριακή πρὸ τοῦ ὄρθρου, τό νά μήν τελεῖται τό μικρό ἀπόδειπνο στίς ἐνορίες ἴσως νά ἀπηχῆ πρᾶξι παλαιότητας παραδόσεως.

Σέ ἀρχαιότερους χρόνους ὑπῆρχε καί ἄλλο μεσονυκτικό, τό ὁποῖο σήμερα εὐρίσκεται ἐνσωματωμένο πλέον στήν ἀρχή τοῦ ὄρθρου. Πρόκειται γιά τό τμήμα τοῦ ὄρθρου ἀπό τόν ἐξάψαλμο μέχρι τήν ὑπακοή, πού ἀπετελοῦσε μία προεισαγωγική ἀκολουθία ἐν εἴδει μεσονυκτικοῦ. Ἡ ἔναρξις τοῦ ὄρθρου ἦταν τότε ὁ Ν' ψαλμός, οἱ ᾠδές καί οἱ κανόνες.

Τό μεσονυκτικό τῆς Κυριακῆς θά μπορούσε νά ἀποκτήσῃ καί πάλι τήν ἀρχαία ὀνομασία του «παννουχίς», καί αὐτό ἴσως θά ἦταν ὀρθότερο, ὥστε νά ξεχωρίζῃ ἀπό τά δύο ἄλλα μεσονυκτικά. Κατόπιν ὅλων αὐτῶν κατανοοῦμε γιατί ἡ «παννουχίς τοῦ πάσχα» δικαίως θεωρεῖται ἀπό πολλούς ὡς ἓνα εἶδος μεσονυκτικοῦ· κατ' ἀκριβείαν εἶναι τό μόνο μεσονυκτικό πού ἀκόμη καί σήμερα τελεῖται στήν ἀρχική καί ἀρχαία θέσι του· τά μεσάνυκτα.

Ἐποστολικοὶ Κανόνες (ε')

Παναγιώτη Μπούμη

Ὁμοτίμου Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

(συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο)

KANONAS ΣΤ' (6ος)

Κείμενο: Ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, κοσμικᾶς φροντίδας μὴ ἀναλαμβάνετω· εἰ δὲ μὴ, καθαιρεῖσθω.

Μετάφραση: Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος νὰ μὴ ἀναλαμβάνει κοσμικᾶς φροντίδες, εἰδ' ἄλλως νὰ καθαιρεῖται.

Ἀγιογραφικὰ χωρία: Β' Τιμ. 2,4.

Παράλληλοι κανόνες: Ἀποστολικοὶ οἱ πα' καὶ πγ', τῆς Δ' οἱ γ' καὶ ζ', τῆς Ζ' ὁ ι', τῆς Α'-Β' ὁ ια', τῆς Καρθαγένης ὁ ις/ιη'.

Σχόλιο: Ὁ προσδιορισμὸς τῶν κοσμικῶν φροντίδων γίνεται σὲ μεταγενέστερους κανόνες.

KANONAS Ζ' (7ος)

Κείμενο: Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, τὴν ἁγίαν τοῦ πάσχα ἡμέραν πρὸ τῆς ἑαρινῆς ἰσημερίας μετὰ Ἰουδαίων ἐπιτελέσει, καθαιρεῖσθω.

Μετάφραση: Ἐάν τυχόν ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος τελέσει τὴν ἑορτὴ τῆς ἁγίας ἡμέρας τοῦ Πάσχα πρὶν ἀπὸ τὴν ἑαρινὴ ἰσημερία, μαζί μὲ τοὺς Ἰουδαίους, νὰ καθαιρεῖται.

Παράλληλοι κανόνες: Ἀποστολικὸς ὁ ο', τῆς ΣΤ' ὁ ια', τῆς Ἀντιόχειας ὁ α', τῆς Λαοδικείας οἱ λζ' καὶ λη', τῆς Καρθαγέν-

νης οἱ να'/ξ', ογ'/ πα' καὶ ρς'/ριζ'.

Σχόλιο: Ἐαρινὴ ἰσημερία ἔχουμε κατὰ τὸ μῆνα Μάρτιο (21), ὁπότε ἡ ἡμέρα εἶναι ἴση μὲ τὴ νύχτα. Ἡ ἑορτὴ τοῦ Πάσχα ὀφείλει νὰ τελεῖται μετὰ ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἡμερομηνία.

KANONAS Η' (8ος)

Κείμενο: Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ἐκ τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ, προσφορᾶς γενομένης, μὴ μεταλάβοι, τὴν αἰτίαν εἰπάτω· καὶ ἐάν ἢ εὐλογος, συγγνώμης τυγχανέτω· εἰ δὲ μὴ λέγοι, ἀφοριζέσθω, ὡς αἴτιος βλάβης γενόμενος τῷ λαῷ, καὶ ὑπόνοιαν ἐμποιήσας κατὰ τοῦ προσενέγκαντος, ὡς μὴ ὑγιῶς ἀνενέγκαντος.

Μετάφραση: Ἐάν τυχόν κάποιος ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος ἢ (ὁποιοσδήποτε ἄλλος) ἀπὸ τὸν ἱερατικὸν κατάλογο δὲν μεταλάβει, ὅταν γίνει ἡ θεία λειτουργία, νὰ ἀναφέρει τὴν αἰτία· καί, ἐάν εἶναι εὐλογη, νὰ τυχαίνει τῆς συγγνώμης. Ἐάν ὅμως δὲν λείπει (τὴν αἰτία), ἄς ἀφορίζεται, διότι ἔγινε αἴτιος (πνευματικῆς) βλάβης στό λαό, καὶ ἐπειδὴ δημιούργησε ὑπόψια κατὰ τοῦ ἱερέα πού πρόσφερε τὴ θυσία, ὅτι δῆθεν δὲν τὴν πρόσφερε ἀξίως καὶ κανονικῶς.

Παράλληλοι κανόνες: Τῆς Ἀντιόχειας ὁ β'.

(συνεχίζεται)

Ταπεινή προσωπική κατάθεση

Πρωτ. Κωνσταντίνου Καλλιανού
Έφημ. 'Ι. Ν. 'Αγίου Παντελεήμονος Σκοπέλου, 'Ι. Μ. Χαλκίδος

ΟΙ ΗΜΕΡΕΣ κατά τις οποίες επισκέφθηκα τόν Γέροντα ήταν και τις δύο φορές θερινές, κάπου σιμά στις αρχές του Σεπτεμβρίου, τήν πρώτη φορά, και στις αρχές 'Ιουλίου ή έπομένη, σέ ώρες απομεσήμερες, δροσερές. Τό σημειώνω αυτό, γιατί θέλω νά θυμίσω στον αναγνώστη μου και, στον πιό τακτικό από τόν ύποφαινόμενο, επισκέπτη του Γέροντα, εκείνο τό άπέριττο, αλλά τόσο έλκυστικό «'Υπαίθριο 'Αρχονταρίκι».

Μου έδειξαν τό μονοπάτι πού κατέβαινε από τήν Καλύβη του προς τόν χείμαρο, τόν όποιο περνούσες μέ μιά λιτή ξύλινη γέφυρα. Μετά ανηφόριζες κι έφτανες στό συρματοπλεγμένο χώρο τής Παναγούδας. 'Η απόσταση ήταν σχετικά μικρή· ή άγωνία μονάχα μεγάλωνε, καθώς τά προβλήματα, πού πίεζαν εκείνες τις μέρες τήν ψυχή, είχαν σχηματίσει μέσα μου ένα περίεργο κουβάρι, πού έξάπαντος ήθελε ξεμπερδεμα.

'Η πρώτη αυτή επίσκεψη, επίσκεψη γνωριμίας, μου έδωσε τήν έντύπωση πώς τόν Γέροντα τόν γνώριζα πολλά χρόνια. 'Απλός, καταδεχτικός, χωρίς σιδερωμένο ζωστικό και έπιτηδευμένο ύφος άκούει ό,τι του λές και χαμογελά. 'Όχι, δέν είναι τό χαμόγελό του, φτιασιδωμένο, ή «προετοιμασμένο», ούτε φορά τή μάσκα τής ειρωνείας ή του καθωσπρεπισμού του κόσμου, ώστε νά σέ

φέρει σέ άδιέξοδο και νά έκτραπει ή κουβέντα. 'Ο Γέροντας όμιλεί ως τό μικρό παιδί· ήσυχα, παραμυθητικά, στέρεα και πιό πολύ οικεία. Γίνεται ό δικός σου άνθρωπος άμέσως, καταργώντας σέ έλάχιστο χρόνο τις χαώδεις άποστάσεις. Γι' αυτό και κατά τή διάρκεια τής κουβέντας του άνοίγεσαι. Και μέ τό άνοιγμα αυτό παρατηρείς ότι γίνεσαι ξαφνικά ό προσεχτικός έρευνητής τής ψυχής σου, στην όποία, στή συνέχεια, οδηγείς μέσα της τόν Γέροντα, δείχνοντάς του τις σκοτεινές πλευρές της, αλλά και τά γρανιτώδη έμπόδια, ώστε νά εισέλθει τό φώς του Θεού και νά τά καταυγάσει όλα. 'Εκείνος άκούει προσεχτικά, παίζει στά χέρια του κάποιο άντικείμενο και σέ άνύποπτο χρόνο, όταν άνεβαίνει τό θερμόμετρο τής ψυχοσωματικής κόπωσης σέ διακόπτει. Ξέρει, γιατί. Για ν' άποφορτίσει τή συζήτηση. Για νά πάρεις νέο όξυγόνο στά πνευμόνια σου, νά λαμπικαριστεί ό έγκέφαλος και νά βρεϊ ή καρδιά σου τό χαμένο της μονοπάτι: τής παραμυθίας και τής ειρήνης.

Παρασκευή 3 Σεπτεμβρίου 1992. "Ωρα 5 άπογευματινή. Τά μεγάλα δέντρα σκιάζουν τόν τόπο στό ύπαίθριο 'Αρχονταρίκι. Είμαστε αρκετοί και περιμένουμε. Μεταξύ αυτών κι ένας άνώτερος δικαστικός μέ τόν γιό του. Είχαν χάσει τό δρόμο τους, έπεσαν σέ κάποιο μονοπά-

τι, μέ αποτέλεσμα νά τραυματιστεῖ ὁ πατέρας, ὁ ὁποῖος καί περιέμενε τή σειρά του, γιατί ὁ γιός του, πού ἔπασχε ἀπό κάποιο ψυχικό νόσημα μόνο στό Πρόσωπο τοῦ παπούλη, ἔτσι ἔλεγε τόν Γέροντα, ἔβλεπε τόν δικό του ἄνθρωπο.

Ἡ σειρά μου ἦλθε ὕστερα ἀπό ὦρα. Νύχτωνε κι ὄλας. Ἴσκιιοι μαζεύονταν ἐκεῖ γύρω.

Ὅταν τοῦ μίλησα γιά τά προβλήματα τά ὁποῖα μέ ἀπασχολοῦσαν, στά χέρια του ἔπαιξε ἓνα φακό μπαταρίας, καινούριο καί πρωτότυπο. Σέ κάποια στιγμή στάθηκε καί μέ κοίταξε. Καί μέ ὕφος φυσικό μοῦ εἶπε πολύ ἀπλά: Τόν θέλεις;

—Ἐχω, Γέροντα, τοῦ εἶπα καί τοῦ ἔδειξα τόν δικό μου. Αὐτή δέ τή διακοπή ἀργότερα τήν κατάλαβα, γιατί τήν εἶπε. Μέ ἀποφόρτισε ἀπό τήν ἀγχωτική κατάσταση, στήν ὁποία βρισκόμουν. Μέ ἄφησε νά ἡρεμησῶ κι ἀμέσως μοῦ μίλησε λέγοντας περίπου τά ἑξῆς: «Οἱ ἄνθρωποι πού ἔχουν δίκιο θέλουν καί καλά καί σώνει νά ἔχουν ὄλο τό δίκιο μέ τό μέρος τους. Κι ἂν δέν τούς φτάνει, τότε δέ γυρεύουν τή δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ, ἀλλά πηγαίνουν στά κοσμικά δικαστήρια νά τή βροῦν. Ὅποιος δέ μᾶς πειράξει, νά μή λέμε ποτέ, «ὁ Θεός νά τόν πληρώσει», γιατί ὁ Θεός πληρώνει πολύ ἀκριβά. Ἄπλῶς νά συγχωροῦμε καί νά μή μιλάμε πολύ. Ὁ Θεός, σ' ἐκεῖνον πού σιωπᾶ, μιλάει περισσότερο καί τόν εὐεργετεῖ.

Ὅσον ἀφορᾶ δέ τό πρόβλημά μου, γιά τό ὁποῖο τόν παρακάλεσα νά προσευχηθεῖ, γιατί βρισκόμουν σέ μεγάλη ἔνταση ἐκεῖνον τόν καιρό, σύντομα πέρασε καί λύθηκε. Τό λέω αὐτό μέ βαθύτατη συγκίνηση καί τό ἐμφανίζω γιά πρώτη φο-

ρά, μιά καί τόφερε ἡ περίσταση νά γράψω γιά τήν ὁσιακή αὐτή μορφή τῶν καιρῶν μας. Πάντως, κι ἔτσι λέω νά κλείσω μ' αὐτό, στό νοῦ μέχρι σήμερα ἔμεινε ὁ σημαδιακός του λόγος «Ἐ, καί νά μή σκέφτεσαι πάντα τήν καταστροφή...». Δέν ἦταν τυχαῖος ὁ λόγος ἐκεῖνος οὔτε καί χωρίς τή σημασία του. Γιατί ὅσο περνοῦν τά χρόνια ὄλο καί πιά πολύ διαπιστώνω αὐτή μου τήν ἀτέλεια, τήν ὁποία δέν κρύβω, ὥστόσο πασχίζω νά ὑπερβῶ βάζοντας στή ζυγαριά τῆς συνείδησής μου τόν στερνό τό λόγο πού μοῦ εἶπε ὁ Γέροντας, ὅταν τόν συνάντησα τή δεύτερη καί τελευταία φορά (Παρασκευή 16 Ἰουλίου 1993) γιά νά τόν εὐχαριστήσω καί νά τοῦ ζητήσω νά εὐχηθεῖ, ὥστε νά μή σκέφτομαι ἢ νά ἐνεργῶ ἀρνητικά. «Ἵπομονή. Ὁ Χριστός κάνει τόση ὑπομονή ἀκούγοντας τόσα δισεκατομμύρια ἀνθρώπων, ὁπού ὁ κάθε ἓνας ἔχει τό παράπονό του. Ἵπομονή καί προσευχή».

Αὐτά μοῦ εἶπε. Ἀργότερα, ὅταν ἔμαθα πώς, τήν ὦρα πού μᾶς παραμυθοῦσε καί ἐνίσχυε, ἦταν βαρειά ἄρρωστος, πραγματικά ντράπηκα. Γιατί κατάλαβα πώς τήν πραγματική ὑγεία Ἐκεῖνος τήν εἶχε, καθῶς καί τήν ἀντοχή. Ἐμεῖς, μόνο τίς δικαιολογίες καί τίς ὑπεκφυγές μας κουβαλοῦσαμε, οἱ ὑγιεῖς ἄρρωστοι καί μπερδεμένοι σέ πλῆθος μεριμνῶν.

Μέ βαθύτατο σεβασμό γονατίζω στόν Τάφο του καί προσεύχομαι, ὅπως πλῆθος φιλόθεων ψυχῶν, πού περισσῶς ἔλαβαν τίς εὐεργεσίες του.

Εὐχου, Γέροντα, ὅπως τότε, ὅπως πάντα... Τό ξέρεις, πόση ἀνάγκη τόχουμε...

Σκόπελος, 2003

Τρεῖς ἅγιοι τοῦ δυτικοῦ μεσαίωνα προστάτες τῆς δυτικῆς Εὐρώπης

Κωνσταντίνου Π. Χαραλαμπίδη

Ὁμότ. Καθηγ. Ἀριστοτελείου Πανεπ. Θεσσαλονίκης

Η ΠΑΡΑΔΟΣΗ τῶν ἁγίων προστατῶν στή μεσαιωνική Εὐρώπη ἔχει τίς ρίζες της σέ μία σύνθεση προηγούμενων συνηθειῶν. Πρόκειται γιά τίς πολιτικές τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους, ὅταν ὑπῆρχε ὁ θεσμός τοῦ *cliens* (ἐξαρτημένος, ὑφιστάμενος) καί τοῦ *patronus* (πάτρων, προστάτης), ὅπου ὁ μέν πρῶτος ἐξασφάλιζε τήν ἄμυνα καί τήν βοήθεια τοῦ δευτέρου, ὁ δέ δεύτερος ἦταν μέλος τοῦ γένους τῶν πατρικίων. Ἐπίσης ἱερατικοί λόγοι τῆς λατρείας τῶν θεῶν, κατά τούς εἰδωλολατρικούς χρόνους καί βιβλικοί, ὡς καί τῆς τιμῆς τῶν ἁγίων καί τῶν μαρτύρων, ὅπως καί τῶν ἀγγέλων, κατά τήν χριστιανική ἐποχή, διαμόρφωσαν ἐνωρίς στή δυτική Εὐρώπη, τήν ιδέα τῆς προστασίας τῶν κρατῶν καί τῶν πόλεων ἀπό ὀνομαστούς ἁγίους τῆς Ἐκκλησίας. Οἱ προστάτες καί οἱ συμπροστάτες τῆς χριστιανικῆς Εὐρώπης ἀνταποκρίνονται στά παραπάνω χαρακτηριστικά γνωρίσματα καί κάθε ἕνας βέβαια σύμφωνα μέ τήν ἰδιαιτερότητά του.

Οἱ ἅγιοι Βενέδικτος τῆς Norcia, Αἰκατερίνη τῆς Σιένας καί Μπριτζίντα τῆς Σουηδίας μποροῦν νά θεωρηθοῦν ἐμβληματικές περιπτώσεις, σημεία-ὄρια τῆς δυτικῆς ἀγιολογικῆς παράδοσης. Βέβαια πολλοί ἄλλοι ἅγιοι κηρύχθηκαν ἐνωρίς προστάτες ἀνθρωπίνων τάξεων καί ἐπαγγελμάτων, ὅπως ὁ ἅγιος Γεώρ-

γιος καί οἱ ἀρχάγγελοι Μιχαήλ καί Γαβριήλ, προστάτες τῶν στρατιωτικῶν (τοῦ πεζικοῦ καί τῆς ἀεροπορίας ἀντίστοιχα), οἱ ἅγιοι Κοσμᾶς καί Δαμιανός (οἱ Ἀνάργυροι) τῶν ἰατρῶν, ὁ ἅγιος Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης τῶν δικαστικῶν, ὁ ἅγιος Βαλεντίνος τῶν ἀρραβωνιασμένων, τῶν ἐρωτευμένων καί τῶν ἐπιληπτικῶν, ὁ ἅγιος Χριστοφόρος τῶν ἀθλητῶν, τῶν αὐτοκινητιστῶν καί κατά τῶν τροχαίων ἀτυχημάτων, ἡ ἁγία Καικιλία τῶν τραγουδιστῶν καί τῶν μουσικῶν, ὁ Θωμᾶς ὁ Ἀκινάτης ἢ Ἀκινᾶτος τῶν φοιτητῶν, ἢ κατά περίεργο τρόπο ἡ ἁγία Κλάρα (Chiara) τῆς τηλεόρασης (TV), ἐξαιτίας τῶν ὄραμάτων της καί τόσοι ἄλλοι. Πίσω ἀπό τέτοιες ἐνδείξεις ὑπάρχει πάντοτε ἐξειδικευμένη «θεολογία τῆς προστασίας». Χρησιμοποιώντας τό ἀποκλειστικό προνόμιο τῆς μεσίτριας, ἡ Ἐκκλησία μέ τήν ἀνακήρυξη ἑνός οὐράνιου προστάτη συνάπτει μία συμφωνία.

Ὁ Βενέδικτος¹ (Benedictus, εὐλογημένος, εὐφημισμένος) (περίπου 480-550) τῆς Norcia² ἀπό τά φοιτητικά του χρόνια γνώρισε τή Ρώμη. Μετά τή διαμονή του στή ρωμαϊκή πρωτεύουσα, πρὶν τελειώσει τίς σπουδές του, ἔγινε ἐρημίτης καί ἰδρυτής τῆς μονῆς τοῦ Subiaco³. Ἐκεῖ ὁ ἅγιος διῆλθε τά πρῶτα ἔτη τοῦ ἐρημικοῦ βίου του. Ἀργότερα ὁ ἅγιος Βενέδικτος

μετέβη στό Monte Cassino⁴, όπου ἴδρυσέ τό ὁμώνυμο ἀββαεῖο, μητρικό οἶκο, τόν σημαντικότερο ὄλων τῶν μονῶν τοῦ τάγματος τῶν βενεδικτίνων⁵. Ἐκεῖ ὁ ἅγιος συνέταξε τήν τελευταία ἐκδοσή τοῦ Κανόνα του.

Ὁ ἅγιος Βενέδικτος ζώντας στήν ἐποχή τῆς «διαμορφωτικῆς» ἐμπειρίας τοῦ Θεοδωρίχου (493-526) καί κατόπι στό τρομερό κλίμα τοῦ ἑλληνογοθτικοῦ πολέμου κατενόησε τήν ἀνάγκη νά ἐργασθεῖ, νά παραγάγει, νά διατηρήσει καί νά μεταβιβάσει μόρφωση καί τεχνολογία. Ἐπίσης γεφύρωσε λαούς, θρησκευτικές ὁμολογίες καί πολιτισμούς διαφορετικῆς ὑφῆς, σέ μία Ἰταλία κατεχόμενη ἐν μέρει ἀπό τοὺς γότθους καί τά ἑλληνόφωνα στρατεύματα τοῦ ρωμαϊκοῦ αὐτοκρατορικοῦ στρατοῦ πού τήν διέσχισαν, μεταξύ χριστιανῶν λατινικοῦ γένους, πιστῶν στίς δογματικές ἀποφάσεις τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου στή Νίκαια, τό 325 καί ἄλλων γοθτικοῦ γένους καί ἀρειανῶν.

Ὁ μοναστικός βίος, σύμφωνα μέ τό ἀνατολικό πρότυπο τοῦ Μ. Βασιλείου (περίπου 330-379) καί τοῦ Παχωμίου (Δ΄ αἰ., † 346), ἀλλ' ἐπίσης καί μέ τίς ἀρχικές γραμμές τῆς Regula magistri (Κανόνας ἄρχοντα, διδασκάλου), ὑπῆρξε τό ὄργανο μέσω τοῦ ὁποίου ὁ ὑπ' ὄψη ἅγιος ἀπάντησε στίς ἀνάγκες τῆς ἐποχῆς του, στόν ΣΤ' αἰ. Πρόκειται γιά τήν ἀσφάλεια, τήν διατήρηση τῆς ἀγροτικῆς παραγωγῆς, τήν κατάστασή τῆς γνώσης. Ἡ ἐντολή ora et labora (προσευχῆς καί ἐργάζου) εἶναι πλέον ἓνα πρόγραμμα βίου, πού εἶχε χαρακτηρηθεῖ ὡς «δυτικό». Ἐνῶ στήν αὐτοκρατορία τῆς Ἀνατολῆς οἱ δημόσιοι θεσμοί καί οἱ κοινωνι-

κές δομές εἶχαν ἀκόμη μεγάλη σταθερότητα καί εὐρωστία καί οἱ πιστοί ἱκανοποιοῦσαν τίς στοιχειώδεις φυσικές ἀνάγκες τους μέσα ἀπό τά ἔργα εὐποιΐας, στή δυτική αὐτοκρατορία, τώρα πιά στό ἔλεος τῆς ἀταξίας, στήν οἰκονομική καί στήν δημογραφική κατάπτωση καί στήν ἀνασφάλεια, ἓνα μοναστικό κέντρο θά ἔπρεπε νά εἶναι ἐπίσης καταφύγιο καί πυρήνας παραγωγῆς γεωργικῶν προϊόντων, μέ σκοπό τήν αὐτοεπάρκεια. Παραμένει ἡ διασάφηση πόση, σέ τέτοιο μοναστικό ἐπίπεδο, ἐπίδραση ἔχει ἀσκηθεῖ στό μοναστικά τυπικά, ἀφ' ἑνός τῆς Αἰγύπτου καί τῆς Συρίας καί ἀφ' ἑτέρου τῶν Κελτῶν καί τῶν Ἰβήρων ἢ ἀκόμη στό τυπικό τῆς μονῆς Vivarium⁶.

Τά περισσότερο ἀξιοσημεῖωτα παραδείγματα ἀπεικόνισης τοῦ ἁγίου Βενέδικτου εἶναι τά ἀκόλουθα. Οἱ τοιχογραφίες στή Ρώμη μέ τήν παράσταση τοῦ ἁγίου στήν κατακόμβη τοῦ Sant' Ermete (Ἅγιος Ἑρμῆς), τοῦ Η΄ αἰ., στήν κρύπτη τῆς βασιλικῆς τοῦ San Crisogono (Ἅγιος Χρυσόγονος), τοῦ Ι΄ αἰ. στή βασιλική Santa Maria in Pallara, τοῦ ΙΑ΄ αἰ., ὡς καί ἡ μικρογραφία ἀπό τόν βίο του στόν codex vaticanus latinus 1203, fol. 26 ἀπό τό Monte Cassino τῆς νότιας Ἰταλίας, τοῦ ΙΑ΄ αἰ., ἡ σειρά ἱστορημένων λιθίνων κιονοκράνων στό νάρθηκα τῆς βασιλικῆς στό Fleury τῆς Γαλλίας, τοῦ ΙΑ΄-ΙΒ΄ αἰ. μερικές τοιχογραφίες στό Subiaco, στό Lazio (Λάτιο), τοῦ ΙΙ΄ αἰ. καί τοιχογραφίες στό σκευοφυλάκιο τῆς ἐκκλησίας τοῦ San Miniato (Ἅγιος Μινιᾶτος) στή Φλωρεντία, ἔργα τοῦ Aretino Spinello (1371-1410), ἰταλοῦ ζωγράφου τῆς φλωρεντινῆς σχολῆς. Χαρακτηριστικό εἶναι τό ἐκκλησίδιο τοῦ San Benedetto in Piscinula

(“Άγιος Βενέδικτος στή μικρή πισίνα-δε-αστικού διαμερίσματος του Trastevere
 ξαμενή-μικρό ιχθυοτροφείο) στή όμω- (πέραν του ποταμού Τίβερη) στή Ρώμη⁷.
 νυμη τριγωνική πλατεΐα του γραφικού (συνεχίζεται)

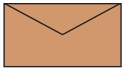
ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ: **1.** Βλ. περισσότερα Enciclopedia Catolica (EC), III (1949), άρθρο Benedetto santo Fondatore dei Benedettini, σσ. 1251-1262. Bibliotheca Sanctorum (BS), II (1961), άρθρο Benedetto santo fondatore dei Behedettini, σσ. 1104-1171. Lexikon der Chirstlichen Ikonographie (LCI), V (1973), άρθρο Benedikt von Nursia Gründer der OSB (Ordo Sancti Benedicti), σσ. 351-353 (γιά τόν βίο, τήν παράδοση, τήν τυπολογία και τίς λατρευτικές τιμές απόδοσης στον άγιο). The Oxford Dictionary of Saints (ODS), από τόν David Hugh Farmer, Oxford, New York 1982, άρθρο Benedict, σσ. 35-36. **2.** Η πόλη Norcia στο Ιταλικό γεωγραφικό διαμερίσμα της Umbria (Όμβριακή χώρα), μέ πλούσια καλλιτεχνική κληρονομία, είναι πολύ γνωστή ως ή πατρίδα του άγίου Βενεδίκτου, ιδρυτή του δυτικού μοναχισμού. Περισσότερα βλ. EC, VIII (1952), άρθρο Norcia, σσ. 1933-1935. **3.** Τό Subiaco μικρή πόλη του κεντροϊταλικού γεωγραφικού διαμερίσματος του Lazio (Λάτιο) βρίσκεται στήν έπαρχία της Ρώμης. Η όνομασία αυτή προέρχεται από τή λέξη Sublaqueum (κάτω από τή λίμνη), διότι ό Νέρων (54-68) απέφραξε τόν ρου του ποταμού Aniene, σχηματίζοντας τρεις τεχνητές λίμνες. Η πόλη αυτή είναι τό λίκνο του τάγματος των βενεδικτίνων μοναχών. **4.** Πρόκειται για άββαείο του Ιταλικού γεωγραφικού διαμερίσματος του μεσημβρινού Λατίου (Lazio), που ιδρύθηκε από τόν άγιο Βενέδικτο, τό 529, ως κέντρο του δυτικού μεσαιωνικού πολιτισμού. Βλ. EC, VIII (1952), άρθρο Montecassino, σσ. 1350-1356. **5.** Ο άγιος Βενέδικτος μέ βάση τόν Κανόνα του, στον ΣΤ΄ αϊ., ίδρυσε τό όνομαστό μοναχικό τάγμα των βενεδικτίνων (bene-dettini, Ordo Sancti Benedicti <O.S.B.>, τάγμα του Άγίου Βενεδίκτου), τό όποιο υπό τήν κύρια μορφή του καλεΐται Ordine dei confederati (τάγμα των όμοσπόνδων), γνωστό, μεταξύ άλλων, για τίς σπουδές και τήν άγάπη των μοναχών του για τούς πατερικούς, τούς λειτουργικούς και τούς ύμολογικούς θησαυρούς της Όρθόδοξης Άνατολής. **6.** Η λέξη vivarium, στα λατινικά τό ζωοτροφείο, άναφέρεται σε μονή που ιδρύθηκε από τόν Κασσιόδωρο (Cassiodorus Flavius Magnus Aurelius), σπουδαίο συγγραφέα, ρωμαίο ύπατο και δημόσιο άνδρα στήν έποχή του Θεοδορίου (493-526), μέσα στον ΣΤ΄ αϊ. (π. 490-π. 583), μεγάλο εισηγητή και ύποστηρικτή άντιγραφής χειρογράφων άρχαίων συγγραφέων, συλλογέα πολυτίμων χειρογράφων και έμπνευστή μετάφρασης έλληνικών έργων. Είναι μοναστικό κέντρο πλησίον της πόλης Squillacce της Καλαβρίας, στή νότια Ιταλία (τό Συκυλακείο ή Συκλήτιο κ.λπ.), άληθινή «schola christiana» (χριστιανική σχολή) μέ όνομαστό έργαστήριο γραφής χειρογράφων και έμπλουτισμένη βιβλιοθήκη μέ έργα βιβλικής γραμματείας, ιστορίας, Ιατρικής, ρητορικής, διαλεκτικής, γεωπονίας και μουσικής. Βλ. EC, XI (1953), άρθρο Squillacce, σσ. 1180-1181. EC, XII (1954), άρθρο Vivarium, σσ. 1564-1565. Tusculim Λεξικόν Έλλήνων και Λατίνων συγγραφέων της Άρχαιότητας και του Μεσαίωνα. **7.** Στο μικρό άϊθριο του εκκλησιδίου του San Benedetto in Piscinula μέ μικροσκοπικό ρωμανικό κωδωνοστάσιο διακρίνεται ή τοιχογραφία του άγίου Βενεδίκτου, του ΙΓ΄ αϊ., ενώ συναντά κανείς και τή λεγόμενη Cella di san Benedetto (κελί του άγίου Βενεδίκτου), δηλαδή παρεκκλήσιο τετράγωνης κάτοψης μέ τέσσερις άρχαίους κίονες στίς γωνίες που στηρίζουν τό σταυροθόλιο και ζωγραφικό πίνακα άπεικόνισης του ένθρονου άγίου Βενεδίκτου πίσω από τήν κύρια άγια τράπεζα, του ΙΔ΄ αϊ. Βλ. LCI, V (1973), λήμμα Benedikt von Nursia, σ. 355.

Η έπιγραφή στήν άνατολική πόλη της Άναστασιουπόλεως (Περιθεωρίου)

Κύριε Διευθυντά,

έπειδή τά τελευταία χρόνια γινόμαστε μάρτυρες ανακοινωνώσεων του τύπου: “θά τελεσθῆι στό νάο μας ἀπογευματινή θεία λειτουργία μετ’ ἀρτοκλασίας ἀπό ὥρας 6.30 μ.μ. (ένδεικτικά)” παρακαλῶ ἐνημερῶστε μας τί ἰσχύει γιά τήν ὥρα τέλεσης τῆς θ. λειτουργίας, πού τοποθετεῖται στό λειτουργικό χρόνο ἢ τέλεσῆι τῆς τέτοιες ὥρες, ποιές εἶναι οἱ ὥρες νηστείας γιά λειτουργό καί πιστούς – αὐτά βέβαια ἄν νοεῖται ἔτσι ἢ τέλεσῆι τῆς.

Ἐπίσης, ἄν καί δέν εἶναι μεγ. τεσσαρακοστή, παρακαλῶ ἐνημερῶστε μας ἄν νοεῖται τέλεση ἀγρυπνίας μέ προηγουσμένη – γιάτι κι αὐτό γίνεται. Τέλος ποιά ἢ θέση τῆς... ἀρτοκλασίας στό... μεγάλο ἀπόδειπνο.

Εὐχαριστῶ θερμά.

Πρεσβ. Κωνσταντῖνος Μακράκης
Ἰ. Μ. Καρπενησίου

Ὁ συνεργάτης τοῦ «Ἐφημερίου» π. Κων. Παπαθανασίου, ὕπ’ ὄψιν τοῦ ὁποῖου θέσαμε τήν ἐρώτηση, μᾶς ἔδωσε τήν ἀκόλουθη ἀπάντηση:

Στούς λειτουργικούς προβληματισμούς γιά τελετουργικά θέματα, πού θέτει ὁ σεβαστός π. Κ. Μακράκης, θά ἤθελα νά ἀναφερθῶ στό ἀρχικό καί σπουδαιότερο ζήτημα, δηλαδή τῆς δυ-

νατότητας τελέσεως ἀπογευματινῆς θ. Λειτουργίας. Τό μυστήριο τῆς θ. Λειτουργίας, ὡς εἰκόνα καί παρουσία τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, δέν δεσμεύεται ἀπό ἐπιμέρους χρονικές στιγμές καί περιόδους τοῦ εἰκοσιτετραώρου. Γι’ αὐτό μέσα στή λατρευτική ζωή τῆς Ἐκκλησίας γνώρισε ὅλες τίς δυνατές παραλλαγές ὡς πρός τόν χρόνο τέλεσῆι τῆς. Ὡστόσο, ἡ ἐπιλογή τῆς ὥρας συνδυαζόταν μέ τήν ὕλική τράπεζα τῶν πιστῶν, πού ἀκολουθοῦσε, καί μέ τήν «εὐχαριστιακή νηστεία» πού προηγεῖτο.

Σήμερα τα λειτουργικά ἔθη, ἄν καί εἶναι παγιωμένα καί σταθεροποιημένα, ἀναμετρῶνται μέ τίς νέες συνθηκῆς ζωῆς καί τό ποιμαντικό ἐνδιαφέρον γιά τή συμμετοχή νέων ἡλικιακά πιστῶν καί ἐργαζομένων κατά τίς πρωινές ὥρες. Ὁ σοφός λειτουργιολόγος Ἰ. Μ. Φουντούλης προέβαλε τήν τέλεση τῆς θ.Λ. κατά τό πρότυπο τῆς πασχάλινῆς ἀγρυπνίας καί κοινωνίας, δηλ. πάντοτε ἢ τέλεση τοῦ μυστηρίου τῆς θείας Εὐχαριστίας νά ἐμπίπτει χρονικῶς στή νέα ἡμέρα, δηλαδή ἀπό τοῦ μεσονυκτίου καί ἔξῃς. Ἡ προφανέστατη ἀνάγκη ἐξυπηρέτησης τῶν νέων καί ἐργαζομένων δέν πρέπει νά ὀδηγεῖ σέ κατάλυση τῆς παραδόσεως καί σέ τελεία ἀλλοίωση τῶν διατάξεων τῆς εὐχαριστιακῆς νηστείας. Ὡστόσο, ὁ ἴδιος ἄφηγε ἀνοιχτό τό ζήτημα γιά ἀντι-

μετώπισή του ὅσον ἀφορᾶ σέ ἄλλες περιοχές ἢ μέρη τῆς γῆς, μέ διαφορετικές συνθήκες ζωῆς καί συμβίωσης τῶν χριστιανῶν.

Εἰδικότερες καί λεπτομερεῖς διευκρινίσεις δίνονται στά εὐρύτερα γνωστά ἔργα του: Ἐπαντήσεις εἰς λειτουργικά ἀπορίας, τόμ. Ε': 501-600 (Λογική λατρεία, 14· Ἀθήνα: Ἀποστολική Διακονία, 2003), σσ. 256-65 (ἐρωτ. 565)· καί «Χρόνος τελέσεως τῆς θείας Λειτουργίας», στό ἔργο του «Τελετουργικά θέματα: «Εὐσχημόνως καί κατά τάξιν», τόμ. Γ' (Λογική λατρεία, 16· Ἀθήνα: Ἀποστολική Διακονία, 2007), σσ. 55-7.

Ἀγαπητέ Διευθυντά,

Ἐδιάβασα στό τεῦχος τοῦ Σεπτεμβρίου-Ὀκτωβρίου τοῦ Ἐφημερίου τίς ἐπιστολές τῶν δύο κληρικῶν, τοῦ πρωτοπρεσβυτέρου π. Βασιλείου Βολουδάκη καί τοῦ π. Στυλιανοῦ Βότση πού ἀσκοῦν κριτική στίς θέσεις μου γιά τήν Θεολογία τοῦ Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ. Ἔς ἀρχίσω νά κάνω κάποιες παρατηρήσεις πρῶτα στήν ἐπιστολή τοῦ πατρός Βολουδάκη. Λέγει ὅτι μέ τίς θέσεις μου ἀνατρέπω τήν Χριστολογία καί τήν Σωτηριολογία τῆς Ἐκκλησίας μας. Ἀπό ποῦ προκύπτει αὐτό; Ἀναφέρεται στήν ἔνωση τῶν δύο φύσεων τοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ Προσώπῳ τοῦ Θεοῦ Λόγου καί μέ ρωτάει ἂν δέχομαι ὅτι ἐνώθηκαν πραγματικά οἱ δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ Λόγου. Φυσικά καί τό δέχομαι. Ἐνώθηκαν ὅμως ὅπως ἐδογματίσε ἡ Δ' Οἰκουμενική Σύνοδος, ἀσύγχυτα. Αὐτό φαίνεται νά τοῦ διαφεύγει. Ὅπως φαίνεται νά τοῦ διαφεύγει ὅτι ἐμεῖς δέν

εἴμαστε ὅπως ὁ Χριστός. Ὁ Χριστός εἶχε δύο φύσεις, τήν θεϊκή καί τήν ἀνθρώπινη, τήν κτιστή καί τήν ἄκτιστη, ἐνῶ ἐμεῖς ἔχουμε μόνο μία φύση, τήν ἀνθρώπινη, τήν κτιστή. Γιατί διαφορετικά τί νόημα ἔχει ἡ ἀναφορά του στήν Χριστολογία τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου; Ἐν συνεχείᾳ ἀναφέρεται στίς θέσεις τοῦ Ἀρείου, ὅτι ὁ Ἄρειος δεχόταν τήν διάκριση στό Θεό Θείας Οὐσίας καί Ἀκτίστων ἐνεργειῶν ἀλλά δέν δεχόταν τήν ἐξ ἄκρας συλλήψεως ὑποστατική ἔνωση τῶν δύο φύσεων τοῦ Χριστοῦ (αὐτό ταιριάζει πιό πολύ στόν Νεστόριο). Δέν ξέρω ἂν τά δεχόταν αὐτά ὁ Ἄρειος. Ὁ Ἄρειος ἔμεινε γνωστός γιατί δέν δεχόταν τήν θεότητα τοῦ δευτέρου προσώπου τῆς Ἁγίας Τριάδος, τοῦ Υἱοῦ καί Λόγου τοῦ Θεοῦ, καί ἔλεγε ὅτι ἀφοῦ ὁ Υἱός ἐγεννήθη, ὑπῆρξε ἐποχή πού δέν ὑπῆρχε. Γι' αὐτή τήν θέση του εἶναι γνωστός ὁ Ἄρειος. Ἐν συνεχείᾳ ὁ πατήρ Βασίλειος μοῦ θέτει μερικά ἐρωτήματα καί μέ ρωτάει: τό φῶς πού ἔλαμπε στό πρόσωπο τοῦ Μωυσῆ καί δέν μπορούσαν οἱ Ἰσραηλίτες νά τόν ἀτενίσουν τί ἦταν κτιστό ἢ ἄκτιστο; μέ βάση τήν θέση ὅτι ὁ ἀνθρώπος δέν μπορεί νά μετέχει τῶν Ἀκτίστων ἐνεργειῶν τοῦ Θεοῦ, ἦταν κτιστό. Καί ρωτάει ἐν συνεχείᾳ: ἂν ἦταν κτιστό πῶς τύφλωνε τούς ἄλλους καί ὄχι τόν ἴδιο τόν Μωυσῆ; Μά ὁ Μωυσῆς ἦταν αὐτός πού ἐξέπεμπε τό φῶς, ὁ φορέας του, πῶς θά τύφλωνε τόν ἴδιο; Ἐν συνεχείᾳ μέ ρωτάει: τό φῶς τῆς Μεταμορφώσεως ἦταν κτιστό ἢ ἄκτιστό; Θά τόν παραπέμψω στό ἴδιο τό Συνοδικό τῆς Ὁρθοδοξίας πού διαβάζουμε κάθε χρόνο τήν Κυριακή τῆς Ὁρθοδοξίας στούς Ἱερούς Ναούς γιά νά τοῦ ἀπαντή-

σω. Τί λέγει τό Συνοδικό τῆς Ὁρθοδοξίας στήν ἀ΄ στάση; «Τῶν εἰδότην τῆς τοῦ Χριστοῦ μιᾶς καί τῆς αὐτῆς ὑποστάσεως, τό ἐν οὐσίαις διάφορον, καί ταύτης τό κτιστόν τε καί ἄκτιστον, τό ὄρατόν καί ἀόρατον, τό παθητόν καί ἀπαθές, τό περιγραφτόν καί ἀπερίγραφτον, καί τῇ μέν θεϊκῇ οὐσίᾳ τό ἄκτιστον καί τά ὅμοια προσαρμολογούντων, τῇ δέ ἀνθρωπίνῃ φύσει τά τε ἄλλα καί τό περιγραφτόν ἀνομολογούντων καί λόγῳ καί εἰκονίσμασιν, αἰωνία ἡ μνήμη». Ἐδῶ τί μᾶς λέγει τό Συνοδικό τῆς Ὁρθοδοξίας; Ὅτι αὐτοί πού ὁμολογοῦν τίς δύο οὐσίαις ἢ φύσεις στή μία ὑπόσταση τοῦ Χριστοῦ καί τήν διαφορά τους, τήν κτιστή καί τήν ἄκτιστη, τήν ὄρατή καί τήν ἀόρατη, τήν παθητή καί τήν ἀπαθῆ, τήν περιγραφτή καί τήν ἀπερίγραφτη, καί στή μέν Θεϊκή οὐσία, φύση τό Ἄκτιστο καί τά ὅμοια μέ αὐτό, πού ἀρμόζουν σέ αὐτό, στήν δέ ἀνθρώπινη οὐσία, φύση τά ἄλλα πού ἀρμόζουν σέ αὐτή, δηλαδή τό κτιστό, τό παθητό, τό περιγραφτό, τό ὄρατό, αἰωνία ἡ μνήμη. Στή Θεϊκή οὐσία ἢ φύση ἀρμόζουν τό ἄκτιστο, τό ἀπαθές, τό ἀπερίγραφο, τό ἀόρατο, στήν δέ ἀνθρώπινη οὐσία ἢ φύση τοῦ Χριστοῦ ἀρμόζουν τό κτιστό, τό περιγραφτό, τό παθητό, τό ὄρατό. Ἀφοῦ λοιπόν τό Θαβώριο φῶς ἦταν ὄρατό, τό εἶδαν οἱ μαθητές σέ ποιά ἀπό τίς δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ ἀνήκε, στήν Θεϊκή φύση τοῦ Χριστοῦ, τήν ἀόρατη ἢ στήν ἀνθρώπινη φύση του, τήν ὄρατή; Προφανῶς ἀνήκε στήν ὄρατή φύση τοῦ Χριστοῦ, τήν ἀνθρώπινη, τήν κτιστή. Ἄρα ἦταν κτιστό φῶς καί ὄχι ἄκτιστο. Αὐτά λέγει τό ἴδιο τό Συνοδικό τῆς Ὁρθοδοξίας, τό ὁποῖο κάθε χρόνο τό διαβάζουμε τήν

Κυριακή τῆς Ὁρθοδοξίας στούς Ἱεροῦς Ναοῦς ἀλλά προφανῶς δέν τό καταλαβαίνουμε. Ἐάν θέλουν οἱ Δυτικοί (οἱ ὁποῖοι δέν δέχονται ὅπως εἶναι γνωστό τήν Θεολογία τοῦ Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ περί ἀκτίστου Χάριτος, ἀκτίστων ἐνεργειῶν καί ἀκτίστου φωτός), νά μᾶς συντρίψουν πάνω σέ αὐτό τό θέμα, θά χρησιμοποιήσουν τά ἴδια τά δικά μας ἀποφθέγματα καί παραδοχές, τήν ἴδια τήν δική μας Θεολογία, τήν δυοφυσική Θεολογία τῆς Δ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, τήν Εὐχαριστιακή μας Θεολογία, τό Συνοδικό τῆς Ὁρθοδοξίας καί ἄλλα γιά νά ὑποστηρίξουν τίς δικές τους θέσεις καί ἀπόψεις. Δέν θά χρειαστεῖ νά ἀντλήσουν ἐπιχειρήματα ἀπό τήν δική τους Θεολογία, τήν Σχολαστική ἢ τήν ὁποιαδήποτε ἄλλη. Οἱ παλαιότερες Θεολογικές μας παραδοχές δέν συμφωνοῦν μέ τήν Θεολογία τοῦ Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ. Κανείς ἀπό τοῦς Ἁγίους τῆς Ἐκκλησίας μας πρῖν ἀπό αὐτόν, τοῦς Πατέρες, τοῦς Μυστικούς, δέν χαρακτήρισε τίς ἐμπειρίες καί τά βιώματά του ὡς «Ἄκτιστου φύσεως». Καί ὁ Ἅγιος Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης καί ὁ Συμεών, ὁ νέος Θεολόγος πού ἀναφέρουν τίς ἐμπειρίες τους, καί ἄλλοι πατέρες δέν χαρακτηρίζουν τίς ἐμπειρίες τους ὡς «ἄκτιστες». Τό ὅτι προέρχονται ἀπό τόν Θεό τά βιώματα καί οἱ ἐμπειρίες τῶν Ἁγίων μας, δέν σημαίνει ὅτι εἶναι ἀκτίστου φύσεως γιατί καί τό κτιστό προέρχεται ἀπό τόν Θεό. Τά θαύματα τῶν Ἁγίων, οἱ ἐμφανίσεις τους στούς πιστούς, πῶς θά τά χαρακτηρίσουμε; ὡς ἄκτιστες ἐμπειρίες καί βιώματα ἢ ὡς κτιστές ἐμπειρίες καί βιώματα; Ἐμφανίζεται π.χ. ἡ Παναγία σέ ἓνα πιστό καί

τοῦ λέγει ὅτι θά τόν θεραπεύσει αὐτόν ἢ κάποιον συγγενικό του πρόσωπο ἀπό μία βαριά, ἀνίατη ἀσθένεια. Ἀκολουθεῖ ἐν συνεχείᾳ ἢ θεραπεία τοῦ ἀσθενοῦς. Αὐτή τήν ἐμπειρία τοῦ πιστοῦ πῶς θά τήν χαρακτηρίσουμε, ὡς κτιστή ἐμπειρία ἢ ὡς ᾽Ακτιστή; Γι' αὐτό ἀνέφερα ἀπό τήν πρώτη ἐπιστολή μου πρὸς τόν «Ἐφημέριον» ὅτι πρέπει νά κάνουμε διάκριση αἰτίας καί ἀποτελέσματος. Τό αἷτιον τῶν θαυμάτων, τῶν Θεοφανειῶν, τῶν ἐμφανίσεων τῶν Ἁγίων εἶναι πάντα ᾽Ακτιστο, εἶναι ὅμως κτιστό τό ἀποτέλεσμα. Ἡ Θεοφάνεια στό ὄρος Σινᾶ γιά παράδειγμα, ὅπου ἔδωσε ὁ Θεός στοὺς Ἰσραηλίτες καί στόν Μωυσῆ τόν Νόμον του. Τί μᾶς λέγει τό ἱερό κείμενο; Ὅτι ἀκουγόταν δυνατά ἡ φωνή τοῦ Θεοῦ πού ἐφόβισε τοὺς Ἰσραηλίτες, ἡ φωνή τῆς σάλπιγγος ἤχει μέγα, τό ὄρος Σινᾶ ἐκαίγεται ὡς κάμινος, γνόφος, βροντές, ἀστραπές. Ὅλα αὐτά τί ἦταν; δέν ἦταν κτιστές ἐμπειρίες τῶν Ἰσραηλιτῶν; Τό αἷτιον ἦταν ᾽Ακτιστο, ὁ Ὑπερτέλειος Θεός, τά ἀποτελέσματα ὅμως τῆς Θεοφάνειας καί αὐτά πού ζοῦσαν οἱ Ἰσραηλίτες καί βίωναν, ἦταν κτιστά. Τό ἴδιον ἰσχύει καί μέ τό θαῦμα τῆς διάβασης τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης. Μᾶς λέγει τό ἱερό κείμενο, ὅτι ἐφύσηξε δυνατός νότιος ἄνεμος κατ' ἐντολή τοῦ Θεοῦ καί διεχωρίσθησαν τά ὕδατα τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης καί ἐπέρασαν διὰ μέσου αὐτῆς οἱ Ἰσραηλίτες. Τό αἷτιον τοῦ θαύματος ἦταν ᾽Ακτιστο, ὁ Θεός, τά ἀποτελέσματα ὅμως τοῦ θαύματος καί αὐτά πού ἔβλεπαν καί βίωναν οἱ Ἰσραηλίτες ἦταν κτιστά. Τό ἴδιον ἰσχύει καί γιά τήν Θεοφάνεια στήν Καινή Διαθήκη, γιά τό μυστήριο τῆς Θείας Οἰκονομίας ὅπως

ἔγραψα καί στήν πρώτη ἐπιστολή. ᾽Ακτιστο τό αἷτιον, ὁ Θεός, κτιστό τό ἀποτέλεσμα, ὁ ἐνανθρωπήσας Κύριος, ἡ ἀνθρώπινη φύση τοῦ Χριστοῦ.

Ἐπομένως τό φῶς τῆς Μεταμορφώσεως, ὅπως ξεκάθαρα τό λέγει τό Συνοδικό τῆς Ὁρθοδοξίας ἦταν κτιστό. Στό τρίτον ἐρώτημά του ὁ π. Βολουδάκης ἀναφέρεται στό φῶς πού περιέλαμψε τόν Ἀπόστολον Παῦλον στόν δρόμον πρὸς τήν Δαμασκὸν καί ὅτι αὐτό τό φῶς ἦταν πῖον λαμπρό καί ἀπό τόν ἥλιον καί ἄρα ἦταν ἄκτιστο. Τό ὅτι ἦταν πῖον λαμπρό ἀπό τόν ἥλιον δέν σημαίνει ὅτι ἦταν ἄκτιστο, γιὰτί ὁ ἥλιος εἶναι μακριά, ἐνῶ αὐτό τό φῶς ἦταν κοντινόν φῶς. Τό ἴδιον ἰσχύει καί γιά τό ἐπόμενο τέταρτον ἐρώτημά του, γιά τό φῶς πού περιέβαλε τόν Σταυρόν μπροστά στόν Ἅγιον Κωνσταντῖνον καί τοὺς στρατιῶτες του. Τό κτιστό ἔχει πολλές μορφές, δέν εἶναι μόνον τό φῶς τοῦ ἡλίου κτιστό. Στό πέμπτον ἐρώτημά του λέγει ὅτι ὁμολογοῦμε ὅτι ὁ Χριστός συνελήφθη ἐκ Πνεύματος Ἁγίου οἱ Χριστιανοί, κάτι πού γιά τήν δική μου θεώρηση τῶν πραγμάτων εἶναι ἀδύνατον, διότι ὑποστηρίζω ὅπως λέγει ὅτι ἂν ἐνωθεῖ ἡ κτιστή φύση μας μέ τό ᾽Ακτιστο, μετατρέπεται σέ ἐκεῖνον πού ἐνώνεται. Ἐγὼ ὑποστηρίζω αὐτή τήν θέση συγκαταβαίνοντας στοὺς Παλαμικούς, πού νομίζουν ὅτι ὑπάρχει τέτοια δυνατότητα, μετοχῆς δηλαδή τοῦ ἀνθρώπου στό ᾽Ακτιστο καί τοὺς λέγω ὅτι ἂν ὑπῆρχε τέτοια δυνατότητα ὅπως νομίζετε σεῖς, ἡ τελική ἔκβαση, ἡ τελική κατάληξις εἶναι νά μετατραπῆ ὁ ἄνθρωπος ἀπό κτιστός σέ ᾽Ακτιστο. Δέν ὑπάρχει ὅμως τέτοια δυνατότητα. Ἄν ὁ Θεός ἐρχόταν σέ ἐπαφή μέ τόν ἄνθρωπον μέ

τήν Ὑψιστη φύση του, ἀπλῶς ὁ ἄνθρωπος θά ἐξαφανιζόταν, θά διαλυόταν κατὰ τόν ἀφευδῆ λόγο τοῦ Θεοῦ στόν Μωυσῆ, ὅτι δέν μπορεῖ νά δεῖ ὁ ἄνθρωπος τό πρόσωπό του καί νά ζήσει. Ὁ Θεός ὅμως ποτέ δέν μᾶς πλησιάζει καί δέν συνομιλεῖ μαζί μας μέ τήν Ὑψιστη φύση του, γιατί θά γινόταν πρόξενος καταστροφῆς μας καί ἐκμηδένισής μας, ἀλλά πάντοτε μᾶς πλησιάζει καί συνομιλεῖ μαζί μας μέ κτιστό τρόπο. Καί στό παράδειγμα πού ἀναφέρει ὁ π. Βολουδάκης τῆς ἐνώσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μέ τήν Ὑπεραγία Θεοτόκο, τό Ἅγιο Πνεῦμα δέν πλησίασε τήν Θεοτόκο μέ ἄκτιστο τρόπο ἀλλά μέ κτιστό. Δημιούργησε ὅπως θά γνωρίζει ὁ πατήρ τό σπερματοζώαριο τό ὁποῖο ἐνώθηκε μέ τό ὄαριο τῆς Θεοτόκου καί ἔτσι συνελήφθη ὁ Κύριος. Δέν ἐνώθηκε δηλαδή ἡ Ὑπεραγία Θεοτόκος μέ τόν Ὑψιστο Θεό, ἀλλά μέ τό κτιστό δημιούργημα τοῦ Ἀκτίστου Ἁγίου Πνεύματος. Γι' αὐτό λέγω ἀπό τήν πρώτη ἐπιστολή ὅτι οἱ ἄνθρωποι δέν ἐνωθήκατε ἤ δέν μετέχουμε τῶν Ἀκτίστων ἐνεργειῶν τοῦ Θεοῦ ἀλλά τῶν κτιστῶν ἀποτελεσμάτων τους. Ἄν γίνει κατανοητό αὐτό, λύνονται ὅλα τά προβλήματα. Τά ἴδια ἰσχύουν καί γιά τά ἐπόμενα ἐρωτήματα τοῦ π. Βολουδάκη. Στό ἕκτο ἐρώτημά του ρωτάει: τό Ἅγιο Πνεῦμα εἶναι κτιστό; ὄχι βέβαια τό Ἅγιο Πνεῦμα εἶναι Ὑψιστο ἀλλά οἱ προφῆτες ἐλάμβαναν τίς κτιστές

ἐπενέργειες τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καί ὄχι τίς ἄκτιστες. Κάνει αὐτά τά ἐρωτήματα ὁ π. Βολουδάκης ὅπως καί τά ἐπόμενα γιατί ξεχνᾷ τήν βασική τοποθέτησή μου ὅτι ὁ ἄνθρωπος μετέχει τῶν κτιστῶν ἐνεργειῶν τοῦ Θεοῦ καί ὄχι τῶν Ἀκτίστων. Στό ἕβδομο ἐρώτημά του ρωτάει: οἱ Ἅγιοι Πατέρες κακῶς λέγονται Θεοφόροι; Ὁχι, καλῶς λέγονται Θεοφόροι, διότι φέρουν μέσα τους τόν κτιστό Θεό. Στό ὄγδοο ἐρώτημα ρωτάει ἂν τά μυστήρια γίνονται μέ κτιστή ἐνέργεια ἤ μέ τήν Ὑψιστη χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Τά μυστήρια τελοῦνται μέ τήν κτιστή Χάρη τοῦ Παναγίου Πνεύματος. Ὁ ἄρτος καί ὁ οἶνος μεταβάλλονται κατὰ τήν Θεία Εὐχαριστία μέ Ὑψιστη ἐνέργεια σέ σῶμα καί αἷμα Χριστοῦ, κοινωνοῦμε ὅμως κτίσμα, τόν κτιστό Θεό, τό σῶμα καί τό αἷμα τοῦ Κυρίου ὅπως τό λέγει ὁ ἴδιος ὁ Κύριος στό Εὐαγγέλιο. Τέλος, στό ἕνατο ἐρώτημα τοῦ π. Βολουδάκη λέγω ὅτι κατὰ τήν χειροτονία μου ἔλαβα τήν κτιστή Χάρη τοῦ Παναγίου Πνεύματος (Ὑψιστο τό αἷτιο, κτιστό τό ἀποτέλεσμα) καί αὐτήν μεταδίδω στους πιστούς. Ἡ ἱερωσύνη τέλος εἶναι κτιστή (στήν ἐπιστολή τοῦ πατρός Στυλιανοῦ Βότση θά ἀπαντήσω σέ ἐπόμενη ἐπιστολή).

Εὐχαριστῶ διά τήν φιλοξενία

Μετά τιμῆς

Ἄρχιμ. Χριστόδουλος Ταμπακόπουλος

Στό τεύχος αυτό καταγράφουμε περιοδικά και έφημερίδες από όσα λαμβάνουμε κατά καιρούς και εύχαριστούμε για την αποστολή τους. Ή σειρά με την οποία παρατίθενται είναι απολύτως τυχαία.

- ❑ **Ένοριακό Δελτίο:** Ένορίας Αγίου Τίτου τής Ί. Αρχιεπισκοπής Κρήτης. Ήράκλειο, Δεκέμβριος 2015, ά.δ. 99, σσ. 8. Με θέμα την οικογένεια: *Παιδίον έγεννήθη ημίν*. Επίσης με ειδήσεις από τή ζωή τής ένορίας. Σύντομο αλλά περιεκτικό.
- **Ή φωνή τής Ένορίας:** Τρίμηνο περιοδικό τής ένορίας Τιμίου Προδρόμου Λισβορίου Λέσβου, έτ. 24, άρ. φ. 87, Ίούλιος-Σεπτέμβριος 2015. Με ιστορικά και αρχαιολογικά θέματα, τίς δραστηριότητες τής ένορίας και σχετικό φωτογραφικό ύλικό.
- ❑ **Άρχαγγέλων Λόγος:** Περιοδική έκδοση Ί. Ν. Παμμεγίστων Ταξιαρχών Μοσχάτου. Φθινόπωρο 2015, τ. 18°. Από τά έκκλησιαστικά έντυπα πού δέν σοϋ έπιτρέπουν νά τά ξεφυλίσσεις αλλά σέ προκαλοϋν νά τά διαβάσεις. Με πνευματικά κείμενα, παρουσίαση καλών νέων βιβλίων, σχόλια για ένδιαφέρουσες ταινίες και πολλές ειδήσεις με εικόνες και λίγα λόγια από τήν δράση τής ένορίας.
- **Άγιος Κοσμάς ό Αιτωλός:** Περιοδική έκδοση τής Ί. Μ. Αιτωλίας και Άκαρνανίας, τ. 27, Μάιος 2015. Άφιέρωμα στην έλληνική έθνική παιδεία και ύλικό από τήν ζωή και τήν δραστηριότητα τής τοπικής Έκκλησίας.
- ❑ **Πειραϊκή Έκκλησία:** Μηνιαίο περιοδικό Ί. Μ. Πειραιώς, έ. 26°, τ. 277, Ίανουάριος 2015. Με άφιέρωμα στό θέμα «Χριστιανοί και δημόσιος χώρος» και άλλες τακτικές σελίδες, όπως ό οϋσιαστικός «Άνεμοδείκτης» και ή προσεκτική «Βιβλιοπαρουσίαση».
- **Παρεμβολή:** Έκδοση Χριστιανικής Φοιτητικής Ένωσης, έτ. ΚΖ΄, τ. 114, Ίούλιος-Σεπτέμβριος 2015. Με θέματα πού ένδιαφέρουν τούς νέους και όχι μόνον, θέματα πνευματικής ζωής και πολλά άλλα σημαντικά κείμενα, σχόλια ειδήσεις και φωτογραφικό ύλικό.
- ❑ **Όδοιπορικό Όρθοδόξου Ίεραποστολής στην Άνατολή:** Τριμηνιαίο ένημερωτικό δελτίο τοϋ Πατριαρχικοϋ Ίδρύματος Όρθοδόξου Ίεραποστολής Άπω Άνατολής, τ. 52, Ίούλιος - Σεπτέμβριος 2015. Με ένδιαφέρουσα ύλη από τήν ιεραποστολή στην Άπω Άνατολή και άφιέρωμα στή μνήμη τοϋ Άρχιμ. Παγκρατίου Μπρούσαλη (1930-2000).
- **Φως Έθνών:** Τριμηνιαίο περιοδικό Όρθοδόξου Ίεραποστολής τοϋ Συλλόγου

«Πρωτόκλητος», γ'-δ' τρίμηνο 2015, τ. 146-7. Μέ ενδιαφέρουσα ύλη από τήν ἱεραποστολή στήν Ἀφρική, τά ἐγκαίνια τοῦ Ἱ. Ν. τῆς Παναγίας Πισιδιώτισσας στήν Ἀλάνυα τῆς Μ. Ἀσίας ἀπό τήν Α.Θ.Π. τόν Οἶκ. Πατριάρχη, καί τήν ἑορτή τοῦ Πολιούχου Πατρῶν Ἁγίου Ἀνδρέου.

▣ **Φθιωτική Ἐκκλησιαστική Φωνή:** Διμηνιαία ἔκδοση τῆς Ἱ. Μ. Φθιώτιδος, Σεπτέμβριος-Ὀκτώβριος 2015, ἔ. 17°, φ. 101. Μέ πλούσιο ἐνημερωτικό ὕλικό, σχόλια καί φωτογραφίες ἀπό τή ζωή τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας.

○ **Ἄμβων Παγγαίου:** Τριμηνιαῖο περιοδικό τῆς Ἱ. Μ. Ἐλευθερουπόλεως, ἔ. 10°, τ. 47, Ἰούλιος-Σεπτέμβριος 2015. Μέ ποικίλη ποιμαντική, παιδευτική, ἱστορική καί ἄλλη ὕλη καί εἰδήσεις, σχόλια καί φωτογραφικό ὕλικό ἀπό τή ζωή καί τίς δραστηριότητες τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας.

▣ **Παύλειος Λόγος:** Διμηνιαῖο ὀρθόδοξο περιοδικό Ἱ. Μ. Βεροίας, Ναούσης καί Καμπανίας, τ. 116, Ἰούλιος-Αὔγουστος 2015. Μέ ἐκτενῆ ἀναφορά στίς ἐργασίες τοῦ 4^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου Ἱερῶν Νεότητος καί Κατηχητῶν Ἱ. Μητροπόλεων Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, χρήσιμα ἱστορικά καί ποιμαντικά ἄρθρα καί πλούσιο εἰδησεογραφικό καί φωτογραφικό ὕλικό ἀπό τήν δραστηριότητα τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας.

○ **Κατάρτισις:** Διμηνιαῖο δελτίο πνευματικῆς καταρτίσεως τῆς Ἱ. Μ. Χίου, Ψαρῶν καί Οἴνουσσῶν, τ. 23^{ον}, Ἰούλιος-Αὔγουστος 2015. Μέ ἐνδιαφέροντα κείμενα, πού καλύπτουν εὐρύ φάσμα ἐνδιαφερόντων.

▣ **Ὁ Ἅγιος Νικήτας:** Διμηνιαῖο περιοδικό Ἱ. Μ. Σερρών καί Νιγρίτης, ἔ. ΚΖ', τ. 262, Σεπτέμβριος-Ὀκτώβριος 2015. Μέ ἄρθρα θεολογικοῦ, ποιμαντικοῦ, ἱστορικοῦ περιεχομένου, ἐνδιαφέρουσες ἀπόψεις καί σχόλια, καί πλούσιο εἰδησεογραφικό καί φωτογραφικό ὕλικό ἀπό τήν δραστηριότητα τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας.

○ **Λυχνία Νικοπόλεως:** Μηνιαῖο περιοδικό τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Νικοπόλεως καί Πρεβέζης, ἔτ. ΛΕ', Δεκέμβριος 2015 φ. 389. Μέ ἐπίκαιρα ἄρθρα πού συνδυάζουν θεολογικές θέσεις μέ γλαφυρή διατύπωση.

▣ **Πληροφόρηση:** Διμηνιαία ἔκδοση τῆς Ἱ. Μ. Δημητριάδος. Σεπτέμβριος-Ὀκτώβριος 2015. Μέ ἐπίκαιρα θεολογικά, ἀντιαιρετικά, ἐπετειακά, ἐόρτια ἄρθρα καί πλούσιο εἰδησεογραφικό καί φωτογραφικό ὕλικό ἀπό τήν δραστηριότητα τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας.

○ **Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς:** Θεολογικό καί ἐκκλησιαστικό περιοδικό, ὄργανο τῆς Ἱ. Μ. Θεσσαλονίκης, τ. 849, Ἀπρίλιος-Ἰούνιος 2015. Μέ τήν Πατριαρχική καί Συνοδική Πράξη ἀναγραφῆς στό Ἁγιολόγιο τῆς Ὁρθ. Ἐκκλησίας τοῦ Ὁσ. Παΐσιου τοῦ Ἁγιορείτου καί ἱστορικά-θεολογικά κείμενα.

▣ **Ὁ Ποιμῆν:** Διμηνιαῖο ἐκκλησιαστικό περιοδικό τῆς Ἱ. Μ. Μυτιλήνης, ἔτ. ΛΘ', Σεπτέμβριος-Ὀκτώβριος 2015, ἀρ. 5. Μέ ἐπίκαιρα κείμενα θεολογικά, ἱστορικά, συναξαριακά καί τά Χρονικά τῆς Ἱ. Μητροπόλεως.

○ **Orthodox Observer:** Ὅργανο τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀμερικῆς, τ. 80, ἀρ. φ. 1311, Δεκέμβριος 2015. Μέ ποικίλη ἀπό τήν θρησκευτική ζωή καί τήν κοινωνική δράση τῆς Ὁρθόδοξης Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀμερικῆς.

- ❑ **Bolletino di San Nicola:** Ἐκδοση τῆς Βασιλικῆς τοῦ Ἁγίου Νικολάου στό Μπάρι τῆς Ἰταλίας στά ἰταλικά. Μέ πλούσια ὕλη ἀπό τήν ἱστορία, τήν παράδοση καί τή ζωή στή Βασιλική τοῦ Ἁγίου. Σημειώνουμε τό ἄρθρο τοῦ π. Gerardo Ciofari γιά «Τήν πρώτη Ἁγία Τράπεζα τοῦ Ἁγίου Νικολάου στήν Ἀμερική. Τό Βαπτιστήριο τῶν Ἀρειανῶν στή Ραβένα.
- **Apulia Theologica:** Περιοδικό τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Ἀπουλίας, τ. 2 Ἰουλίου-Δεκεμβρίου 2015.
- ❑ **Dolentium Hominum, Eglise et sante dans le monde:** Ἐκδοση τοῦ ρωμαιοκαθολικοῦ φορέα γιά θέματα υγείας. Πρόσφατα ἔφθασε στά χέρια μας τό τ. 3 τοῦ ἔτους 2014. Περιλαμβάνει ἀφιέρωμα στό πρόσωπο μέ προβλήματα τοῦ αὐτιστικοῦ φάσματος: ἐμψυχώνοντας τήν προσδοκία.
- **Ἀπόστολος Βαρνάβας:** Ἐπίσημο περιοδικό τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου. Περίοδος 4^η, τ. 76, Ἰούλιος-Αύγουστος 2015. Μέ κείμενα γιά πρόσωπα, μνημεῖα καί γεγονότα πού σχετίζονται μέ τήν ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου, σχόλια σέ πατερικά κείμενα καί ἐκκλησιαστικά χρονικά μέ τίς λειτουργίες καί παραστάσεις τοῦ Ἀρχιεπισκόπου καί τῶν μελῶν τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Κύπρου.
- ❑ **Ἐκκλησιαστική Παρέμβαση:** Ἐκδοση τοῦ Γραφείου Ἐκκλησιαστικῆς κατηχήσεως καί Διακονίας τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου, ἔτ. 8^ο, τ. 32^ο, Σεπτέμβριος-Δεκέμβριος 2015. Μέ θέματα ἀπό τήν Ὑμνολογία, τήν Ἐκκλησιαστική Ἱστορία, τήν Ἁγία Γραφή, κείμενα γιά τά μνημεῖα καί τίς τέχνες, τά παιδιά, τά βιβλία κ.λπ. καί ἀφιέρωμα στή διαχείριση τοῦ πόνου. Σημειώνουμε γιά τήν ἐπικαιρότητα τοῦ θέματος τό ἄρθρο «Σύριοι Πρόσφυγες στήν Κύπρο κατά τόν μεσαίωνα».
- **Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής:** Μηνιαῖο ὀρθόδοξο περιοδικό, ὄργανο ὁμωνύμου Συλλόγου, ἔτ. 59^ο, τ. 610, Ἰανουάριος 2016. Μέ κείμενα οἰκοδομῆς, σχόλια καί εἰδήσεις.
- ❑ **Ὁ Σωτήρ:** Ὄρθόδοξο χριστιανικό περιοδικό, ὄργανο ὁμωνύμου Ἀδελφότητος Θεολόγων, ἔτ. 57^ο, τ. 2124, 1^η Ἰανουαρίου 2016. Μέ κείμενα οἰκοδομῆς, ἀγιογραφικά καί πατερικά κείμενα, βίους Ἁγίων, σχόλια καί ἄλλη ἐνδιαφέρουσα ὕλη.
- **Ζωή:** Ὄρθόδοξο περιοδικό, ὄργανο ὁμωνύμου Ἀδελφότητος Θεολόγων. Μέ κείμενα οἰκοδομῆς, ἀγιογραφικά καί πατερικά κείμενα, διάλογο μέ τούς ἀναγνώστες, σχόλια κ.ἄ.
- ❑ **Ἀκτίνες:** Διμηνιαῖο περιοδικό γιά τήν ἐπιστήμη, τή φιλοσοφία, τά κοινωνικά ζητήματα, τά γράμματα καί τίς τέχνες. Ἐκδοση τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἀκτίνες», ἔτ. 78^ο, φ. 754, Νοέμβριος-Δεκέμβριος 2015. Ἀπό τήν ὕλη του ξεχωρίσαμε τό β' μέρος τοῦ τεκμηριωμένου κειμένου τῆς Χρισ. Π. Φίλη γιά τόν Δ. Φ. Γεγκόροφ, τόν ὀσιομάρτυρα στό καθεστῶς πού γέννησε ἡ Ὀκτωβριανή Ἐπανάσταση, τό κείμενο τοῦ Ἀχιλλέα Λαζάρου γιά τά «Βλάχικα» καί τό β' μέρος τοῦ ἄρθρου τοῦ Γιάννη Κ. Τσέντου γιά τήν ἰταλική κατοχή στήν Ἑλλάδα.
- **Καθολική:** Δεκαπενθήμερη ἐφημερίδα τῆς Ἐξαρχίας τῶν Ἑλληνορῦθμων Καθολικῶν Ἑλλάδος. Περ. Β', φ. 166, Πέμπτη 17 Δεκεμβρίου 2015. Μέ ποικίλη ὕλη καί τό Ἀνακοινωθέν τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Καθολικῆς Ἱεραρχίας Ἑλλάδος περί τοῦ συμφώνου ἐλεύθερης συμβίωσης.

- ❑ **Ἄμπελος:** Περιοδικό τῆς Ἱ. Μ. Ἡλείας, περ. δ', τ. 74°, γ'-δ' τρίμηνο 2015. Μέ ἀφιέρωμα στά τριακόσια χρόνια ἀπό τό μαρτύριο τῶν Ἀγίων Νεομαρτύρων τῆς Γαστούνης Χριστοῦ καί Πανάγου, φωτογραφικό ὕλικό καί εἰδήσεις ἀπό τίς δραστηριότητες τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας.
- **Εὐλογία:** Διμηνιαῖο δελτίο ἐνημερώσεως καί πνευματικῆς οἰκοδομῆς τῆς Ἱ. Μ. Θεσσαλονίκης, τ. 67°, Σεπτέμβριος-Ὀκτώβριος 2015. Μέ κείμενα ἀφιερωμένα στήν ἑορτή τοῦ Ἀγίου Δημητρίου καί ἄλλες θρησκευτικοῦ καί ἐθνικοῦ περιεχομένου σελίδες μέ πλούσιο φωτογραφικό ὕλικό.
- ❑ **Παρακαταθήκη:** Μηνιαία ἔκδοση τοῦ ὁμωνύμου Πανελληνίου Συνδέσμου γιά τήν Ἑλληνορθόδοξη Παράδοση, τ. 104, Σεπτέμβριος-Ὀκτώβριος 2015. Μέ κείμενα γιά τήν πολυπολιτισμικότητα, τόν Ἰσλαμισμό, τήν τρομοκρατία, τήν πνευματική καί πολιτικοκοινωνική κατάσταση στήν Ἑλλάδα κ.ἄ., καθώς εἰδήσεις καί σχόλια.
- **Ἀπολύτρωσις:** Μηνιαῖο ὄργανο ὁμωνύμου ὀρθοδόξου Ἀδελφότητος Θεσσαλονίκης, τ. 838 Ὀκτωβρίου 2015. Μέ σελίδες ποιμαντικοῦ, κηρυκτικοῦ, ἱστορικοῦ, κοινωνικοῦ περιεχομένου, σχόλια καί ἐπικαιρότητες.
- ❑ **Καινή κτίσις:** Διμηνιαῖο ὄργανο τῶν Ὀρθοδόξων Χριστιανικῶν Ἐνώσεων, ἔτ. 91°, περ. β', τ. 11-12, Νοέμβριος-Δεκέμβριος 2015. Μέ σελίδες οἰκοδομῆς, πατερικῆς σοφίας, τοῦ Χριστιανικοῦ ὀμίλου Φοιτητῶν καί Ἐπιστημόνων κ.ἄ.
- **Θεοδρομία:** Τριμηνιαία ἔκδοση ὀρθοδόξου διδαχῆς, ἔτ. ΙΖ', τ. 3, Ἰούλιος-Σεπτέμβριος 2015. Μέ θέματα Θεομητορικά, βιβλικά, ἀπολογητικά, ἠθικά-βιοηθικά. Στίς σελίδες μέ τίτλο: Οἰκουμένη-Διάλογοι Ἀληθείας πνευματικά κείμενα ἐπικαιρότητας παλαιῶν καί νέων συγγραφέων.
- ❑ **Ἀλιεύς.** Περιοδικόν τῆς Ἱ. Μ. Μαντινείας καί Κυνουρίας, ἔτ. ΜΖ', φ. 280, Ὀκτώβριος-Νοέμβριος-Δεκέμβριος 2015. Μέ κείμενα ἀφιερωμένα στά Ἅγια Θεοφάνεια, τή Μικρασιατική καταστροφή, τό διαχρονικό ΟΧΙ τοῦ 1940-1941, τήν ἑορτή τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου στό Λεωνίδιο Κυνουρίας, εἰδήσεις καί δραστηριότητες τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας.
- **Ἐνοριακός Λόγος:** Περιοδική ἔκδοση Ἱ.Ν. Παναγίας Φανερωμένης Σκοπέλου, τ. 12, 2015. Μέ κείμενα γιά τή Μ. Τεσσαρακοστή, τήν Μ. Ἑβδομάδα, Πασχάλια βιώματα ποιμαντικῆς προοπτικῆς, πατερικά κ.ἄ. κείμενα.
- ❑ **Δελτίο Βιβλικῶν μελετῶν,** τόμος 30ός, Ἰανουάριος - Ἰούνιος 2012, ἔτος 40ό, (2015). Ἀφιέρωμα στόν Ὀτφρητ Χόφιους καί τό ἔργο του.
- **Al-Liga' Journal,** τόμος 45, Δεκέμβριος 2015. Μέ κείμενα γιά τίς βιβλιοθήκες τῆς Ἱερουσαλήμ καί ἄλλα θέματα πού ἀπασχολοῦν τούς λαούς τῆς Μέσης Ἀνατολῆς σέ θέματα πίστεως.

Πρωτοπρ. Γεωργίου Βαμβακίδη
Γενικού Ἀρχιερατικοῦ Ἐπιτρόπου Ἱ.Μ. Ζιχῶν καὶ Νευροκοπίου

ΑΠΟ τό παρόν τεῦχος θά ἐνημερώσου-
με τοὺς ἀγαπητοὺς ἐν Χριστῷ ἀδελ-
φούς γιὰ τόν Ὑπολογισμό Ἀσφαλι-
στικῶν εἰσφορῶν γιὰ Ἐπικουρική Ἀσφά-
λιση καὶ Πρόνοια ὅσο ἀκόμη ἰσχύουν οἱ
νομοθετικές διατάξεις.

Οἱ ἀναλογοῦσες ἀσφαλιστικές εἰσφο-
ρές γιὰ τήν λεγομένη ἐπικουρική ἀσφά-
λιση 3% καὶ πρόνοια 4% ὑπολογίζονται
τόσο γιὰ τοὺς παλαιούς (πρὸ τοῦ 1993)
ὅσο καὶ γιὰ τοὺς νέους (μετὰ τήν 1-1-
1993) ἀσφαλισμένους, ἐπὶ τῶν μηνιαίων
ἀποδοχῶν, οἱ ὁποῖες λαμβάνονται ὑπ'
ὄψιν, σύμφωνα μέ τή νομοθεσία τῶν
ἀσφαλιστικῶν ταμείων καὶ ὀργανισμῶν,
γιὰ τόν ὑπολογισμό τῶν παροχῶν τῶν
Ταμείων αὐτῶν, ὅπως οἱ ἀποδοχές τοῦ
κάθε Κληρικοῦ εἶχαν διαμορφωθεῖ τήν
31-10-2011, μέ ἐξάιρεση μόνο αὐτές οἱ
ὁποῖες καταβάλλονταν ὑπό προϋπόθεση
παροχῆς πρόσθετου ἔργου.

Στίς περιπτώσεις πού ὁ νόμος προβλέ-
πει γιὰ τὰ ἀσφαλιστικά ταμεία, προβλέ-
πεται ἔκτακτη κράτηση ἐπὶ τῶν ἀπο-
δοχῶν τῶν Κληρικῶν ἢ τῶν Δημοσίων
Ὑπαλλήλων, κατὰ περίπτωσιν, ἐπὶ πρόσ-
θετων ἀποδοχῶν πού δέν λαμβάνονται
ὑπ' ὄψη γιὰ τόν ὑπολογισμό τῶν πα-
ροχῶν τῶν ταμείων, αὐτή διενεργεῖται
ἐπὶ τῆς διαφορᾶς πού προκύπτει μεταξὺ

τοῦ συνόλου τῶν μηνιαίων ἀποδοχῶν,
πού καταβάλλονταν κανονικά κατὰ τήν
31-10-2011 καὶ τοῦ συνόλου τῶν μηνιαί-
ων ἀποδοχῶν πού θά καταβάλλονται μέ
βάση τίς διατάξεις τοῦ ν. 4024/2011.

Οἱ κρατήσεις μέ τίς σημερινές ἰσχύου-
σες νομοθετικές διατάξεις γιὰ ὑγειονο-
μική περίθαλψη, πού ἀνέρχονται κατὰ
ποσοστό σέ 2,55% διενεργοῦνται ἐπὶ
τῶν πάσης φύσεως ἀποδοχῶν, ὅπως
αὐτές ρυθμίστηκαν καὶ ὑπολογίζονται
ἀπό 1-11-2011 μέ βάση τόν Νόμο
4024/2011.

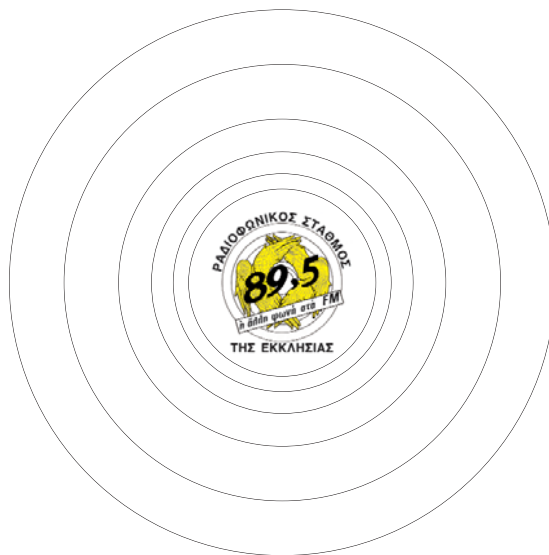
Μέ τίς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 38 Ν.
3986/2011 θεσπίστηκε εἰσφορά Ἀλλη-
λεγγύης γιὰ τήν καταπολέμησιν τῆς
Ἀνεργίας σέ ποσοστό 2% ἐπὶ τῶν τα-
κτικῶν ἀποδοχῶν ὅλων τῶν μισθοδοτού-
μενων Κληρικῶν οἱ ὁποῖοι μισθοδο-
τοῦνται ὑπό τοῦ Δημοσίου ὅπως καὶ ὅλοι
οἱ Δημόσιοι Ὑπάλληλοι. Ἐπίσης μέ τίς
ἴδιες διατάξεις θεσπίστηκε ἡ εἰσφορά
ὑπέρ ΟΑΕΔ σέ ποσοστό 1% ἐπὶ τῶν τα-
κτικῶν ἀποδοχῶν τῶν Κληρικῶν, οἱ
ὁποῖοι δέν λαμβάνουν ἐφ' ἅπαξ βοήθημα
ἀπό τό Τ.Π.Δ.Υ'.

Ἡ κράτηση γιὰ ὑγειονομική περίθαλψη
ἀνέρχεται σέ ποσοστό 2,55% ἐπὶ τοῦ
ποσοῦ τῆς συντάξεως.

Προτείνουμε :

Καθημερινά

- 02.00: ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΠΙΣΤΗ - Προσεγγίσεις στους όρους τής πίστεως. Μέ τον Δημήτρη Μαυρόπουλο (Ε)
- 12.00: ΤΟ ΑΛΑΤΙ ΤΗΣ ΓΗΣ - Παραδοσιακή μουσική. Μέ τον Λάμπρο Λιάβα.
- 17.30: ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΚΟΣΜΟΣ - Ύμνος καί ὠδαῖς, Ἐκκλησία καί τέχνη, Ἐκκλησία καί ἐπιστήμη, Ἐκκλησία καί περιβάλλον, Ἄνθρωπος καθ' ὁδόν).
- 22.00: ΑΦΙΕΡΩΜΑΤΑ ΤΟΥ 89,5.
- 23.00: ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΟΥ 89,5.
- 00.00: ΜΕ ΛΟΓΙΑ ΑΚΡΙΒΑ ΚΑΙ ΟΜΟΡΦΕΣ ΜΟΥΣΙΚΕΣ. Ἀποσπάσματα ἀπό κείμενα Πατέρων μέ μουσικές γέφυρες. Μέ τήν Κυριακή Αἰλιανού.

ΠΛΗΡΩΜΕΝΟ
ΤΕΛΟΣ
Ταχ. Γραφείο
Κ.Ε.Μ.Π. ΚΡ
Αριθμός Άδειας
10

ΕΝΤΥΠΟ ΚΛΕΙΣΤΟ ΑΡ. ΑΔΕΙΑΣ 1856/2004 Κ.Ε.Μ.Π. ΚΡ
ΚΩΔΙΚΟΣ ΕΛΤΑ 01 2355

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ (Ε.Μ.Υ.Ε.Ε.)
Ίω. Γενναδίου 14 115-21 Άθήναι
Τηλ. 210-72.72.253. Fax: 210-72.72.251
ISSN 1105-7203